

Grade: 8**Course: *Boli* (ਬੋਲੀ)****Lesson Number: 1****Title: Listening****Standards****Standard 7:**

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
 - Students analyze oral interpretations of literature, including language choice and delivery, and the effect of the interpretations on the listener.
 - Students paraphrase a speaker's purpose and point of view and ask relevant questions concerning the speaker's content, delivery, and purpose.
 - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.
 - Students evaluate the credibility of a speaker (e.g., hidden agendas, slanted or biased material).

Objectives

1. Students learn the importance of listening, and participate in peer listening.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Understanding of and fluency in spoken Panjābī (ਪੰਜਾਬੀ).

Materials

- Writing material
- Dry erase board
- Notebooks
- Teacher's favorite type of music on CD or cassette tape
- CD or tape player

Advanced Preparation

- The teacher should read the attached document on listening.
- The teacher should bring his/ her favorite music. Feel free to bring any kind of music as long as it is appropriate for a classroom setting.

Engagement (15-20 minutes)

- Greet students and have them settle in. Welcome them to a new school year.
ਨਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Using your CD/ tape player and play your favorite music just loud enough for students to hear it without it being too loud, so that they can still hear you as you talk.
ਹੁਣ ਸੀ. ਡੀ. ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਸੰਗੀਤ ਚਲਾ ਦਿਓ, ਜਿਹੜਾ ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਹੋਵੇ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਸਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਗਲ-ਬਾਤ ਵੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੁਣ ਸਕਣ।
- Once the music is on, tell students and that you would like to tell them about your favorite kind of music. Spend about 7-10 minutes talking about the music you brought.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਅਜ ਸੰਗੀਤ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਸੰਦ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਲਿਆਏ ਹੋਏ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ੫-੭ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਗਲ-ਬਾਤ ਕਰੋ।
 - Why it is your favorite music?

ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ-ਪਸੰਦ ਕਿਉਂ ਹੈ?

- How it is inspiring to you?
ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ?
- How did you start liking this kind of music?
ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ?
- Was there someone in your life who influenced your liking this music?
ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ?
- Does this music give you a particular message?
ਕੀ ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸੁਨੇਹਾ (ਸੰਦੇਸ਼) ਦਿੰਦਾ ਹੈ?
- And more if you want to add anything.
ਤੁਸੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਜੋਗ ਗਲ ਵੀ ਸੁਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।
- After you are done with your explanation, stop the music and ask students what they heard in the last 10 minutes.
ਆਪਣੇ ਵਿਖਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗੀਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਸੁਣਿਆ।
- Likelihood is that they will repeat the details of your explanation, but some may go deeper and add comments of their own.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿੱਤੇ ਵਿਖਿਆਨ (ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਗਲ ਬਾਤ) ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਗੇ, ਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- They may give you specific details about the lyrics of your music, if it had lyrics. They may specify the instruments that were being played in your music. They may make inference to your passion about this music, or focus on whether or not you are biased towards this particular music because of something that may have happened in your life or something that you may have been exposed to. They may also express their like or dislike toward the particular music.
ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਜ ਰਹੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਨਾ-ਪਸੰਦ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗਲ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ।
- As soon as you start hearing deeper responses encourage students to head more in that direction.
ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਡੂੰਘੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬੋਲਣ ਲਈ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੋ।
- The purpose of this activity is to help students understand that listening is more than just hearing something. "Listening is an active process by which students receive, construct meaning from, and respond to spoken and or nonverbal messages."
ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਸੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਸੁਣਨਾ ਇਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਹੇ ਜਾਂ ਨਾ-ਕਹੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।"
- There are some resources provided in the Teacher Resources section that will help teachers better understand the listening process.
ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਉਸ ਬਾਬਤ ਗਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Exploration (35 minutes)

- Once you are done with the above activity, move on to explain the purpose of the listening activity based on the comments above and the resources provided.

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਗਲ-ਬਾਤ ਮੁਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦਸਦੇ ਹੋਏ, ਉੱਪਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

- Explain to them the importance of listening. Listening not only to get factual information from the speaker, but listening so that you can also further develop your own thoughts.
ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਮਹਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਤਬ ਇਕਠੇ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਸੁਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਸਕੀਏ।
- Tell students that over the course of the year they will participate in many different activities, some of them will be of listening, others of writing, presenting, etc.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸੁਣਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੇ।
- Tell them about your expectations from them this school year and ask them about what they expect out of this year.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਉਮੀਦਾਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕੀ ਸਿਖਣ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਨ।
- Once you are done, tell them that they are going to have their first practice at listening.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਸੁਣਨ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਗੇ।
- Have students pair up and share with each other what they remember having learned in Gurmat and Pañjābī school since Kindergarten.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਓ, ਉਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਕਿ ਗੁਰਮਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ।
- While this is a loaded question, help students think about the experiences that they have had while attending a Gurmat and Pañjābī school. Have them highlight the most important thing that they have learned from this experience, about Sikhī, and whether they have incorporated it into their daily lives. Explain to them that this exercise is not for the purpose of getting to the specific facts they have learned, but the emotions behind those facts and the effect learning has had on them as individuals.
ਇਹ ਸੁਆਲ ਵੱਡਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੌਰਾਨ ਤਜਰਬੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਦਿਓ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਿਖੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਿਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੋ। ਪੁੱਛੋ ਕਿ, ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਿਖੀ ਬਾਰੇ ਤਬ ਇਕਠੇ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ।
- Further have them share what they hope to get out of this *Boli* class over the school year.
ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਦਿਓ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- If there is enough time left, have students jot down notes about their partner.
ਉਪਰੰਤ, ਜੇਕਰ ਸਮਾਂ ਬਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਬਾਰੇ (ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉੱਤੇ) ਲਿਖਣ।
- For homework, they should write a paragraph about their partner in Pañjābī and bring it to the next class.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰਥਾਏ ਅਗਲੀ ਬੈਠਕ ਲਈ ਘਰੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬੰਦ (ਪੈਰਾ) ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
- Further, in every class choose to have a student read one paragraph about another classmate.
ਹਰ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਬੰਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖੋ।
- By the end of the school year students will know more about each other. As the paragraphs are read in each class, let students add to the information about the student being read about.

ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਲ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੋੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ।

- Tell students that in their grade 8 *Boli* class, all conversations will be carried out in Pañjābī. If they find this difficult, they should ask for the help of the teacher or other students.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੌਰਾਨ, ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਜਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

Evaluation (On-going)

- There is no on-going evaluation for this particular class other than the teacher being observant of students being active listeners.

Teacher Resources

Listening

Listening is more than merely hearing words. Listening is an active process by which students receive, construct meaning from, and respond to spoken and/or nonverbal messages (Emmert, 1994). As such, it forms an integral part of the communication process and should not be separated from the other language arts. Listening comprehension complements reading comprehension. Verbally clarifying the spoken message before, during, and after a presentation enhances listening comprehension. Writing, in turn, clarifies and documents the spoken message.

ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਜਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੁਣਨਾ ਇਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਹੇ ਜਾਂ ਨਾ-ਕਹੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ (ਐਮਰਟ, ੧੯੯੪)। ਇਹ ਗਲ-ਬਾਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਤੇ ਅਨਿਖਣਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਬੁੱਝਣ ਸਮਰਥਾ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਬਾਨੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੋਲਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਬੋਲ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੌਰਾਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਲਿਖਣ ਨਾਲ, ਕਹੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

Teachers can help students become effective listeners by making them aware of the different kinds of listening, the different purposes for listening, and the qualities of good listeners. Wolvin and Coakley (1992) identify four different kinds of listening:

- **Comprehensive** (Informational) Listening - Students listen for the content of the message.
- **Critical** (Evaluative) Listening - Students judge the message.
- **Appreciative** (Aesthetic) Listening - Students listen for enjoyment.
- **Therapeutic** (Empathetic) Listening - Students listen to support others but not to judge them (p. 7).

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਚੰਗਾ ਸਰੋਤਾ ਬਣਨ ਲਈ ਸੁਣਨ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਤਰੀਕੇ, ਸੁਣਨ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਕ ਵਧੀਆ ਸਰੋਤ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਹੋਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵਾਲਵਿਨ ਅਤੇ ਕੋਕਲੇ (੧੯੯੨), ਸੁਣਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਪਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ।

- ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਯੋਜਨਾ (ਕਾਮਪ੍ਰੀਹੈਨਸਿਵ) (ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ) - ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ, ਕਹੀ ਗਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਯੋਜਨਾ (ਕ੍ਰੀਟੀਕਲ) (ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ) - ਸੁਣਨ ਦੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਹੀ ਗਲ ਦੇ ਤਤ (ਮੂਲ ਭਾਵ) ਨੂੰ ਪਰਖਦੇ ਹਨ।
- ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਯੋਜਨਾ (ਐਪ੍ਰੀਸ਼ੀਏਟਿਵ) (ਐਸਥੈਟਿਕ) (ਸੁਹਜ ਪਖੀ) - ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਲ ਦਾ ਅਨੰਦ (ਸੁਆਦ) ਮਾਣਦੇ ਹਨ।
- ਚਿਕਿਤਸਾ ਯੋਜਨਾ (ਥੈਰੇਪਿਯੂਟਿਕ) (ਹਮਦਰਦੀ/ਸਹਾਇਤਾ ਪਖੀ) - ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਮਦਰਦੀ/ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਕਢੇ, ਸੁਣਦੇ ਹਨ।

Traditionally, secondary schools have concentrated on the comprehensive and critical kinds of listening. Teachers need to provide experiences in all four kinds. For example, listening to literature read, listening to radio plays, and watching films develop appreciative, in addition to comprehensive and critical listening. When students provide supportive communication in collaborative groups, they are promoting therapeutic listening. For example, the listening behavior can show understanding, acceptance, and trust, all of which facilitate communication. Students benefit from exposure to all four types of listening.

Listening is a general purpose in most learning situations. To be effective listeners, however, students need a more specific focus than just attending to what is said. See the following chart which contrasts effective and ineffective listening habits.

Contrasting Effective and Ineffective Listening Habits

Effective Listeners	Ineffective Listeners
Pre-listening	
<ul style="list-style-type: none"> • Build their background knowledge on the subject before listening. • Have a specific purpose for listening and attempt to ascertain the speaker's purpose. • Tune in and attend. • Minimize distractions. 	<ul style="list-style-type: none"> • Start listening without thinking about the subject. • Have no specific purpose for listening and have not considered speaker's purpose. • Do not focus attention. • Create or are influenced by distractions.
During Listening	
<ul style="list-style-type: none"> • Give complete attention to listening task and demonstrate interest. • Search for meaning. • Constantly check their understanding of message by making connections, making and confirming predictions, making inferences, evaluating, and reflecting. • Know whether close or cursory listening is required; adjust their listening behavior accordingly. • Are flexible notemakers—outlining, mapping, categorizing—who sift and sort, often adding information of their own. • Take fewer, more meaningful notes. • Distinguish message from speaker. • Consider the context and “colour” of words. 	<ul style="list-style-type: none"> • Do not give necessary attention to listening task. • Tune out that which they find uninteresting. • Do not monitor understanding or use comprehension strategies. • Do not distinguish whether close or cursory listening is required. • Are rigid note takers with few note-making strategies. • Try to get every word down or do not take notes at all. • Judge the message by the speaker's appearance or delivery. • Accept words at face value.
After Listening	
<ul style="list-style-type: none"> • Withhold judgments until comprehension of message is complete • Will follow up on presentation by reviewing notes, categorizing ideas, clarifying, reflecting, and acting upon the message 	<ul style="list-style-type: none"> • Jump to conclusions without reflection • Are content just to receive message without reflection or action

Listening requires conscious mental effort and specific purpose. The purpose for listening relates to “types” of listening:

ਸੁਣਨ ਲਈ ਮਨੋਵਿਰਤੀ (ਚਿਤ) ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ (ਸੁਣਨ ਦੀ) ਵਜਾਹ ਦਾ (ਕਾਰਨ/ਇਰਾਦਾ) ਹੋਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ। ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਸੁਣਨ ਦੇ ਪਰਕਾਰ, ਸੁਣਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਜਾਂ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਿਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

- Are you listening to receive information?
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ?
- Are you listening to follow instructions?
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹਿਦਾਇਤ ਲੈਣ ਲਈ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ?
- Are you listening to evaluate information?
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਤਥਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ?
- Are you listening for pleasure?
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਗਲ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਲਈ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ?
- Are you listening to empathize?
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ?

Students should be able to determine what their purpose should be in any given listening situation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਣਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼/ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

The Listening Process

Students do not have an innate understanding of what effective listeners do; therefore, it is the responsibility of teachers to share that knowledge with them. Perhaps the most valuable way to teach listening skills is for teachers to model them themselves, creating an environment which encourages listening. Teachers can create such an environment by positive interaction, actively listening to all students and responding in an open and appropriate manner. Teachers should avoid responding either condescendingly or sarcastically. As much as possible, they should minimize distractions and interruptions.

It is important for the teacher to provide numerous opportunities for students to practise listening skills and to become actively engaged in the listening process. The three phases of the listening process are: pre-listening, during listening, and after listening.

Pre-listening

During the pre-listening phase, teachers need to recognize that all students bring different backgrounds to the listening experience. Beliefs, attitudes, and biases of the listeners will affect the understanding of the message. In addition to being aware of these factors, teachers should show students how their backgrounds affect the messages they receive.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਵਖਰਾ-ਵਖਰਾ ਹੈ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚ, ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਤੇ ਪਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਗਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਉੱਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੋਚ, ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਆ ਗਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਗਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

Before listening, students need assistance to activate what they already know about the ideas they are going to hear. Simply being told the topic is not enough. Pre-listening activities are required to establish what is already known about the topic, to build necessary background, and to set purpose(s) for listening. Students need to understand that the

ਸੁਣਨਾ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲ-ਬਾਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ, ਆਮ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਵਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਦਸ ਦੇਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਸਮਝ ਬਨਾਉਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਨੀਅਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ

... act of listening requires not just hearing but thinking, as well as a good deal of interest and information which both speaker and listener must have in common. Speaking and listening entail... three components: the speaker, the listener, and the meaning to be shared; speaker, listener, and meaning form a unique triangle.

(King, 1984, p. 177)

There are several strategies that students and their teachers can use to prepare for a listening experience. They can:

1. **Activate Existing Knowledge.** Students should be encouraged to ask the question: What do I already know about this topic? From this the teacher and students can determine what information they need in order to get the most from the message. Students can brainstorm, discuss, read, view films or photos, and write and share journal entries.
2. **Build Prior Knowledge.** Teachers can provide the appropriate background information including information about the speaker, topic of the presentation, purpose of the presentation, and the principles and vocabulary that are likely to be embedded in the presentation. Teachers may rely

upon the oral interpretation to convey the meanings of unfamiliar words, leaving the discussion of these words until after the presentation. At this stage, teachers need to point out the role that oral punctuation, body language, and tone play in an oral presentation.

3. **Review Standards for Listening.** Teachers should stress the importance of the audience's role in a listening situation. There is an interactive relationship between audience and speaker, each affecting the other. Teachers can outline the following considerations to students:
 - Students have to be physically prepared for listening. They need to see and hear the speaker. If notes are to be taken, they should have paper and pencil at hand.
 - Students need to be attentive. In many cultures, though not all, it is expected that the listener look directly at the speaker and indicate attention and interest by body language. The listener should never talk when a speaker is talking. Listeners should put distractions and problems aside.
 - "Listen to others as you would have them listen to you."
4. **Establish Purpose.** Teachers should encourage students to ask: "Why am I listening?" "What is my purpose?" Students should be encouraged to articulate their purpose.
 - Am I listening **to understand**? Students should approach the speech with an open mind. If they have strong personal opinions, they should be encouraged to recognize their own biases.
 - Am I listening **to remember**? Students should look for the main ideas and how the speech is organized. They can fill in the secondary details later.
 - Am I listening **to evaluate**? Students should ask themselves if the speaker is qualified, and if the message is legitimate. They should be alert to errors in the speaker's thinking processes, particularly bias, sweeping generalizations, propaganda devices, and charged words that may attempt to sway by prejudice or deceit rather than fact.
 - Am I listening **to be entertained**? Students should listen for those elements that make for an enjoyable experience (e.g., emotive language, imagery, mood, humour, presentation skills).
 - Am I listening **to support**? Students should listen closely to determine how other individuals are feeling and respond appropriately (e.g., clarify, paraphrase, sympathize, encourage). Before a speaker's presentation, teachers can also have students formulate questions that they predict will be answered during the presentation. If the questions are not answered, students may pose the questions to the speaker. As well, students should be encouraged to jot down questions during listening.

An additional strategy is called **TQLR**. It consists of the following steps:

ਇਸ ਬਾਬਤ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਉਂਤ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅੰਦਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ "ਟੀ ਕਿਯੂ ਐਲ ਆਰ" ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਪੜਾਅ ਹਨ।

T - Tune in (The listener must tune in to the speaker and the subject, mentally calling up everything known about the subject and shutting out all distractions.)

ਟੀ - ਧਿਆਨ ਦਿਓ (ਸਰੋਤਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ (ਧਿਆਨ ਵਿਚ) ਲਿਆਵੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲ ਮਨੋ ਕੱਢ ਦੇਵੇ।)

Q - Question (The listener should mentally formulate questions. What will this speaker say about this topic? What is the speaker's background? I wonder if the speaker will talk about...?)

ਕਿਯੂ - ਸੁਆਲ ਪੁਛੋ (ਪੜਚੋਲ) (ਸਰੋਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਆਲ ਬੁਣੇ ਕਿ ਬਕਤਾ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੀ ਕਹੇਗਾ? ਬਕਤੇ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਕੀ ਹੈ? ਆਦਿ)

L - Listen (The listener should organize the information as it is received, anticipating what the speaker will say next and reacting mentally to everything heard.)

ਐਲ - ਸੁਣੋ (ਸਰੋਤਾ ਮਿਲ ਰਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਲੜੀ ਬਣਾਵੇ, ਉਮੀਦ ਕਰੇ ਕਿ ਹੁਣ ਬਕਤਾ ਅਗੇ ਕੀ ਕਹੇਗਾ ਅਤੇ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝੇ।)

R - Review (The listener should go over what has been said, summarize, and evaluate constantly. Main ideas should be separated from subordinate ones.)

ਆਰ - ਪੜਚੋਲ (ਸਰੋਤੇ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰੰਤਰ ਕਹੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਗਲ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੇ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਖੇ। ਮੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਲਗ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।)

5. **Use a Listening Guide.** A guide may provide an overview of the presentation, its main ideas, questions to be answered while listening, a summary of the presentation, or an outline. For example, a guide such as the following could be used by students during a presentation in class.
 - Situation:
Speaker's name: Date: Occasion:
 - What is the general subject of this talk?
 - What is the main point or message of this talk?
 - What is the speaker's organizational plan?
 - What transitional expressions (e.g., firstly, secondly, in contrast, in conclusion) does the speaker use?
 - Does the speaker digress from the main point?
 - Write the speaker's main point in no more than three sentences.
 - What is your personal reaction to the talk? (Based on Devine, 1982, p. 33)

During Listening Students need to understand the implications of rate in the listening process. Nichols (1948) found that people listen and think at four times the normal conversation rate. Students have to be encouraged to use the "rate gap" to actively process the message. In order to use that extra time wisely, there are several things students can be encouraged to do:

They can run a mental commentary on it; they can doubt it, talk back to it, or extend it. They can rehearse it in order to remember it; that is, they repeat interesting points back to themselves. They can formulate questions to ask the speaker... jot down key words or key phrases... They can wonder if what they are listening to is true, or what motives the speaker has in saying it, or whether the speaker is revealing personal feelings rather than objective assessments. (Temple and Gillet, 1989, p. 55)

This kind of mental activity is what effective listeners do during listening.

Effective listeners:

ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਰੋਤੇ:

- **Connect:** make connections with people, places, situations, and ideas they know
ਜੁੜਦੇ ਹਨ: ਉਹ (ਗਲ ਵਿਚ ਆਏ) ਬੰਦਿਆਂ, ਥਾਵਾਂ, ਮੌਕੇ, ਸੋਚਾਂ, ਆਦਿ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੋੜਦੇ ਹਨ।
- **Find meaning:** determine what the speaker is saying about people, places, and ideas
ਤਬ (ਭਾਵ) ਲਭਦੇ ਹਨ: ਉਹ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੰਦਿਆਂ, ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗਲ ਨੂੰ ਪੜਚੋਲ ਕੇ ਉਸਦਾ ਭਾਵ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਗਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਲਭਦੇ ਹਨ।
- **Question:** pay attention to those words and ideas that are unclear
ਸੁਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਜਿਹੜੇ ਅਖਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਢੁਕਵੇਂ ਸੁਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- **Make and confirm predictions:** try to determine what will be said next
ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਗਲ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਚਾਲ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਗਲ ਦੀ ਰਾਹ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- **Make inferences:** determine speaker's intent by "listening between the lines"; infer what the speaker does not actually say
ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਉਹ ਬਕਤੋਂ ਦੀ ਗਲ ਕਹਿਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।
- **Reflect and evaluate:** respond to what has been heard and pass judgment.
ਵਿਚਾਰਦੇ ਅਤੇ ਪੜਚੋਲਦੇ ਹਨ: ਉਹ ਸੁਣੀ ਗਲ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਢੁਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

Several strategies such as the following have been developed to help teachers guide students through the listening process.

Teachers can use the **Directed-Listening Thinking Activity** (Stauffer, 1980). A description of this activity follows.

- Choose a story with clear episodes and action. Plan your stops just before important events. Two to four stops is enough.
- At each stop, elicit summaries of what happened so far, and predictions of “what might happen next”.
- Accept all predictions as equally probable.
- Ask the students to explain why they made particular predictions, and to use previous story information for justification.
- Avoid “right” or “wrong”; use terms like “might happen”, “possible”, or “likely”.
- After reading a section, review previous predictions and let the students change their ideas.
- Focus on predictions, not on who offered them.
- Involve everyone by letting the students raise their hands, if they wish to make a contribution or to take sides with others on predictions.
- Keep up the pace! Do not let discussions drag; get back to the story quickly (Temple & Gillett, 1989, p. 101).

“Comprehension is enormously improved when the speaker’s schema or organizational pattern is perceived by the listener” (Devine, 1982, p. 22). Teach students the various **structures** (e.g., short story, essay, poetry, play), **organizational patterns** (e.g., logical, chronological, spatial), and **transitional devices**. Effective listeners can follow spoken discourse when they recognize key signal expressions such as the following:

“ਜੇਕਰ ਸਰੋਤਾ ਬਕਤੇ ਦੀ ਸੋਚ, ਪਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਗਲ ਦੀ ਸਮਝ ਕਾਫੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ” (ਡੇਵਿਨ, ੧੯੮੨, ਪ. ੨੨)। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਖਰੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿੱਸੇ, ਲੇਖ, ਕਾਵਿ, ਨਾਟਕ), ਜਥੇਬੰਦਕ ਵਿਧੀ ਦੀ ਬਣਤਰ (ਜਿਵੇਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ, ਸਮੇਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਵ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸਮਝ) ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਜਾਂ ਲੈਂਗੁਏਜ ਬਦਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ। ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਰੋਤ ਕਹੀ ਗਲ ਵਿਚੋਂ ਖਾਸ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ (ਮਜ਼ਮੂਨ) ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

- *Example words*: for example, for instance, thus, in other words, as an illustration.
ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਅਖਰ: ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ, ਦੂਜੇ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਚਿੱਤਰ ਵਿਚ।
 - Usually found in: generalization plus example (but may be found in enumeration and argumentation).
ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਅਖਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਆਮ ਗਲ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਵੀ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- *Time word*: first, second, third, meanwhile, next, finally, at last, today, tomorrow, soon.
ਕਾਲ (ਸਮੇਂ) ਪਰਥਾਏ ਅਖਰ: ਪਹਿਲੇ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਦੌਰਾਨ/ਤਦ ਤਕ, ਅਗਲਾ, ਅਖੀਰ ਵਿਚ, ਅੰਤਲਾ, ਅਜ, ਕਲ, ਜਲਦੀ।
 - Usually found in: narration, chronological patterns, directions, and whenever events or examples are presented in a time sequence.
ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਹ ਅਖਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੜੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ/ਉਦਾਹਰਣ ਨੂੰ ਕਥਾ, ਵਾਰਤਾ, ਸਮੇਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- *Addition words*: in addition, also, furthermore, moreover, another example.
ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਧਾਣ ਜਾਂ ਗਲ ਤੋਰਨ ਵਾਲੇ ਅਖਰ: ਅਤੇ, ਨਾਲੇ, ਇਲਾਵਾ, ਹੋਰ, ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ।
 - Usually found in: Enumeration, description, and sometimes in generalization plus example.
ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਖਿਆਨ, ਗਿਣਤੀਆਂ, ਸੂਚੀਆਂ, ਉਦਾਹਰਣ ਅਤੇ ਆਮ ਧਾਰਣਾ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਅਖਰ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- *Result words*: as a result, so, accordingly, therefore, thus.
ਨਤੀਜੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਅਖਰ: ਨਤੀਜਤਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ/ਲਈ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ/ਮੁਤਾਬਕ, ਇਸ ਕਰਕੇ, ਇਉਂ।
 - Usually found in: Cause and effect.

ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹਲਾਤ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਸਰ ਜਾਂ ਪਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ)।

- *Contrast words*: however, but, in contrast, on the other hand, nevertheless.
ਫਰਕ ਦਿਖਾਉਣ ਜਾਂ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਖਰ: ਪਰ, ਲੇਕਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਦੇ ਉਲਟ, ਫਿਰ ਵੀ।
 - Usually found in: comparison and contrast (and whenever speaker makes a comparison or contrast in another pattern) (Devine, 1982, p. 24).
ਇਹ ਅਖਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਫਰਕ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਅਖਰਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਜਦੋਂ ਵੀ ਬਕਤਾ ਕਿਸੇ ਰਚਨਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜਾਂ ਫਰਕ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੇ)।

Most students need practice in **making inferences** while listening. A simple way to help students become aware that there is meaning between the lines is to read a passage from literature which describes a character's actions, appearance, or surroundings. From this information, students make inferences about the character's personality. Teachers should keep in mind that the purpose of an exercise such as this is not to elicit the exact answer, but to provide opportunities for students to make various inferences. Students also need to be aware of the inferences they can make from non-verbal cues. A speaker's tone and body language can convey a message as well.

Teachers can also encourage **guided imagery** when students are listening to presentations that have many visual images, details, or descriptive words. Students can form mental pictures to help them remember while listening.

Although listeners need not capture on paper everything they hear, there are times when students need to focus on the message and need to record certain words and phrases. Such **note making** ("listening with pen in hand") forces students to attend to the message. Devine (1982) suggests strategies such as the following:

- Give questions in advance and remind listeners to listen for possible answers.
- Provide a rough outline, map, chart, or graph for students to complete as they follow the lecture.
- Have students jot down "new-to-me" items (simple lists of facts or insights that the listener has not heard before).
- Use a formal notetaking system (p. 48).

Transcribing or writing down live or recorded speech can sharpen students' listening, spelling, and punctuation skills.

- The teacher selects an interesting piece of writing.
- The selection is read aloud to the class (and perhaps discussed).
- The teacher then dictates the passage slowly to the class. The students transcribe the form and conventions (i.e., spelling, punctuation, and capitalization) as accurately as possible.
- Students compare their transcription with distributed copies of the original.

Critical thinking plays a major role in effective listening. Listening in order to analyze and evaluate requires students to evaluate a speaker's arguments and the value of the ideas, appropriateness of the evidence, and the persuasive techniques employed. Effective listeners apply the principles of sound thinking and reasoning to the messages they hear at home, in school, in the workplace, or in the media.

Planning and structuring classroom activities to model and encourage students to listen critically is important. Students should learn to:

- *Analyze the message*. Critical listeners are concerned first with understanding accurately and completely what they hear (Brownell, 1996). Students should identify the speaker's topic,

purpose, intended audience, and context. The most frequent critical listening context is persuasion. They should keep an open-minded and objective attitude as they strive to identify the main idea(s)/ thesis/ claim and the supporting arguments/ points/ anecdotes. They should ask relevant questions and restate perceptions to make sure they have understood correctly. Taking notes will enhance their listening.

- *Analyze the speaker.* Critical listeners must understand the reliability of the speaker. Is the speaker credible? Trustworthy? An expert? Dynamic?
- *Analyze the speaker's evidence.* Critical listeners must understand the nature and appropriateness of the evidence and reasoning. What evidence is used? Expert testimony? Facts? Statistics? Examples? Reasons? Opinions? Inappropriate evidence might include untrustworthy testimony; inadequate, incorrect, inappropriate, or irrelevant facts, statistics, or examples; or quotations that are out of context or incomplete.
- *Analyze the speaker's reasoning.* Critical listeners must understand the logic and reasoning of the speaker. Is this evidence developed in logical arguments such as deductive, inductive, causal, or analogous? Faulty reasoning might include hasty or over-inclusive generalization, either-or argument, causal fallacy (therefore, because of this), non sequitur (confusion of cause and effect), reasoning in a circle, begging or ignoring the question, false analogy, attacking the person instead of the idea, or guilt by association.
- *Analyze the speaker's emotional appeals.* Critical listeners must understand that persuaders often rely on emotional appeal as well as evidence and reasoning. Critical listeners, therefore, must recognize effective persuasive appeals and propaganda devices. A skilled critical listener identifies and discounts deceptive persuasive appeals such as powerful connotative (loaded) words, doublespeak, appeals to fears, prejudice, discontent, flattery, stereotype, or tradition. The listener must also identify and discount propaganda techniques such as bandwagon appeals, glittering generalities, inappropriate testimonials, pseudo-scientific evidence, card-stacking, and name-calling.

By understanding and practicing the principles of objective thinking, students can prepare themselves to listen effectively in most situations.

Listening affects our ability to make good decisions, our appreciation of the world around us, and our personal relationships. Effective communication begins with listening and with listeners carrying 80 percent of the responsibility in the interaction (Brownell, 1996, pp. 6-7). Whether at home, in school, or in the workplace, effective listening is important for the development and maintenance of healthy relationships.

After Listening

Students need to act upon what they have heard to clarify meaning and extend their thinking. Well-planned post-listening activities are just as important as those before and during. Some examples follow.

ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਕਹੀ ਗਲ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਉੱਨੀਆਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੇ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ। ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ:

- To begin with, students can ask **questions** of themselves and the speaker to clarify their understanding and confirm their assumptions.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਲ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਬਕਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਆਲ ਕਰਣ।
- Hook and Evans (1982) suggest that the **post-mortem** is a very useful device. Students should talk about what the speaker said, question statements of opinion, amplify certain remarks, and identify parallel incidents from life and literature.

ਹੁਕ ਅਤੇ ਏਵਨਸ (੧੯੮੨) ਦਸਦੇ ਹਨ ਕੇ ਗਲ ਕਹੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਹੀ ਗਲ ਬਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ, ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ, ਟਿੱਪਣੀ 'ਤੇ ਵੀ ਸੁਆਲ ਚੁੱਕਣ, ਗਲ ਦੇ ਖਾਸ ਪਹਿਲੂਆਂ ਜਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਲਿਖਤ ਵਿਚੋਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣ।

- Students can **summarize** a speaker's presentation orally, in writing, or as an outline. In addition to the traditional outline format, students could use time lines, flow charts, ladders, circles, diagrams, webs, or maps.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਕਤੇ ਦੀ ਗਲ ਦਾ ਜੁਬਾਨੀ, ਲਿਖਤੀ ਜਾਂ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਤਤ (ਸਾਰ) ਕੱਢਣ। ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਬਨਾਉਣ ਦੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਢੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਲ-ਕ੍ਰਮ ਸੂਚੀ (ਸਮੇਂ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ), ਗਲ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਨ-ਚਿੱਤਰ (ਫਲੋ ਚਾਰਟ), ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਪੜਾਅ (ਲੈਡਰ), ਗੋਲਾਕਾਰ (ਸਰਕਲ), ਖਾਕੇ ਜਾਂ ਨਕਸ਼ੇ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Students can **review their notes** and add information that they did not have an opportunity to record during the speech.
ਬਕਤੇ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ।
- Students can **analyze and evaluate** critically what they have heard.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੁਣੀ ਗਲ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ।
- Students can be given opportunities to engage in activities that build on and develop principles acquired during an oral presentation. These may include **writing** (e.g., response journal, learning log, or composition), **reading** (e.g., further research on a topic or a contradictory viewpoint), **art or drama** (e.g., designing a cover jacket after a book talk or developing a mock trial concerning the topic through drama in role).
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੁਬਾਨੀ ਗਲ-ਬਾਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਸਿਖੀਆਂ ਧਾਰਣਾਂ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤਾਂ (ਸੰਕਲਪ) ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਭਿਆਸ (ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ) ਕਰਾਓ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ (ਰਸਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੁਆਬ ਦੇਣੇ, ਲਿਖਤਾਂ ਬਨਾਉਣੀਆਂ), ਪੜ੍ਹਨਾ (ਮਤਭੇਦ ਵਾਲੀ ਗਲ/ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਖੋਜ), ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਨਾਟਕ (ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਲਈ ਡੀਜ਼ਾਇਨ ਬਨਾਉਣਾ ਜਾਂ ਨਾਟਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ), ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

Assessment of Listening Listening is one of the more difficult aspects of the language arts to assess. It cannot be easily observed and can be measured only through inference. However, there are both informal and formal strategies and instruments that teachers can use to help them in their assessments.

Informal Assessment The most effective assessment of listening may be teachers' observations and students' self-assessments. Students initially may not be aware of how well they listen and, therefore, need teacher guidance.

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਪਰਿਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਰਖ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਅਧਿਆਪਕ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੀਖਣ (ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ) ਜਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਹੈ। ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਸਕਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ।

Self-assessments should be followed with one-on-one discussions about student progress. Teachers can also videotape students while they are listening and follow up with discussion.

ਸਵੈ-ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਸਿਧੀ ਗਲ ਬਾਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰਕੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਨਮੂਨੇ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

The following forms can be used or adapted for informal assessments. These assessment forms are provided as examples.

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਖਾਕੇ ਨੂੰ ਪੜਚੋਲ (ਗੈਰ ਰਸਮੀ) ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਕੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

Formal Assessment More formal listening assessments can be prepared by teachers based on objectives and perceived needs. Some examples follow.

1. Excerpts from different genres of literature (e.g., prose, poetry, play) can be used as follows:
 - Prepare a set of ten questions on the excerpt.
 - Set a purpose for the listening activity (e.g., “Listen to determine the setting of the following passage.”).
 - Have students listen to the excerpt (pre-taped or teacher-read).
 - Have students respond in writing to the prepared questions.
 - A score of 70% or better on basic recall and basic inferential questions indicates that the student has comprehended the passage.
 - Questions can also be designed to determine if students comprehend critically and creatively.
2. Students can paraphrase, summarize, analyze, make notes, complete a listening guide, or write a response to a spoken or multimedia presentation. The assessment tasks can be as simple as listing significant ideas and arguments, answering a series of questions, or identifying connotative meanings of key words. They can be as challenging as formulating their own questions; identifying irrelevant details; identifying fallacies, bias, or prejudice; using the information presented and applying it to a new situation; or judging the effects of various devices the speaker may use to influence the listener or viewer.
3. Devine (1982) gives examples of other types of listening assessments.
 - After placing ten details on the chalkboard, the teacher reads a ten-minute story aloud. After listening to the story, students are asked to jot down the four or five details that are most important to the outcome. The responses provide insights into students’ listening ability.
 - Students listen to a story and, afterwards, write down three key qualities of the character and their reasons for selecting these. While listening to the story a second time, the students listen for and record details that prove their assertions about the character.

Adapted from: <http://www.sasked.gov.sk.ca/docs/xla/ela15b.html>

Sample Self-assessment for Listening

Circle the appropriate column:

Learning How to Listen

Yes	No	Sometimes	• Do I pay attention?
Yes	No	Sometimes	• Do noises in the room interrupt my listening carefully?
Yes	No	Sometimes	• Am I willing to judge the speaker’s words without letting my own ideas get in the way?
Yes	No	Sometimes	• Do I find the speaker’s personal habits distracting (e.g., clearing the throat constantly?)

Listening for Information

Yes	No	Sometimes	• Can I mentally organize what I hear so that I can remember it?
Yes	No	Sometimes	• Can I think up questions to ask the speaker about ideas that I don’t understand?
Yes	No	Sometimes	• Do I get the meaning of unknown words from the rest of what the speaker says?

Listening Critically

Yes	No	Sometimes	• Is the speaker expert enough to make his/ her statements?
Yes	No	Sometimes	• Can I separate facts from explanations or opinions?
Yes	No	Sometimes	• Can I tell the difference between important and unimportant details?

Yes	No	Sometimes	• Can I pick out unsupported points that a speaker makes?
Yes	No	Sometimes	• Am I able to accept points of view that differ from my own?

Listening Creatively

Yes	No	Sometimes	• Am I able to pick out specific words or phrases that impress me as I listen?
Yes	No	Sometimes	• Do I become involved in the poem, story, essay, or play so that it seems as though the action is truly taking place?
Yes	No	Sometimes	• Am I able to put what I hear into my own words so that I can share it with others?

From: Mowbray & George, 1992, p. 54. Used with permission of Pembroke Publishers Ltd.

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 2

Unit: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Introduction to Āsā kī Vār

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and their translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately and with appropriate intonation and expression.

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the passages
 - Students find similarities and differences between texts in the treatment, scope, or organization of ideas.
 - Students compare the original text to a summary to determine whether the summary accurately captures the main ideas, includes critical details, and conveys the underlying meaning.
 - Students understand and explain the use of a complex mechanical device by following technical directions.
 - Students evaluate the unity, coherence, logic, internal consistency, and structural patterns of text.
 - Students determine and articulate the relationship between the purposes and characteristics of different forms of poetry as related to Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) (e.g. suhāg - ਸੁਹਾਗ, ghorī - ਘੋੜੀ, etc).

Standard 7:

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
 - Students analyze oral interpretations of literature, including language choice and delivery, and the effect of the interpretations on the listener.
 - Students paraphrase a speaker's purpose and point of view and ask relevant questions concerning the speaker's content, delivery, and purpose.
 - Students pose relevant questions, sufficiently limited in scope to be completely and thoroughly answered.
 - Students evaluate the credibility of a speaker (e.g., hidden agendas, slanted or biased material).

Objectives

1. Students participate in an oral and written discussion on Āsā kī Vār through listening and reading exercises.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਉੱਤੇ ਜੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਵਿਚਾਰ (ਚਰਚਾ) ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Students should be able to read Gurmukhī comfortably.

Materials

- Hand out on Āsā kī Vār
- Writing material
- Dry erase board
- Multiple copies of Gurmat Mārtand (ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ)
- Multiple copies of Mahān Kosh (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼)
- Class set of Pañjābī dictionaries (Panjabi University, Patalia)
- Tape deck/CD player or internet access

Advanced Preparation

- Teacher should go over the reading provided and be prepared to do an oral presentation on Āsā kī Vār, or alternatively arrange for a guest speaker who will give an introduction to Āsā kī Vār.

Engagement (15-20 minutes)

- Greet students and have them settle in.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੋ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Do a short review of their last class on listening.
ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸੁਣਨ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।
- Once you are done with the review, play 5-7 minutes of Āsā kī Vār. Examples can be found at www.gurmatsangeetproject.com.
ਉਪਰੰਤ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਚਲਾ ਦਿਓ। ਨਮੂਨੇ ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੋਂ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ: www.gurmatsangeetproject.com
- Ask students what they have just heard and whether they have heard it or participated in it before.
ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੁਣੇ ਕੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਇਸਦੇ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਕਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹਨ।
- While it is unlikely, if no one knows that it is Āsā kī Vār, tell them and then move on to the exploration.
ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੁਆਬ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘਟ ਹੈ। ਪਰ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਦਿਓ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

Exploration (25-30 minutes)

- Based on the attached reading and own personal experience, the teacher presents information on Āsā kī Vār.
ਨਿਜੀ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਥਲੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਬਾਰੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇ।
- If the teacher is not comfortable with doing this presentation to the students, then he or she may choose to invite a guest speaker to the class.
ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਔਖਾ ਲਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਹਿਮਾਨ ਬੁਲਾਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਲਵੇ।
- The guest speaker should talk about Āsā kī Vār, read the attached reading in advance and provide a personal experience with the bāṇī (ਬਾਣੀ).

- ਮਹਿਮਾਨ ਬੁਲਾਰਾ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਤਜਰਬੇ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਕਰੇ।
- No specific instructions are provided for the teacher's presentation as the purpose of this activity is for the students to listen carefully to the information provided.
ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਖਾਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਮਕਸਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।
 - To make it more interesting, it is recommended that the teacher ask students not only to take notes during the oral presentation, but to pay special attention to all details.
ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵੇਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਵੇਰਵਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਮਨਾ ਕਰ ਦੇਓ ਅਤੇ ਸੁਣਨ 'ਤੇ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖੋ।
 - The oral presentation should be about 10-12 minutes long.
ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤਕਰੀਬਨ ੧੦-੧੨ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ।
 - Once the presentation is over, give students 5-7 minutes to write down all the detail they can remember from the presentation.
ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਯਾਦ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ੫-੭ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੋ।
 - Then have students share back, as an entire group, information that they were able to get from you.
ਫਿਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਨਾਉਣ ਲਈ ਕਹੋ।
 - Ask them if they would have been able to pick up all the details if you hadn't told them to pay special attention?
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਨਾ ਆਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਵੇਰਵਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਂਦੇ?
 - Ask them if they were curious about what you were going to speak on about Āsā kī Vār prior to your presentation? Did this curiosity help them pay more attention to what you or the guest had to say?
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ, ਕੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਸਨ? ਕੀ ਇਸ ਉਤਸੁਕਤਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ।
 - Now pass out the reading on Āsā kī Vār. Let them read it silently.
ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਲੇਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖੋ।
 - After they are through with it, ask them if what you presented about Āsā Kī Vār was in-line with what the reading was discussing?
ਫਿਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੇਖ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?
 - They should agree with that and should also be able to separate your personal experiences from the reading by providing you specific examples.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਜੁਆਬ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਬਕਤੇ ਦੇ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਨਿਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਚੇਚੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਕੇ ਵਖਰੇ ਕਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
 - Once the discussion is complete have students write a summary (ਸਾਰ) of the reading.
ਗਲ-ਬਾਤ ਮੁੱਕਣ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲੇਖ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੋ।
 - This exercise will help them put all their information together succinctly and will give them an opportunity to develop their summarizing skills.
ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- If students are done with their summary, and there is time remaining, have them exchange summaries in pairs to peer-edit it.
- Have students hand in the summary and check for the following
 - Clear and consistent sentences related to the topic.
 - Succint summary of material in reading.
- Also let students know that during the course of their classes they will be introduced to Āsā kī Vār and will take an in-depth look at it.

Evaluation (On-going)

- The completed write-up should be evaluated as per the information in the explanation/ extension.

Teacher Resources

ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ

ਕਈ ਸਜਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਹ ਬਾਣੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ‘ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ’ ਹੈ। ਕੀ ਆਸਾਂ ਕਦੇ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਕ ਆਸ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਦੂਜੀ ਉਗਮ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਇਹ ਤੋਖਲਾ ਲਗਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤ ਆਸਾ ਪੂਰਤੀ ‘ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀ। ਸਗੋਂ ਆਸਾ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ ਰਹਿਣ ‘ਤੇ ਬਲ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਿਖ ਲਈ ਇਕ ਉੱਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਦਰ ਅਸਲ ‘ਆਸਾ’ ਇਕ ਰਾਗਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ’ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ‘ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼’ ਵਿਚ ਆਸਾ ਰਾਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, “ਸੰਪੂਰਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਕ ਦੇਸੀ (ਦੇਸ਼ੀਯ) ਰਾਗਨੀ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਲਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ‘ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ’ ਗਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ। ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦਾ ਨਿਤ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

‘ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ’ ਦੇ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਅਮਲੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ। ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਗਾਣ ਵੰਗ ਲਈ ਕੁਝ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ: ‘ਵਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਨਾਲਿ ਸਲੋਕ ਭੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਲਿਖੇ’। ਗਾਣ ਵੰਗ ਲਈ ਹਦਾਇਤ ਹੈ: ‘ਟੁੰਡੇ ਅਸ ਰਾਜੈ ਕੀ ਧੁਨੀ’।

ਵਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਨਾਲ: ਵਾਰ ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਪਉੜੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ੨੨ ਵਿਚੋਂ ੨੦ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਰੂਪ ਕੇਵਲ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸੀ। ‘ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ’ ਉਹਨਾਂ ੨੦ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਢਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਹੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ, “ਰਚੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕੇਵਲ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰ ਸਨ। ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਸਲੋਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਬੀ ਸਲੋਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਬਾਤ ਸੀ।”

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, “ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਨ। ਵਖੋ ਵਖਰੇ ਸਬਦਾਂ ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਮੁਢ ਵਿਚ ਸਿਰਲੇਖ ਭੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਾਏ। ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਮੁਢ ਤੇ ਭੀ ਇਹ ਪੰਕਤੀ ‘ਸਲੋਕ ਭੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਲਿਖੇ’ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਲਿਖਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ‘ਨਾਲਿ’ ਸਲੋਕ ਭੀ ਅਸਾਂ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਕੇਵਲ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ। ... ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗੁਰ-ਮਹਲਾਂ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ-ਦੋ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਕਰ ਕੇ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੇ ਸਲੋਕ ਵਧ ਰਹੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀੜ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਜੋਂ ਲਿਖਿਆ ‘ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ’।”

ਬਾਕੀ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ। ‘ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ’ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਤੇ ੬੦ ਸਲੋਕ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ-ਚੌਥਾਈ ਸਲੋਕ ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ੪੫ ਤੇ ਮਹਲੇ ਦੂਜੇ ਦੇ ੧੫। ਇਹ ਪੰਦਰਾਂ ਸਲੋਕ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਵਖਰਿਆਏ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਗੋਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ‘ਸਲੋਕ ਭੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਲਿਖੇ’।

ਟੁੰਡੇ ਅਸ ਰਾਜੈ ਕੀ ਧੁਨੀ: ਇਹ ਹਦਾਇਤ ਹੈ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਗਾਉਣ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਧੁਨ ‘ਤੇ ਗਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਟੁੰਡੇ ਅਸ ਰਾਜੈ ਦੀ ਵਾਰ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸਰਾਜ ਇਕ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਰੰਗ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਸਾਰੰਗ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਨਵੀਂ ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਮੜੇਏ ਪੁੱਤਰ ਅਸਰਾਜ 'ਤੇ ਰੀਝ ਪਈ, ਪਰ ਅਸਰਾਜ ਆਪਣੇ ਧਰਮ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਲ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਡੋਗਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾਹ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਅਸਰਾਜ ਦੇ ਉਲਟ ਝੂਠੇ ਦੂਸ਼ਣ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਵਾਸਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜੇ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿਆਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਸਰਾਜ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਤਾਂ ਨਾਹ ਮਾਰਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਹਥ ਕਟ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਇਕ ਖੂਹ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਕਾਫਲਾ ਲੰਘਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਣਜਾਰੇ ਨੇ ਅਸਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਵਣਜਾਰੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘੇ। ਉਥੇ ਅਸਰਾਜ ਇਕ ਧੋਬੀ ਦੇ ਪਾਸ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਸਰਾਜ ਧੋਬੀ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾਉਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੰਤਾਨ-ਹੀਨ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਫੈਂਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਅਸਰਾਜ ਦੇ ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਧੋਬੀ ਦਾ ਬਲਦ ਖੁਲ ਗਿਆ, ਤੇ ਬਲਦ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਅਸਰਾਜ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਠ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਜ-ਪਰਬੰਧ ਵਾਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ; ਸੋ ਏਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਰਬੰਧ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਪਰ ਅਸਰਾਜ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਸੁਕਾਲ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚੋਂ ਅੰਨ ਦਾਣਾ ਮੁਲ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਉਣ ਲਗ ਪਏ। ਇਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਭੀ ਆਇਆ। ਅਸਰਾਜ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਆਪੋ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਿਲੇ। ਅਸਰਾਜ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਕੋਲ ਰਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਸ਼-ਵਾਸੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅੰਨ ਮੁਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਭੀ ਸੁੱਪੋ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਨੇਕ ਆਚਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਇਹ ਭਲੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਦਵਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਢਾਡੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਰਾਜਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਗਾਵਿਆ ਤੇ ਇਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ। ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਢਾਡੀ ਇਹ ਵਾਰ ਗਾਂਵਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ' ਭੀ ਇਸੇ 'ਵਾਰ' ਦੀ ਸੁਰ ਉਤੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ:

ਭਬਕਿਓ ਸ਼ੇਰ ਸਰਦੂਲ ਰਾਇ ਰਣ ਮਾਰੂ ਵਜੇ॥ ਖਾਨ ਸੁਲਤਾਨ ਬਡ ਸੂਰਮੇ ਵਿਚ ਰਣ ਦੇ ਗੱਜੇ॥

ਖਤ ਲਿਖੇ ਦੁੰਡੇ ਅਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਅਜੇ॥ ਟਿੱਕਾ ਸਾਰੰਗ ਬਾਪ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਭਰ ਲੱਜੇ॥ ਫਤੇ ਪਾਇ ਅਸਰਾਜ ਜੀ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰ ਸੱਜੇ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਬਦ ਜਾਂ ਸਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਖੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁਖ-ਭਾਵ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਢੁਕਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਹੀ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ੨੨ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ' ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤੇ ਪਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਾਰ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਦੀ ੨੪ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਕਦੀ ਸਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੇ ਹੁਣ ਛੰਤਾਂ, ਸਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ' ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਖ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਿਕ, ਸਦਾਚਾਰਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਆਦਿ 'ਤੇ ਸਮਰਥ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ।

Adapted from Prof. Sāhib Singh *Darpan* and “Āsā kī Vār Pravacan” by principle Bhagat Singh Hīrā.

Note: The title of this *bāṇī* is “Āsā kī Vār” and not “Āsā dī Vār.” Out of ignorance, people tend to refer to it by the latter under the influence of Pañjābī idiom. Though the title of the *bāṇī* does not appear before it as such, but the same finds mention in the index of Gurū Granth Sāhib. Examples of other titles in Gurbāṇī that substantiate it: ਗੁਜਰੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਬਿਹਾਗੜੇ ਕੀ ਵਾਰ, ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ.

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 3

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 1 and 2

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills, through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, and with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) passage (with aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear and well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within, and among, paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note-taking, outlining, and summarizing to impose structure on composition drafts.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography by using a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 8: Recitations of 24 Paūrīs (ਪਉੜੀ) with Saloks of Āsā kī Vār

- Students recite 24 paūrīs with saloks of Āsā kī Vār

Objectives

1. Students will be able to read and understand *salok* 1 and 2 of Āsā kī Vār.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ੧ ਅਤੇ ੨ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to identify idioms and similes from the two *saloks* and *paūrīs*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੋ ਸਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਅਤੇ ਅਖਾਣਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students are able to recite *Hukamnāmā* (ਹੁਕਮਨਾਮਾ) from the Gurū Granth Sāhib.
- Students possess fluent reading and comprehension skills in Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ).
- Students are familiar with the basic rules of the Grammar of the Gurū Granth Sāhib.

Materials

- Copies of Āsā kī Vār *saloks* with meanings
- Graphic organizer for meanings
- Graphic organizer for idioms, metaphors, and similes
- Markers/highlighters

Advanced Preparation

- Print copies of Āsā kī Vār with meanings.
- Print list of words/phrases used as idioms and similes.
- Be familiar with meanings of words unfamiliar to common Pañjābī speaker.

Engagement (15-20 minutes)

- Teacher introduces the first two *saloks* of Āsā kī Vār.
ਅਧਿਆਪਕ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਦੋ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ।
- Students read aloud the *saloks*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Students mark the words they do not understand.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਔਖੇ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।
- With the teacher's help students try to deduce the meanings of words in the text.
ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਭਦੇ ਹਨ।
- Teacher helps students with the meanings of new words.
ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ।
- Students fill in the graphic organizer marking literal and figurative meanings of new words.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਉੱਤੇ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰੀ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

Exploration (35 minutes)

- Students get into small groups and discuss the meanings of the new words.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ।
- Students identify metaphors and similes appearing in the two *saloks*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਤਸਬੀਹਾਂ (ਉਪਮਾ/ਤੁਲਨਾ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਗੇ।
- Students discuss and decide on a theme, or themes, in the *saloks*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚਲੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੇ।
- As a class students decide upon a couple of recurring themes that will run throughout the Āsā kī Vār.
ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲਕੇ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਦੋ ਆਵਰਤਕ (ਮੁੜ-ਮੁੜ ਆਉਣ ਵਾਲੇ) ਪਰਸੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣਗੇ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher summarizes the meanings of the two *saloks* for the students.
- The teacher asks questions, such as:
 - What did you learn from the first two *saloks*?
 - What is the message in the first two *saloks*?
 - How does the message apply to our real lives?
 - How can we improve our lives if we incorporate this message?

Evaluation (On-going)

There is an informal assessment. For example:

- The teacher asks oral questions to test comprehension.
- The teacher asks meanings of words in specific lines of the *saloks*.
- The teacher gives a written assessment to test the knowledge gained from the lesson.

Teacher Resources

- Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) Darpan (ਦਰਪਨ) by Professor Sāhib Singh.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)**Salok 1**

Word	Transcription	Pañjābī Meaning	English meaning
ਬਲਿਹਾਰੀ	balihārī	ਕੁਰਬਾਨ	Sacrifice
ਦਿਉਹਾੜੀ	diuhārī	ਦਿਨ ਵਿਚ	In a day
ਸਦ ਵਾਰ	sad vār	ਸੌ ਵਾਰੀ	Hundred times
ਜਿਨਿ	jini	ਜਿਸ ਨੇ	Who
ਦੇਵਤੇ	devte	ਚੰਗੇ ਇਨਸਾਨ	Decent/ angelic
ਕਰਤ	karat	ਕਰਦਿਆਂ	Bringing about
ਵਾਰ	vār	ਦੇਰੀ	Delay
ਏਤੇ	ete	ਇਨਾ	So much
ਚਾਨਣ	cānaṇ	ਰੌਸ਼ਨੀ	Light
ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ	ghor andhār	ਘੁਪ ਹਨੇਰਾ	Intense darkness
ਮਨਿ ਆਪਣੈ	mani āpṇai	ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ	Within one's mind
ਸੁਚੇਤ	sucet	ਹੁਸ਼ਿਆਰ	Alert
ਤਿਲ ਬੁਆੜ	til būār	ਸੜੇ ਹੋਏ ਬੁਆੜ ਦੇ ਤਿਲ	Dried up seed/Left out
ਛੁਟੇ	chuṭe	ਛੱਡੇ ਹੋਏ	Abandoned
ਨਾਹ	nāh	ਖਸਮ, ਮਾਲਕ	Master
ਆਪੀਨੈ	āpīṇai	ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ	Vāhigurū
ਸਾਜੀਐ	sājīai	ਬਣਾਈ ਹੈ	Created
ਕਰਿ ਆਸਣੁ	kari āsaṇu	ਆਸਣ ਜਮਾ ਕੇ	Seated within Creation/ Manifested in Creation
ਚਾਉ	cāu	ਅਨੰਦ, ਪਰਸਨਤਾ	Bliss, joy
ਡਿਠੇ	ḍiṭho	ਦੇਖਦਾ ਹੈ	Sees, presides
ਤੁਸਿ	tusi	ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ	Pleased
ਦੇਵਹਿ	devahi	ਦੇਂਦਾ ਹੈ	Bestows
ਪਸਾਉ	pasāu	ਕਿਰਪਾ	Vāhigurū's blessing
ਕਵਾਉ	kavāu	ਹੁਕਮ	Vāhigurū's Will
ਜਾਣੈਈ	jāṇoī	ਜਾਣਨਹਾਰ	All Knowing

Salok 2

Word		Pañjābī Meaning	English Meaning
ਖੰਡ	khaṇḍ	ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ	Parts of Creation
ਲੋਅ	loa	ਲੋਕ	Different worlds
ਆਕਾਰ	ākār	ਸਰੂਪ	Forms
ਅਮਰੁ	amaru	ਹੁਕਮ, ਰਾਜ	Vāhigurū's Will
ਕਰਮੁ	karamu	ਬਖਸ਼ਿਸ਼	Vāhigurū's Blessing
ਸਚੈ ਸਭਿ ਜੋਰਿ	sacai sabhi jori	ਸਚੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਵਿਚ	Within Vāhigurū's Will
ਕੁਦਰਤਿ	kudrati	ਰਚਨਾ	Creation
ਕਚੁ ਨਿਕਚੁ	kacu nikacu	ਨਿਰੋਲ ਕਚੇ	Totally ephemeral
ਨਿਆਉ	niāu	ਇਨਸਾਫ	Justice
ਨਿਹਚਲ ਥਾਉ	nihcal thāu	ਅਡੋਲ ਆਸਨ	Vāhigurū's Throne/ Being is unshakable
ਆਲਾਉ	ālāu	ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ	Many voices of Creation
ਭਾਉ	bhāu	ਵਲਵਲੇ	Aspirations
ਆਪੇ ਆਪਿ	āpe āpi	ਸੁਤੰਤਰ	Independent
ਕੀਤਾ ਕਰਣਾ	kītā karṇā	ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	Vāhigurū's Creation
ਜਾਇ	rajāi	ਰਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ, ਰਜਾ ਵਿਚ	In Vāhigurū's Will

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example	Pañjābī Meaning	English Meaning
Similes	ਛੁਟੇ ਤਿਲ ਬੂਆੜ ਜਿਉ ਸੁੰਵੇ ਅੰਦਰਿ ਖੇਤ॥	ਸੜੇ ਹੋਏ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੱਲੇ	Seedless/ dead plants
Metaphors	ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ॥	ਜਿਸ ਨੇ ਸਧਾਰਨ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ।	From corrupt people to angelic human beings
Idioms	ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ॥	ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਆਤਮਕ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਘੁਪ ਹਨੇਰਾ।	Darkness due to ignorance
Idioms	ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੈ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸੁ॥	ਇਹ ਜਗਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ।	Vāhigurū's world and Vāhigurū resides in it

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 4

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 3, 4 and 5

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately and with appropriate intonation and expression.

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea around a research topic related to the life of Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ).
 - Students can create multi-paragraph compositions, including a developed topic sentence, with simple supporting facts and details. Paragraphs should include transitional expressions that link one paragraph to another in a clean line of thought. Summary should be found in the conclusion.
 - Students describe the setting, characters, objects, and events using adjectives and appropriate vocabulary.

Standard 8: Recitations of 24 Paūrīs (ਪਉੜੀ) with Saloks of Āsā kī Vār

- Students recite 24 paūrīs with saloks of Āsā kī Vār.

Objectives

1. Students will be able to read and comprehend the saloks and paūrīs fluently.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੋਧਿਆਈ ਨਾਲ ਸਲੋਕ ਅਤੇ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to decipher the meanings of some words from the text.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to write coherent summaries of each salok.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must have read and completed the first two saloks of Āsā kī Vār.
- Students must have prior knowledge of the use of idioms, metaphors and similes in Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ), especially, in Āsā kī Vār.

Materials

- Graphic organizer
- Copies of Āsā kī Vār stīk (ਸਟੀਕ) by Professor Sāhib Singh
- Copies of vocabulary list
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the themes covered in the three *saloks*.
- The teacher should be familiar with the meanings of the new words.

Engagement (15 - 20 minutes)

Students briefly review *saloks* and *paūrīs* from previous lesson:

- Students read aloud one *salok* at a time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕਸਾਰ ਇਕ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Students highlight the new words and take notes as the teacher explains the meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- Teacher discusses the theme of the *saloks*.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ।
- Students get into small groups and discuss the theme.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਪਰਕਰਨ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।
- Students fill in the organizer with new words and their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਅਖਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- Students try to identify the idioms and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਉੱਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

Exploration (35 minutes):

- Students come together as a class and discuss the theme of each *salok*.
ਸਾਰੀ ਕਲਾਸ ਹਰ ਇਕ ਸਲੋਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗੀ।
- Students discuss the meanings of the new words in the graphic organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰਨਗੇ।
- Students identify the idioms and complete the graphic organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਦੇ ਹਨ।
- It is expected that the students will deduce some important idioms that highlight the meaning of the *salok*.
ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਲੋਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗੀ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- Teacher explains the theme of the three *saloks*.
- **Salok 3:** Gurū Nānak Sāhib praises the indescribable beauty of Vāhigurū's (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) creation. The human being tends to get engrossed in the moment, does not focus on the permanence of Creation and thus loses sight of his/ her mortality.
- **Salok 4:** Everything and everyone in the universe moves and performs according to Vāhigurū's will. Only with Vāhigurū's Grace can one shed the shackles of ego and attain oneness with Vāhigurū.
- **Salok 5:** Human beings make all sorts of efforts to accumulate wealth. People of different faiths call Vāhigurū by different names and perform different acts and rituals to attain oneness with Vāhigurū. Gurū Nānak Sāhib says there is only one act that will help us succeed: Remembering Vāhigurū at all times.
- People go to great lengths trying to understand and become one with the depths of Vāhigurū. Some dance, some sing, some perform enactments of theater. However, it is only by the Grace of Vāhigurū that anyone can break the wall of ego and achieve understanding and

oneness with Vāhigurū. Everything, every event, and all works of Nature are under, and within the Will, of Vāhigurū.

- The theme of Nām Japnā (ਨਾਮ ਜਪਨਾ) is recurrent in almost every *salok* of Āsa kī Vār.
- Ask questions like: How can applying these lessons make their lives more meaningful?

Evaluation (On-going)

Informal assessment by oral questioning:

- Give examples of different kinds of acts that people perform in an effort to attain salvation.
- What does Gurbāṇī say about such *karam kāmīd* (ਕਰਮ ਕਾਂਡ)?
- What virtues would you like to be part of your character in order to become closer to Vāhigurū?
- What acts can you perform to be meaningful for a true *Sikh* (ਸਿਖ)?
- What lesson do you learn from the three *saloks*?

Formal assessment:

- Have students write a paragraph describing the Creator's creation.
- Ask them to address the question: What do you understand about the Creation?
- Also ask them to explore the question: What should you do to attain closeness with Vāhigurū?
 - Go visit the shrines and bathe in the Ganges.
 - Renounce the world and go meditate in the mountains.
 - Earn your living by honest means and share your bounty with the less fortunate in Vāhigurū's Name.
 - Give reasons for your choice.

Teacher Resources**Definitions**

- A metaphor is an expression of understanding of one idea in terms of another where there is some similarity or correlation between the two.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)**Salok 5**

Word	Transcription	Pañjābī Meaning	Literal Meaning	Figurative Meaning
ਘੜੀ	ghaṛī	ਸਮਾਂ	Time	੧੪ ਮਿੰਟਾਂ ਬਰਾਬਰ; 14 minutes total
ਪਹਰ	pahar	੩ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ	Equivalent to 3 hours in a day	ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ; Distribution of time
ਬੈਸੰਤਰੁ	baisantaru	ਅਗ	Fire	ਅਗ; Fire
ਜੰਜਾਲ	jañjāl	ਧੰਦਾ, ਝਮੇਲੇ	Business	ਮਾਇਆ ਦਾ ਜਾਲ; net of deceit and worldly attractions
ਮੁਸੈ	musai	ਠਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ	Being cheated out of	ਠਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ; Being deceived
ਵਾਇਨਿ	vāini	ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ	Play (as in instruments)	ਵਜਾਂਦੇ ਹਨ; Perform for a living
ਰਾਵਾ	rāvā	ਮਿਟੀ	Dust	ਮਿਟੀ; Dust
ਕਰਮਿ	karami	ਕੰਮ	Work	ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ; Deeds, daily activities
ਰੈਣ	raiṇ	ਰਾਤ	Night	ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੂਪੀ ਰਾਤ; We are dormant to the knowledge that time is passing
ਕਿਰਤਿ	kirti	ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ	Profession	ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ; Consequences of Actions
ਭਉ	bhaui	ਡਰ, ਅਦਬ	Fear	ਅਦਬ; Respect, awe
ਭਾਉ	bhāu	ਪਿਆਰ	Love	ਪਿਆਰ; Love

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example From the Text
Similes	None in these <i>saloks</i>
Metaphors	ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ੍ ਗੋਪਾਲ॥
Idioms	None in these <i>saloks</i>

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 5

Title: Reading and Comprehension – Gurū Granth Sāhib

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the passages
 - Students find similarities and differences between texts in the treatment, scope, or organization of ideas.
 - Students compare the original text to a summary to determine whether the summary accurately captures the main ideas, includes critical details, and conveys the underlying meaning.
 - Students understand and explain the use of a complex mechanical device by following technical directions.
 - Students evaluate the unity, coherence, logic, internal consistency and structural patterns of a given text.
 - Students determine and articulate the relationship between the purposes and characteristics of different forms of poetry as related to Gurbānī (e.g. suhāg, ghoṛī, etc).

Objectives

1. Students participate in an oral and written discussion on Gurū Granth Sāhib and Gurduārā.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਜੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚਾਰ (ਚਰਚਾ) ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
2. Students read passages on Gurū Granth Sāhib and Gurduārā to strengthen the oral and written discussions.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚਾਰਾਂ (ਚਰਚਾ) ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Students should be able to read Gurmukhī comfortably.
- Lesson 1 in Reading and Comprehension

Materials

- Hand out on Gurū Granth Sāhib and Gurduārā
- Writing material
- Dry erase board
- Multiple copies of Gurmat Mārtand (ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ)
- Multiple copies of Mahān Kosh (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼)
- Class set of Pañjābī dictionaries (Panjabi University, Patiala)

Advanced Preparation

- The teacher should go over the readings provided and also go over information on Gurū Granth Sāhib and Gurduārā in Gurmat Martand and Mahān Kosh.

Engagement (15-20 minutes)

- Greet students and have them settle in.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੋ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Do a short review of their last class.
ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।
- Have students get into their groups from last class to finish any planning that they may have left. Give them no more than 10 minutes for this as they should be ready.
ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿਛਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਵਿਉਂਤ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਦਿਓ।
- Ask groups to come up with a name that describes their plan best.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਟੋਲੇ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਢੁਕਵਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਨਾਂ ਸੁਝਾਉਣ।
- One group at a time, have them share in Pañjābī a plan for an ideal Gurduārā.
ਆਦਰਸ਼ਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਟੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵਿਉਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਿਓ।
- As one group is presenting the other groups should use their listening skills to be active listeners.
ਜਦੋਂ ਇਕ ਟੋਲੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਟੋਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਚੰਗੇ ਸਰੋਤੇ ਹੋਣ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਦੇਣ।
- If you have a small class, have other groups ask questions.
ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਥੋੜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸੁਆਲ ਜੁਆਬ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ।

Exploration (25-30 minutes)

- After the students are done presenting, congratulate all of them on their hard work.
ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਮਸ਼ੱਕਤ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿਓ।
- Tell them you are now going to change topics, but do a similar activity in which writing will be involved.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵਖਰੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਇਕ ਹੋਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ।
- Hand out the passage on 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ'.
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤਾ ਲੇਖ ਵੰਡ ਦਿਓ।
- You can choose to read the article out aloud, having students take turns, or have them read silently.
ਤੁਸੀਂ ਲੇਖ ਆਪ ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰੀਆਂ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ।
- Once they are done reading, ask them to read the 'ਸਾਰ'. Ask students if they feel that the summary accurately explains the passage. If not, what would they add to it in order to make it more complete? They should give specific examples.
ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖੋ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਕੀ ਸਾਰ ਠੀਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੇਖ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕੀ ਬਦਲਾਵ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁਣਗੇ? ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਢੁਕਵੀਂਆਂ ਅਤੇ ਠੋਸ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣ।
- Then ask them to write a passage on 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' for an audience of their grandparents' generation.

ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਲਈ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇਕ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੋ।

- Before they begin writing, you may choose to have a brainstorming session on how they would write differently for an elderly generation than for a younger one.
ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਕਿ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਵਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਲਈ ਵਖ-ਵਖ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਕੀ ਫਰਕ ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- Students may not finish their writing on time, so they can finish it for homework and if they do this they need to bring it in to the next class.

Evaluation (On-going)

- The completed write-up should be evaluated for use of smooth transitions and appropriate language.

Teacher Resources

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਬਦ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ੬ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਹਨ, ੧੫ ਵਖ-ਵਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ੧੨ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੧੬ਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਵਿਚਰੇ ਭਗਤ ਜਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਹਨ, ਕਬਤ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬ੍ਰਜ, ਮਰਾਠੀ, ਜਾਂ ਸਾਧ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਿੱਖ-ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ ਅਤੇ ੧੧ (ਤਕਰੀਬਨ) ਭਟ ਹਨ ਜੋ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਭਰਮਣ ਕਰਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਲਸਲਾ ਚਲ ਪਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ੩੯ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ (ਲਗਭਗ ੨੪ ਹਜ਼ਾਰ ਮੀਲ) ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਪਣੀ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ (ਲੰਮੀਆਂ ਫੇਰੀਆਂ) ਦੌਰਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ੨੪ ਸਾਲ ਸਫਰ ਕੀਤਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਇਕਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਮਾਨਵ ਜਾਤ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਰਹੇ, ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਕੁਝ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਅਮਲ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਕੀਦਾ ਹੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤ ਨੂੰ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਲੁਕਾਈ ਭਰਮਾਂ-ਵਹਿਮਾਂ ਦੇ ਚਕਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲਗ ਸਕੇ ਜੋ ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣਹਾਰ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਧਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ 'ਸਬਦ' ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੜ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਪੋਥੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਤੇ ਕਈ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਜੋ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਇਕਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਪੋਥੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਸਵਾਰਥੀ ਤੇ ਚਤਰ ਮਨੁੱਖ ਲਾਲਚ-ਵਸ, ਚੌਧਰ-ਵਸ ਜਾਂ ਈਰਖਾ-ਵਸ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕਤਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਰਲਗਡ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਫਿਰ ਭੰਬਲ-ਭੂਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਇਸ ਦੂਰ ਦਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਬਦ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਨਸੂਬੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ, (ਰਾਮਸਰ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਬਜਵੀਂ ਤਰਤੀਬ ਵਿਚ ਤੇ ਰਾਗਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕੀਤਾ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਦੁਆਰਾ ਉਚਾਰਦੇ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਕੰਮ ੧੬੦੧ ਈ: ਵਿਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੫ ਅਗਸਤ ੧੬੦੪ ਈ: ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਇਲਾਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ

ਗਿਆ, ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਨੋ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਿਲਦਬੰਦੀ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜਿਆ, ਅਤੇ ਜਦ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਇਕ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਾਇਆਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਖ-ਆਸਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸੰਗਤ ਸਬਦ ਗਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਕੇ ਸੁਖ-ਅਸਥਾਨ ਤਕ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਆਪ ਸਾਖਿਆਤ ਗੁਰੂ ਸਨ, ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲੇਟ ਕੇ ਕਟਦੇ ਜਿਥੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ-ਆਸਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸਨ, ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਹਦ ਬੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਸਾਰੀ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਹੈ।

ਆਖਰ ਉਹ ਘੜੀ ਆਈ ਜਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪਣੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਦਿਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਕਲਮ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਰਗਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕੇਵਲ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿਤ ਕਰਵਾਏ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਕੁਲ ੬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੋ ਗਈ। ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ੩੦ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੩੧ ਹੋ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਖੇ ੨੦ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮ ਵਿਚ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੌਂਪ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਪੰਥ ਵਿਚ ਵਲੀਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਲਾਹੀ ਸਬਦ ਨੂੰ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟਲ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦਾ ਅਮਲ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਰੂਪਮਾਨ ਹੋ ਗਈ।

ਇਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਦੁਤੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਮੰਡਲ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾਣ ਲਗ ਪਿਆ।

ਸਾਰ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਕਿ ਸਬਦ-ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਵਿਚ ੬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ੧੫ ਭਗਤ, ੧੧ ਭਟ ਅਤੇ ਤਿਨ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਭਗਤ ਅਤੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਵਖ-ਵਖ ਜਾਤ, ਬੋਲੀ, ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੈਵੀ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੨੪ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲਗਭਗ ੩੯ ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਸਫਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁਖਤਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਚਾਰੀ ਗਈ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰਮਤ 'ਤੇ ਖਰੀ ਉਤਰਦੀ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਬਦ ਦਾ ਇਲਾਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਅਤੇ ਪਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਜਗਤ ਲਈ ਚਾਨਣ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 'ਸਬਦ' ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਰਿਵਾਇਤ ਮੁਤਾਬਕ ਅਗਲੇ ਗੁਰੂ ਜਾਮੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਹਥੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਿਲਾਵਟ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰਦੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਉਸਨੂੰ ਲਿਖਦੇ। ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਪੋਥੀ ੧੫ ਅਗਸਤ ੧੬੦੪ ਈ: ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈ। ਪੋਥੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੇ ਹਥੋਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਜਿਸਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਮੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਕੇ ਸੁਖ ਆਸਨ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਤਕਾਰ ਵਿਚ ਆਪ ਭੁੰਜੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋੜੀ ਗਈ। ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਵ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਦੀ ਥਾਂ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਨੌਵੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜੋੜ ਕੇ ੩੦ ਦੀ ਥਾਂ ੩੧ ਰਾਗ ਹੋ ਗਏ। ੨੦ ਅਕਤੂਬਰ ੧੭੦੮ ਨੂੰ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਖੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਲਾਹੀ ਸਬਦ ਨੂੰ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟਲ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦਾ ਅਮਲ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 6

Title: Reading and Comprehension – Gurduārā (ਗੁਰਦੁਆਰਾ)

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately and with appropriate intonation and expression.

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the passages
 - Students find similarities and differences between texts in the treatment, scope, or organization of ideas.
 - Students compare the original text to a summary to determine whether the summary accurately captures the main ideas, includes critical details, and conveys the underlying meaning.
 - Students understand and explain the use of a complex mechanical device by following technical directions.
 - Students evaluate the unity, coherence, logic, internal consistency, and structural patterns of text.
 - Students determine and articulate the relationship between the purpose and characteristics of different forms of poetry as related to Gurbānī (e.g. suhāg, ghorī, etc).

Objectives

1. Students participate in an oral and written discussion on ‘Gurduārā’ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਉੱਤੇ ਜੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚਾਰ (ਚਰਚਾ) ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
2. Students read passages on Gurduārā to strengthen the oral and written discussions.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੁਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚਾਰਾਂ (ਚਰਚਾ) ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Students should be able to read Gurmukhī comfortably.
- This lesson should be spread over 2 days.

Materials

- Hand out on Gurū Granth Sāhib and Gurduārā
- Writing material
- Dry erase board
- Multiple copies of Gurmat Mārtaṇḍ (ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ)
- Multiple copies of Mahān Kosh
- Class set of Pañjābī dictionaries (Panjabi University, Patalia)

Advanced Preparation

- The teacher should go over the readings provided and also go over information on Gurū Granth Sāhib and Gurduārā in Gurmat Martang and Mahan Kosh.

Engagement (15-20 minutes)

- Greet students and have them settle in.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੋ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Do a short review of their last class.
ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਉ।
- After this write 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ' on the board.
ਉਪਰੰਤ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਅਖਰ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ' ਲਿਖ ਦਿਓ।
- Have students write 3 things (preferably phrases or longer thoughts) regarding the Gurduārā.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖੋ (ਉਹ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਜਾਂ ਥੋੜੇ ਲੰਬੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ)।
- After they are done have them share their thoughts.
ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਿਓ।
- As you get some thoughts try to lead the conversation towards the role of Gurduārās.
ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗਲਬਾਤ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਤੋਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੋ।
- When you feel you have a good number of different thoughts, have students read the attached write-up on 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ'.
ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗੇ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਿਚਾਰ ਇਕਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਿਓ।
- You can choose to read the passage aloud or have students read it silently.
ਤੁਸੀਂ ਲੇਖ ਉੱਚੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- As they are reading, ask them to either highlight important information or take notes. Let them do whatever they are more comfortable with.
ਲੇਖ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖਣ। ਜਿਹੜਾ ਤਰੀਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਲਗੇ ਉਹ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ।

Exploration (25-30 minutes)

- After the students are done reading, break them into groups of 3 or 4, depending on the number of students in your class.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਟੋਲੇ ਬਣਾ ਦਿਓ।
- Have them come up with a plan to develop an ideal Gurduārā.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਲਈ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਣ ਦਿਓ।
- They must base their plan on their reading and may read more about this topic in the Mahān Kosh.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਵਿਉਂਤ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਲੇਖ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਾਉਣ। ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸੋਧ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।
- Once they have come up with a plan they will be required to share it with the entire class in Pañjābī in the next class session.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਵਿਉਂਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਗਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ।
- Have students decide what their roles will be and ask them to prepare for their presentations at home if they needed.

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਘਰੋਂ ਕਰ ਕੇ ਆਉਣਗੇ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- Let students know that they will be making a presentation with their group in the next class and should be prepared, though you will give them some time to get together.

Evaluation (On-going)

- Teacher should pay special attention to group discussions.

Teacher Resources

ਗੁਰਦੁਆਰਾ

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿਖਣਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਣਨੇ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਜਾਂਦੇ ਉਥੇ, ਇਕ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕਾਇਮ ਕਰਦੇ।

ਗੁਰਮਤ ਮਾਰਤੰਡ ਮੁਤਾਬਕ, “ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਸ ਸਰੂਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚਰਣ ਪਏ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ, ਲੰਗਰ, ਵਿਦਯਾ, ਕੀਰਤਨ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਮਰਯਾਦਾ ਮੁਤਾਬਕ ਪਰਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਾ ਕੇ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪ ਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਲਈ ਪੂਰਨੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।”

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਭ ਸਿਖ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਸਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਦੇ ਰਹੇ।

ਮੰਦਰ ਜਾਂ ਸ਼ਿਵਾਲੇ ਹਰ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਧਰਮ-ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਖੇੜਵੇਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਇਹ ਹਨ -

(੧) ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਸਿਰਫ ਪੂਰਬ ਵਲ ਹੈਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਸਿਰਫ ਪਛਮ ਵਲ, ਪਰ ਸਿਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਇਕ ਜਾਤੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣੇ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਭਿੰਨ-ਭੇਦ ਜਾਂ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦੇ ਸਭ ਲਈ ਖੁਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਖੀ ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਸਭ ਵਰਨਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝਾ ਹੈ।

(੨) ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਨਿਜੀ ਪੁਜਾ ਲਈ ਹਨ ਪਰ ਸਿਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾਂਝੀ ਪੁਜਾ ਲਈ ਹਨ। ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬੜੀ ਮਹਤਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਿਖੀ ਇਕ ਸੰਗਤੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਨਮੁਖ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਬੁਤ ਪੂਜਾ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸਬਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਸਿਖ-ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕਥਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਥਾ ਨਾਲ ਵਹਿਮ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹਨ। ਸਿਖ ਪਿਆਰ, ਜਜ਼ਬੇ, ਅਤੇ ਖਿਆਲ (ਸੋਚ) ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ, ਜਜ਼ਬਾ ਅਤੇ ਸੋਚ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਖਿਆਲ ਸਾਨੂੰ ਸਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ। ਸਿਖ ਨਿਰਾ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਸਿਖ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਇਕਠੇ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ ਸਿਖ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸਿਖ ਹਨ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਰਹਿਣਗੇ। ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੰਜ ਸਿਖ ਪਹੁੰਚ ਜਾਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖਿਆਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ (ਸੰਗਤ) ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹਨ। ਹਰ ਸਿਖ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਬਦ-ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਥਾ ਟੇਕੇ ਅਤੇ ਜੋ ਬਣੇ ਉਹ ਭੇਟ ਚੜਾਏ। ਇਹ ਭੇਟ ਸਿਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹਿਤ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ।

ਸਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਸਮਾਜਕ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਮਿਟਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਨਿਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹਕ ਜੀਵਨ ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੇ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਸਿਖ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂਧਾਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਲਈ ਹਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਮੌਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇ-ਹੁਰਮਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਦੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਜੈਤੋ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਅਜੇ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਤਾਜ਼ਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਇਹ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਨਾ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਸਾਰ

ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿਖਣਵਾਂ ਅੰਗ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਬਣਨੇ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਉੱਥੇ ਸੰਗਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਸਿਖ ਰਿਵਾਇਤ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵਖ, ਰਹਿਣ, ਲੰਗਰ, ਵਿਦਯਾ, ਕੀਰਤਨ, ਆਦਿ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਪਰਬੰਧ ਨੂੰ ਤੌਰਨ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹਨ। ਸਿਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹੋਰ ਧਰਮ-ਮੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਸੋਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪਖੋਂ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਇਹ ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹਰ ਜਾਤ, ਵਰਗ, ਧਰਮ, ਸੰਪਰਦਾ ਲਈ ਖੁਲੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਖੀ ਦੇ ਸੰਗਤੀ ਜੁਗਤ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਪਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਂ ਥਾਂ ਦੇ ਮੋਹਤਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰ-ਸਬਦ ਪਰਧਾਨ ਹੈ।

ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਪਿਆਰ, ਜਜ਼ਬੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਬਦ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਢਾਲੇ। ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮਨ ਹਲੀਮੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੋਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕਈ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਚੜਨ ਵਾਲੀ ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਅਮਲ ਦਾ ਖਾਸ ਅੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਜੈਤੋ, ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਇਸਦਾ ਇਕ ਵਡਾ ਪਰਮਾਣ ਹੈ।

Grade: 8

Course: Bolī (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 7 – 8

Title: Taking a Hukam (ਹੁਕਮ)

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately and with appropriate intonation and expression.

Standard 10: Reading the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib

- Students will be able to read the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students will be able to receive the *Hukam* during the regular service as well as participate in various recitations, including Akhaṇḍ Pāṭhs (ਅਖੰਡ ਪਾਠ) and Sahaj Pāṭhs (ਸਹਜ ਪਾਠ).

Objectives

1. Students learn the importance of a *Hukam* in the life of a Sikh and its prescribed protocol. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਦੀ ਮਹਤਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਦੇ ਢੰਗ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- Students should be able to read Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) comfortably.
- This lesson should be spread over 2 days. The class should have access to reading Gurū Granth Sāhib.

Materials

- Hand out on *Hukam* (in teacher resource)
- Writing material
- Dry erase board
- Notebooks/*Hukam* Journals
- Access to Gurū Granth Sāhib (divān hall or room)
- Gurū Granth Darpan (www.gurugranthdarpan.com)
- Pañjābī- English dictionary

Advanced Preparation

- Teacher should go over the reading on *Hukam* and also be prepared to share his/ her own experiences around growing up taking a *Hukam* or present connection/ experience/ routine with taking a *Hukam*.

Engagement (15-20 minutes)

- Greet students and have them settle in.

- ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੋ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Do a short review of their last class.
ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਉ।
 - Ask students if they know what the word ‘*Hukam*’ means. Let them share their thoughts.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਹੁਕਮ’ ਅਖਰ ਦਾ ਅਰਥ ਪਤਾ ਹੈ? ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਿਓ।
 - If they use words such as “order” or “command” ask them what context do they mean that in? e.g. Someone giving a command? Someone making an order?, etc.
ਜੇਕਰ ਉਹ ‘ਆਦੇਸ਼’ ਜਾਂ ‘ਆਗਿਆ’ ਵਰਗੇ ਅਖਰ ਵਰਤਣ ਤਾਂ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਸ ਪਰਸੰਗ (ਪਰਥਾਇ) ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਆਦਿ।
 - Further ask them what *Hukam* means in the context of the Sikh tradition.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕਿ ਸਿਖ ਸੋਚ ਅਤੇ ਰਿਵਾਇਤ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦੀ ਕੀ ਥਾਂ (ਮਹਤਤਾ) ਹੈ।
 - Ask students what experiences they have had with either taking or receiving a *Hukam*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਜਾਂ ਸੁਣਨ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਜਾਣੋ।
 - Encourage them to be honest. They may say that they have never taken one, or that they do not understand it when someone else reads it, or some other remark that may seem negative.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਖਰੇ ਜੁਆਬ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾ ਹੋਣ। ਜਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂ ਜਦ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
 - To clarify so that all students understand, tell them what *Hukam* is, using the document in Teacher Resources as reference.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਦੇ ਸੰਧਰਬ ਵਿਚ ਹੁਕਮ ਦਾ ਭਾਵ ਦੱਸੋ।
 - Now open up a discussion, in which you create a sharing atmosphere, to discuss common experiences that you and the students might have had in taking a *Hukam*.
ਗਲ-ਬਾਤ ਲਈ ਖੁਲਾ ਮਹੌਲ ਬਣਾਓ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਝਿਜਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖ ਸਕਣ।
 - Begin by discussing your experience and then asking students about theirs.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਲ-ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਤਜਰਬੇ ਪੁੱਛੋ।
 - Once you are done tell students that it is often the case, when one goes to take a *Hukam*, that one does not know where to begin.
ਗਲ-ਬਾਤ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਹੁਕਮ ਕਿਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਖਤਮ।
 - In most cases the sequence is very clear but for some it might be a little confusing.
ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਇਹ ਸੌਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 - Also in most cases the *Hukam* is taken from pages 400 to 900.
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਖੋਲਣ ਕਰਕੇ, ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਹੁਕਮ ੪੦੦ ਤੋਂ ੯੦੦ ਅੰਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
 - Hand out the document in the teacher resources and let students silently read it.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਲੇਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿਓ।
 - After everyone is done, ask them if they were familiar with how a *Hukam* is taken.
ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ, ਕੀ ਉਹ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ।
 - Ask them if they know, or have seen, any other way in which people take it.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਜੇਕਰ ਉਹ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਵਾਕਫ਼ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦੱਸਣ।
 - They may say that they have seen someone holding a number of pages from both sides of the Gurū Granth Sāhib to open up to a page.
ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਖੋਲਦੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

Exploration (20-25 minutes)

- Now head over to a room where you can do prakāsh (ਪ੍ਰਕਾਸ਼).
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਓ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪਰਬੰਧ ਹੈ।
- Assign students to do the following:
ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਉ:
 - Ardās
ਅਰਦਾਸ
 - Prakāsh and Hukam
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਹੁਕਮ
 - Brief translation of Hukam (assign 2 or more students for this task)
ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਆਖਿਆ (ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਦੋ ਜਾਂ ਵਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਓ)
- The teacher should pay special attention to how the student is taking the Hukam, identifying for students where to start from and why.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਦੇ ਢੰਗ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੀ ਥਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋ।
- Have the student read the Hukam and then have the chosen team of students translate it.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਲੈਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਲਾਈ ਗਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਿਓ।

Day 2

- On the second day of this lesson take the time to go over the Sabads listed in the document.
ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚੀ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸਬਦਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੋ।
- Have students take turns taking the different Hukams and assign teams to undertake the responsibility of translating the Hukams.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹੁਕਮ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਵਾਰੀ ਲੈਣ ਦਿਓ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਟੋਲੀਆਂ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਓ।
- Have all students write a reflection in their “Hukam Journal.” Details on the journal are in the Explanation Section as it is an extended activity.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰਥਾਏ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ‘ਹੁਕਮ ਰਸਾਲੇ’ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰੋ। ਰਸਾਲੇ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਗੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- Encourage students to make taking or receiving a Hukam part of their daily or weekly routine
- Encourage them to keep writing in their Hukam Journal.
- While you can work with your class to decide what a Hukam Journal entails, some suggestions would be the following:
 - Include the page number, *rāg* and *mahal* of the Hukam.
 - In a few sentences write what you understand the hukam to be.
 - Reflect on how you can incorporate the message into your life.
 - Keep a list of words that you are becoming familiar with as you take or receive Hukam.
- Teacher should occasionally encourage students, throughout the semester, to share some of the reflections with the class. You can choose to do this in small groups or as class activity.

Evaluation (On-going)

- Teacher should pay special attention to student’s ability to clearly read a Hukam as well as ability to translate it by using appropriate reference material.

Teacher Resources

Hukam (ਹੁਕਮ) - literally “Command,” is more appropriately understood as “reading, or reading out to others,” of a *Sabad* (ਸਬਦ), from the Gurū Granth Sāhib after, or even without performing an Ardās (ਅਰਦਾਸ). The process is referred to as *Hukam laiṇā* (ਲੈਣਾ) (taking the order or command), *Vāk* (ਵਾਕ) *laiṇā* (taking the word) or *Avāz* (ਅਵਾਜ਼) *laiṇā* (taking the voice). The hymn or unit thus recited goes by the name of *Hukam* (order, command), *Vāk* (uttered word) or *Avāz* (voice).

Taking a *Hukam* is most commonly referred to as *Vāk*. In Sanskrit *vāka* is sounding or speaking a text, recitation or formula, and *vākya* is speech, a saying statement, declaration, a sentence or period. In the Sikh tradition it means command or a lesson read from the Gurū Granth Sāhib.

Taking, listening to, or receiving a *Hukam* is a very important practice for Sikh congregations and individuals. The *Hukam* is often taken as Gurū’s blessing. The goal of receiving or taking the *Hukam* is to incorporate the teachings into one’s life. Many Sikhs take the *Hukam* as part of their daily routine after they complete their nitnem. Many of them, having taken the *Hukam* in the morning try to live their day according to the particular message. At the end of the day while doing *Sukhasan* the *Hukam* is read again and individuals reflect on whether their day was spent in accordance to the message.

Historically, there have been instances when theological or even mundane disputes have been settled by having recourse to *vāk*.

On 12 October, 1920, a meeting of Sikhs from the so called “backward” castes, sponsored by the faculty and students of the *Khālsā* College at Amritsar, was held in the *Jallīāmvālā Bāgh*. The following morning some of them were taken to Harimandar Sāhib (ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ), but the *granthīs* (ਗ੍ਰੰਥੀ) in control refused to accept *kaṛāh prasād* (ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ) that they had brought as an offering and to say the *ardās* (ਅਰਦਾਸ) on their behalf. There was an outburst of protest against the discrimination towards the so-called low-caste Sikhs, which is totally contrary to the Sikh teaching. A compromise was at last reached and it was decided that the Gurū’s direction be sought.

Gurū Granth Sāhib was, as is the custom, opened at random and the first verse on the page to be read was: “Vāhigurū receives the lowly into grace and puts them in the path of righteous service.”

The Gurū’s verdict was clearly in favor of those whom the *granthīs* had refused to accept as full members of the *panth* (ਪੰਥ). This was a triumph for the Sikhs. The *kaṛāh prasād* brought was accepted and distributed among the *saṅgat* (ਸੰਗਤ).

Such reliance on *vāk* arises from the belief of the devotees that the *bāṇī* of Gurū Granth Sāhib is revelation enjoying Divine sanction. (The Encyclopedia of Sikhism, Vol 4, p. 249)

The “Sikh Rahit Maryādā” (The Code of Sikh Conduct and Conventions) while enunciating issues related to taking *Hukam* under Article VII of Chapter VI, instructs and explains its modalities thus:

ਹੁਕਮ ਲੈਣਾ

Taking a *Hukam*

- (ੳ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਗੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਗੁਰੂ-ਰੂਪ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਸੁਣਨਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ‘ਦਰਸ਼ਨ’ ਹਨ। ਵਾਕ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰੁਮਾਲਾ ਚੁਕ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਮਨਮਤ ਹੈ।

Doing obeisance to the Gurū Granth Sāhib, acknowledging the saṅgat respectfully, an embodiment of the Gurū, and listening to or taking the *Hukam*: these together constitute the ‘darshan’ of the Satigurū (the true gurū). Raising the drapery (*rumālā*) covering the Gurū Granth Sāhib and merely taking a look or making others take a look at the exposed page, without taking the command (reading the prescribed hymn) is contrary to gurmat (Gurū’s way).

- (ਅ) ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਕਤ ਇਕੋ ਗਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ – ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕਥਾ, ਵਖਿਆਨ ਜਾਂ ਪਾਠ।

In the event of the saṅgat having come together, only one thing should be done at a time: performing of kirtan, delivering of discourse, interpretive elaboration of the scriptures, or reading of the scriptures.

- (ੲ) ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਕੇਵਲ ਸਿਖ (ਮਰਦ ਜਾਂ ਤੀਵੀਂ) ਹੀ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।

Only a Sikh, man or woman, is entitled to be in attendance of the Gurū Granth Sāhib during the dīvān.

- (ਸ) ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਾਠ ਕੇਵਲ ਸਿਖ ਹੀ ਕਰ ਕੇ ਸੁਣਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਪਾਠ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਸਿਖ ਭੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Only a Sikh may read out from the Gurū Granth Sāhib for others. However, even a non-Sikh may read from it for himself/herself.

- (ਹ) ‘ਹੁਕਮ’ ਲੈਣ ਲਗਿਆਂ ਖਬੇ ਪੰਨੇ ਦੇ ਉਤਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਮੁਢ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਏ। ਜੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁਢ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਤਰਾ ਪਰਤ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹੋ। ਜੇ ਵਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਉੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਤੇ ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਏ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ‘ਨਾਨਕ’ ਨਾਮ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਤੁਕ ਤੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ।

When taking the *Hukam*, the hymn that is continuing on the top of the left hand page must be read from the beginning. If the Sabad begins on the previous page, turn over the page and read the whole Sabad from the beginning to the end. If the scriptural composition that is continuing on the top of the left hand page is a vār (ode), then start from the first of the slokas preceding the paūṛī and read upto the end of the paūṛī. Conclude the reading at the end of the Sabad with the line in which the name ‘Nānak’ occurs.

- (ਕ) ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਜਾਂ ਭੋਗ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਹੋ ਕੇ ਅੰਤਮ ਹੁਕਮ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

A *Hukam* must also be taken at the conclusion of the congregational session or after the Ardas.

As explained in the Sikh Rahit Maryādā, *Hukam* is taken by randomly opening Gurū Granth Sāhib, or just from the page that appears after lifting the rumālā. The *Sabad* that appears on the top of the left page is read from its beginning, i.e., from the earlier page where it starts from, which is usually the case. But at some places the *Sabad* starts from the very first word of the left hand side page, in such a case one does not need to go to the previous page. Some examples of this can be found on pages 426, 484, 490, 601, 682 etc. This usually happens when a new composition or a *Rāg* starts on that page.

Places where only a word or two appear on the top of the left page before the *Sabad* ends, are also to be considered as the continuation of the previous page and the hymn is to be recited accordingly. Example: pages 416, 492, 692, 832, 850, 874, 896 etc.

There might be cases, though, where finding the right place to start reading a hymn and ending it is difficult to decide. The usual way of locating a start is an array of continuous numbers followed by a *Rāg* name and the *Mahal* (Gurū) number or *Bhagat* name, which is easily visible. For example: “॥੨॥੧॥੫੭॥ ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫॥”. Alternately, the *Mahal* name or *Bhagat* name may not appear after the numbers. Example: “॥੪॥੧॥ ਆਸਾ॥”. Some times simply the *Rāg* name may start a *Sabad* such as “॥੨॥੩॥ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ॥” or just *Mahal* name with *salok* as in *Vārs* “॥੬॥ ਸਲੋਕ ਮਃ ੫॥”. In addition there are instances where continuous numbers are the only indication of an end and start of a *Sabad* with no other title. Example: “॥੮॥੧॥੩॥ ਜਨਮ ਮਰਣ”.

The ending line of a *Sabad* usually has “Nānak” or the name of the *Bhagat* whose composition it is.

Special care is needed when encountering a *Astpadī* or a *Chant*. Ideally, the whole *Astpadī*, or the *Chant* is to be recited. People tend to read just a stanza to make them short, as some times internal stanzas end with “Nānak” as well.

Below are the page numbers with the short description of the typical cases where caution is to be exercised. Cases have been picked from page number 400 through 900.

Page	Description
434	Paṭī - Starts from two pages before, so the actual beginning is at page.432. Being a continuous hymn, this needs to be recited from the beginning. (page 432; ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧ ਪਟੀ ਲਿਖੀ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 434; ਸਾਇਰ ਇਵ ਕਹਿਆ॥੩੫॥੧॥)
442	<i>Chant</i> - Complete one and a half page <i>Chant</i> , beginning at page 440, is to be read. Reading just the ninth stanza would be inappropriate. (page 440; ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ਘਰੁ ੩॥ ... to page 442; ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ॥੧੦॥੨੭॥੫੨॥੭੭॥)
456	<i>Chant</i> - This is a typical example of a <i>Chant</i> where it begins with a <i>salok</i> , followed by a <i>Chant</i> , and ends in the fourth stanza. (page 455; ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫॥ ਸਲੋਕੁ॥ ਬਨੁ ਬਨੁ ਫਿਰਤੀ ... to page 456; ਸਾਧਰ ਧਰਿ ਚਰਨੀ॥੪॥੨॥੫॥)
466	<i>Vār</i> - This is an example of a <i>Vār</i> , where typically the sequence is: <i>Salok</i> M:1, and <i>Paurī</i> . (page 465; ਸਲੋਕ ਮਃ ੧॥ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਸਿਫਤਿ ਸਰੀਅਤਿ ... to page 466; ਜਗਜੀਵਨੁ ਦਾਤਾ ਪਾਇਆ॥੬॥)
478	Starts with just <i>Rāg</i> as a title. To be recited as usual. (page 477; ਆਸਾ॥ ਜਬ ਲਗੁ ... to page 478; ਹਟੈ ਗੁਸਾਈ॥੪॥੯॥ ਦੁਤਕੇ)
568	This <i>Chant</i> begins on the previous page and ends in the fourth stanza, though the composition continues even after that, with a new heading. (page 567; ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੩ ਛੰਤ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 568; ਚਲੈ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਏ॥੪॥੧॥)
578	This is a typical case where the <i>Chant</i> begins without a heading on the eighth line of page 577, has four <i>saloks</i> and four <i>Chants</i> , one in each of the four stanzas, and ends in the fifth line of page 578. (page 577; ॥੪॥੧॥ ਸਲੋਕੁ॥ ਕਿਆ ਸੁਣੇਦੋ ਕੂੜੁ ... to page 578; ਮਿਲਿ ਜਲੁ ਜਲਹਿ ਖਟਾਨਾ॥੪॥੨॥)
640	<i>Astpadī</i> - Recite the complete nine stanzas of the <i>Astpadī</i> . (page 639; ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 640; ਭਾਈ ਜਿ ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟਣਹਾਰੁ॥੯॥੧॥)

- 656 This *Sabad* starts from the third-last line of page 655, without any title, and ends on page 656. (page 655;॥੪॥੬॥ ਕਿਆ ਪਤੀਐ ਕਿਆ ਗੁਨੀਐ॥ ... to page 656; ਨ ਪਤੀਜੈ ਤਉ ਕਿਆ ਕੀਜੈ॥੩॥੭॥)
- 726 Read the complete *Sabad*. (page 725; ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੪॥ ਹਰਿ ਕੀਆ ... to page 726; ਗਲ ਚੰਗੀ॥੨੨॥੨॥)
- 754 Read the complete *Asṭpadī* from the beginning. (page 753; ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 754; ਵਿਚਹੁ ਆਪੁ ਗਵਾਏ॥੮॥੧॥)
- 756 Read the complete 34 stanzas. (page 755; ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧੦ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 756; ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਲਹੰਨਿ॥੩੪॥੧॥੩॥)
- 840 Thitī - Read the complete composition. (page 838; ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਬਿਤੀ ਘਰੁ ੧੦ ਜਤਿ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 840; ਹਮ ਤਾ ਕੇ ਦਾਸਾ॥੨੦॥੧॥)
- 842 Vār Sat - Read the complete composition. (page 841; ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੩ ਵਾਰ ਸਤ ਘਰੁ ੧੦ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ... to page 842; ਬੂਝੈ ਕੋ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿ॥੧੦॥੧॥)

Grade: 8

Course: Bolī (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 9

Unit: Poetic Formations

Title: Different *Pade* (ਪਦੇ) in Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the passages.
 - Students find similarities and differences between texts in the treatment, scope, or organization of ideas.
 - Students compare the original text to a summary to determine whether the summary accurately captures the main ideas, includes critical details, and conveys the underlying meaning.
 - Students understand and explain the use of a complex mechanical device by following technical directions.
 - Students evaluate the unity, coherence, logic, internal consistency, and structural patterns of text.
 - Students determine and articulate the relationship between the purposes and characteristics of different forms of poetry as related to Gurbānī (e.g. suhag, ghauri, etc).

Standard 3: Source Material

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib.
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's 'Darpan'

Objectives

1. Students will be able to recognize different forms of verses called *pades* (ਪਦੇ) in the Gurū Granth Sāhib.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਪਦੇਆਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be able to recite *hukamnāmā* from the Gurū Granth Sāhib.
- Students must be able to read Gurbānī fluently.

Materials

- Professor Sahib Singh's 'Darpan'
- Markers and highlighters
- Copies of *Sabads* provided in Teachers' Resources

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with the different compositions to be taught in the lesson.
- The teacher must be familiar with the definitions of different *pades*.

Engagement(15-20 minutes)

- Write the words 'ਪਦਾ', 'ਦੁਪਦੇ', 'ਤਿਪਦੇ', 'ਚਉਪਦੇ', 'ਪੰਚਪਦੇ', 'ਅਸਟਪਦੀ' on the board with their definitions.
ਬੋਰਡ 'ਤੇ 'ਪਦਾ', 'ਦੁਪਦੇ', 'ਤਿਪਦੇ', 'ਚਉਪਦੇ', 'ਪੰਚਪਦੇ', 'ਅਸਟਪਦੀ' ਅਖਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਹਿਤ ਲਿਖ ਦਿਓ।
- Ask students to repeat the words after you and to read their definitions individually (attached in resources).
ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਆਖੋ। ਇਹਨਾਂ ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਉਹ ਆਪ ਪੜ੍ਹਨ।
- Discuss the definitions with students.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸਾਂਝੀ ਕਰੋ।
- Let students copy the definitions.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲੈਣ।
- Ask students how the words differ from each other with similar ending. The answer should be that they differ in the first part of the word.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਵਖਰਾ ਹੈ।
- Inform students that there are different types of poetry in the Gurū Granth Sāhib and they are going to learn about the verses written in couplets, triplets, quadruplets, quintuplets and octuplets. These forms of poetry are found in the Gurū Granth Sāhib, written in different rhythmic arrangements in different rāgs, in the sabads.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵਖ-ਵਖ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦਰਜ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪਦਾ, ਦੁਪਦੇ, ਤਿਪਦੇ, ਚਉਪਦੇ, ਪੰਚਪਦੇ ਤੇ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਖ-ਵਖ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਅਧੀਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ।
- Every sabad has its composition denoted in the heading.
ਹਰ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਸੀ ਗਈ ਹੈ।
- In addition, there is a number at the end of each pada marked by two lines before and after.
ਹਰ ਪਦੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਤਰਤੀਵ ਨਾਲ ਅੰਕ ਦਰਜ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅੰਕ ਦੇ ਅਗੇ ਤੇ ਪਿਛੇ ਦੋ ਖੜੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਹਨ।
- Ask them to highlight the numbers given in the sabads provided.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਅੰਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਣ ਲਈ ਆਖੋ।

Exploration (25-30 minutes)

- Provide students with copies of *Sabads* that have examples of their different types based on poetic meter.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਫੜਾ ਦਿਓ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਾ ਫਰਕ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।
- Ask students to identify them.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਣਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖੋ।
- Ask them to highlight the examples of different pades from the *Sabads*.
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਦੇਆਂ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਨਮੂਨਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਆਖੋ।
- Give them about 10-15 minutes to complete the task.
ਇਹ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 10 ਤੋਂ 15 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।

- Give them another handout, with sabads without the headings, and ask them to label the sabads as *pades* by reading the lines. For example, if there are three lines to a stanza it is a *tipde*.
ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੇ ਸਬਦਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾ ਦੇ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ: ਜਿਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਕੁਲ ਤਿੰਨ ਸਤਰਾਂ (ਬੰਦ) ਹੋਣ ਉਹ ਤਿਪਦੇ ਹੈ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes).

- Assign a couple of Rags to each group and ask them to find examples from ‘Darpan’ of the different types of compositions found in the Gurū Granth Sāhib.
- Some students may find examples readily, others might need help. Go around and help them. The page numbers in different Rags with different rhythmic arrangements are given in Teachers Resources.
- Go over the examples and reiterate the rhythmic arrangements of verse formations in the Gurū Granth Sāhib. For example, a couplet for *dupde* and a triplet for *tipde*; each arrangement has a number in the end marked by two parallel bars on either side.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਦੋ-ਚਾਰ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪਨ ਵਿਚੋਂ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਬੰਦਾਂ ਦੇ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਾਲੇ ਸਬਦ ਲਭਣ ਲਈ ਆਖੋ। ਲੋੜ ਪੈਣ ’ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰੋ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਰੋਤ ਵਿਚ ਮਦਦ ਲਈ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਓ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇ।

Evaluation (on-going)

- Students will be assessed on the different types of compositions that they have learned in the lesson.
- Students may have informal oral assessment as well as formal written assessment.

Teachers Resources**Definitions**

ਪਦਾ: Generic name for poetic meter in which a *Sabad* is composed. It may consist of 1-5 verses/ lines called *tuk*, i.e., *ik-tukā* -1 line, do-tuke - two lines, etc.

ਦੁਪਦੇ: A *Sabad* of two stanzas.

ਦੋ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸਬਦ।

ਤਿਪਦੇ: A *Sabad* of three stanzas.

ਤਿਨ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸਬਦ।

ਚਉਪਦੇ: A *Sabad* of four stanzas.

ਚਾਰ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸਬਦ।

ਪੰਚਪਦੇ: A *Sabad* of five stanzas.

ਪੰਜ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸਬਦ।

ਅਸਟਪਦੀ: A composition of eight stanzas.

ਅਠ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸਬਦ।

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ

ਜਿਉ ਆਰਣਿ ਲੋਹਾ ਪਾਇ ਭੰਨਿ ਘੜਾਈਐ॥ ਤਿਉ ਸਾਕਤੁ ਜੋਨੀ ਪਾਇ ਭਵੈ ਭਵਾਈਐ॥੧॥

ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਸਭੁ ਦੁਖੁ ਦੁਖੁ ਕਮਾਵਣਾ॥ ਹਉਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਵਣਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਖਣਹਾਰੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ॥ ਮੇਲਹਿ ਤੁਝਹਿ ਰਜਾਇ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈਐ॥੨॥

ਤੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਆਪਿ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਾਈਐ॥ ਤੂੰ ਦੇਖਹਿ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ਦਰਿ ਬੀਨਾਈਐ॥੩॥

ਦੇਹੀ ਹੋਵਹਿ ਖਾਕੁ ਪਵਣੁ ਉਡਾਈਐ॥ ਇਹੁ ਕਿਥੈ ਘਰੁ ਅਉਤਾਕੁ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਈਐ॥੪॥

ਦਿਹੁ ਦੀਵੀ ਅੰਧ ਘੋਰੁ ਘਬੁ ਮੁਹਾਈਐ॥ ਗਰਬਿ ਮੁਸੈ ਘਰੁ ਚੋਰੁ ਕਿਸੁ ਰੂਆਈਐ॥੫॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਜਗਾਈਐ॥ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੀ ਆਗਿ ਜੋਤਿ ਦੀਪਾਈਐ॥੬॥

ਲਾਲੁ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਗੁਰਿ ਸੁਰਤਿ ਬੁਝਾਈਐ॥ ਸਦਾ ਰਹੈ ਨਿਹਕਾਮੁ ਜੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਈਐ॥੭॥

ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਹਰਿ ਨਾਉ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈਐ॥ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਇ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਈਐ॥੮॥ (ਪੰਨਾ ੭੫੨)

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ ਦੁਪਦੇ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ॥ ਸਭਿ ਉਤਰੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ॥

ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨਾ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਨੇ ਦਾਨਾ॥੧॥

ਸਭਿ ਕੁਸਲ ਖੋਮ ਪ੍ਰਭਿ ਧਾਰੇ॥ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤਿ ਸਭਿ ਬੋਕ ਉਬਾਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਲੁ ਲਾਥੀ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਭਇਓ ਸਾਥੀ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ॥ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ॥੨॥ (ਪੰਨਾ ੬੨੫)

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੨ ਚਉਪਦੇ

੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਇਹੁ ਧਨੁ ਅਖੁਟੁ ਨ ਨਿਖੁਟੈ ਨ ਜਾਇ॥ ਪੂਰੈ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਦਿਖਾਇ॥

ਅਪੁਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਈ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ॥੧॥

ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਇ॥ ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਅਵਗੁਣ ਕਾਟਿ ਗੁਣ ਰਿਦੈ ਸਮਾਇ॥ ਪੂਰੈ ਗੁਰ ਕੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ॥

ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਸਾਚੀ ਬਾਣੀ॥ ਸੁਖ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀ॥੨॥
 ਏਕੁ ਅਚਰਜੁ ਜਨ ਦੇਖਹੁ ਭਾਈ॥ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ਹਰਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ॥
 ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਨ ਪਾਇਆ ਜਾਇ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ॥੩॥
 ਸਭ ਮਹਿ ਵਸੈ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੋ ਸੋਇ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਘਟਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ॥
 ਸਹਜੇ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣਿ ਪਛਾਣਿਆ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥੪॥ (ਪੰਨਾ ੬੬੩)

ਗੂਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਤਿਪਦੇ ਘਰੁ ੨
 ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
 ਦੁਖ ਬਿਨਸੇ ਸੁਖ ਕੀਆ ਨਿਵਾਸਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਜਲਨਿ ਬੁਝਾਈ॥
 ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਬਿਨਸਿ ਨ ਆਵੈ ਜਾਈ॥੧॥
 ਹਰਿ ਜਪਿ ਮਾਇਆ ਬੰਧਨ ਤੂਟੇ॥ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਛੂਟੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
 ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮਰਸਿ ਮਾਤਾ॥
 ਹਰਖ ਸੋਗ ਦੁਹੁ ਮਾਹਿ ਨਿਰਾਲਾ ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਪਛਾਤਾ॥੨॥
 ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਨ ਹੀ ਰਖਿ ਲੀਆਸਗਲ ਜੁਗਤਿ ਬਣਿ ਆਈ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਦਇਆਲਾ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ॥੩॥੧॥੯॥ (ਪੰਨਾ ੪੯੭)

Extra Examples of the poetic Formations taught in the lesson:

1. Dupde, Rāg Āsā p. 389 - 396
2. Tipde, Rāg Gūjri p. 497 - 500 onwards
3. Caūpade, Rāg Mājhi p. 94 - 98
4. Astpadī, Sirīrāg p. 262, 417 - 464

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 10

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 6, 7 and 8

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translation of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) passage (with aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear and well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within and among paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note taking, outlining, and summarizing to impose structure on composition drafts.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography by using a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 8: Recitations of 24 *paūrīs* (ਪਉੜੀ) with *saloks* of Āsā Kī Vār

- Students recite 24 *paūrīs* with *saloks* of Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ).

Objectives

1. Students will be able to decipher the meanings of new words and their function in the sentence.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to write a well organized paragraph summarizing the salient points of *saloks*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਮੁਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਚੰਗਾ ਸੰਗਠਿਤ ਬੰਦ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to write the summary in an organized paragraph.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਬੰਦ (ਪੈਰ੍ਹੇ) ਵਿਚ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be able to read Gurbāṇī fluently.
- Students must have read and completed the first five *saloks* of Āsā kī Vār.
- Students must have prior knowledge of the use of idioms, metaphors and similes in Gurbāṇī, especially, Āsā kī Vār.

Materials

- Copies of Āsā kī Vār *salok* numbers 6, 7, and 8 with *stīk* (ਸਟੀਕ)
- Graphic organizer for meanings
- Graphic organizer for idioms
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with the three *saloks*, their themes and the meanings of new words.
- The teacher must be familiar with the ideology of Gurbāṇī that recurs in *saloks* of Āsā kī Vār.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Review previous lesson briefly.
ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।
- Students read aloud, one *salok* at a time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Students highlight the new words and take notes as the teacher explains the meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- The teacher discusses the theme of the *saloks*.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੇ।
- The teacher discusses meanings of new words (literal as well as figurative) in the context of Gurbāṇī, to highlight the essence and theme of the *salok*.
ਅਧਿਆਪਕ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮਝਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਖਰੀ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਰਥ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

Exploration (35 minutes):

- Students get into small groups and discuss the theme of each *salok*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਵਿਚਾਰਨਗੇ।
- Students fill in the organizer with new words and their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- Students try to identify the idioms and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- It is hoped that students will agree upon certain important idioms that highlight the meaning of the *salok*.
ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਰਮੁਖ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher explains the theme of the three *saloks*.
- The recurring theme/ ideology in Āsā kī Vār and all Gurbāṇī in the Gurū Granth Sāhib is what Gurū Nānak Sāhib taught at the outset—Nām japnā (ਨਾਮ ਜਪਨਾ): remember Vāhigurū all

the time, Vanḍ Chaknā (ਵੰਡ ਛਕਨਾ): share with the needy, and Kirt Karnī (ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ): earn an honest living.

- **Salok 6:** People of different faiths (Hindū, Muslim, Jogī etc.) perform different acts, for example, fasting, dancing in front of gods and goddesses, meditating, to please and achieve oneness with Vāhigurū/One Reality; they emphasize physical performance, but Gurū Nānak Sāhib says that the real devotees have unconditional love for Vāhigurū and they only seek company of those who are engrossed in the love of Vāhigurū.
- **Salok 7:** A human being can only recognize the presence of eternal Truth, Vāhigurū, when one remembers Vāhigurū in all humility and tries to rid oneself of ego “ਹਉਮੈ”. Nām Simran is the remedy for attaining humbleness and renouncing ego, and for uniting with the Creator.
- **Salok 8:** Vāhigurū takes care of all the creatures in the Creation. All rituals to protect life are unnecessary. Instead, praises and remembrance of Vāhigurū is paramount to attain eternal Truth.

Evaluation (On-going)

- Students summarize the points of each *salok* in a well organized and coherent paragraph.
- Students answer comprehension questions pertaining to the *saloks*.
 - Outline the themes of the three *saloks*.
 - What Karam Kāṁḍ are prohibited in the *saloks*? Why?
 - How can a human being unite with his Creator?
 - Identify the examples of other religions that are referred to in the *saloks*.
 - What does, “ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਧੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮਿਆਰ॥” mean? What is the significance of this line in the Gurbāṇī and in the history of Sikhī?

Teacher Resources

- Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).
- Graphic Organizer for Meanings.
- Graphic Organizer with idioms and metaphors.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	Figurative meaning
ਸਰੀਅਤਿ	sarīati	ਸ਼ਰਹ	ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਕਾਨੂੰਨ
ਅਰਚਾ	arcā	ਆਦਰ	ਪੂਜਾ
ਸੁੰਨਿ	sunni	ਸਿਫਰ (zero)	ਅਫੂਰ ਅਵਸਥਾ
ਨਿਰੰਜਨ	nirañjan	ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ	ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (detached)
ਸਤੀਆ	satīā	ਦਾਨੀ	ਦਰਿਆ ਦਿਲ (generous)
ਐਥਾਊ	aithāū	ਇਸ ਜਗਤ ਤੋਂ	ਇਸ ਜਗਤ ਤੋਂ (from this world)
ਪੇੜੈ	peṛai	ਵਸ	ਗੁਲਾਮੀ
ਬਪੁੜੀ	bapuṛī	ਵੇਚਾਰੀ	ਵੇਚਾਰੀ (hapless)
ਚੁਕਾਇਆ	cukāiā	ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ	ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ
ਅਵਤਾਰੁ	avtāru	ਨਰਕ ਜਾਂ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਪੈਣਾ	ਮੁੜ-ਮੁੜ ਜੰਮਣਾਂ (heaven and hell as states of mind)
ਜਾਤੀ ਜਿਨਸੀ	jāṭī jinsī	ਜਾਤ ਪਾਤ	ਊਚ ਨੀਚ
ਲੂਝੈ	lūjhai	ਸੜਦਾ ਹੈ	ਖਿੜਦਾ ਹੈ
ਸੁਕ੍ਰਿਤੁ	sukritu	ਚੰਗੇ ਕੰਮ	ਚੰਗੇ ਕੰਮ (good deeds)
ਅਗਲਾ	agalā	ਵੱਡਾ	ਵੱਡਾ (bigger)
ਅੰਡਜ	aṇḍaj	ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ	ਅੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ (creatures born of eggs)
ਜੇਰਜ	jeraj	ਜਿਉਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਪਸ਼ੂ	ਜਿਉਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ (mammals)
ਉਤਭੁਜਾਂ	utbhujām	ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਉਗਣ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ	ਧਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਉਗਣ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ (Plants; things that grow from the Earth)
ਖਾਣੀ	khāṇī	ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ	ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਤਰੀਕੇ
ਮਿਤਿ	miti	ਮਿਣਤੀ	ਅੰਦਾਜ਼ਾ
ਮੇਰਾਂ	merām	ਮੇਰ ਪਰਬਤ	ਵੱਡਾ ਪਰਬਤ (big mountain)
ਜੋਹਾਰੀ	johārī	ਪ੍ਰਣਾਮ	kudos
ਸੁਅਸਤਿ	suasti	ਜੈ ਹੋਵੇ	ਅਟਲ ਰਹੇ
ਸੰਗਰਾਮ	saṅgrām	ਜੁਧ	struggle

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example from the Text	Literal Meaning
Similes	ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ॥	ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਰ ਸਦਕਾ ਇਹ ਰੋਗ ਨਾਮ ਕਮਾਣ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
Metaphors	ਭਗਤਾ ਭੁਖ ਸਾਲਾਹਣੁ	ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੀ ਭੁਖ।
Idioms	ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚਿ ਆਪੁ ਰਖਿਓਨੁ	ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 11

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 9, 10 and 11

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently, accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea, focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) passage (with aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear and well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within and among paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note-taking, outlining, and summarizing to impose structure on composition drafts.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography. Students must use a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 8: Recitations of 24 *paūrīs* (ਪਉੜੀ) with *saloks* of Āsā kī Vār

- Students recite 24 *paūrīs* with *saloks* of Āsā kī Vār.

Objectives

1. Students will be able to read Gurbānī fluently and with correct intonation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੁਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to decipher the meanings of new words and idioms.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to write a well organized paragraph summarizing the salient points of *saloks*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਰ ਸਲੋਕ ਦੇ ਭਾਵ ਉੱਪਰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਸੰਗਠਿਤ ਬੰਦ (ਪੈਰਾ) ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be familiar with Āsā kī Vār.

- Students must be able to read Gurbani fluently.
- Students must have read and completed the first eight *saloks* of Āsā kī Vār.

Materials

- Copies of Āsā kī Vār *salok* number 9, 10 and 11 with *stīk* (ਸਟੀਕ)
- Graphic organizer for meanings
- Graphic organizer for idioms
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with the three *saloks*, their themes and the meanings of new words as well as idioms.
- The teacher must be familiar with the ideology of Gurbani that recurs in *saloks* of Āsā kī Vār.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Briefly review previous *saloks* with students and move on to the next *saloks*.
ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰੇ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।
- Students read aloud, one *salok* at a time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕਸਾਰ ਇਕ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ।
- Students highlight the new words and take notes as the teacher explains the meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- The teacher discusses the themes of the *saloks*.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੇ।

Exploration (35 minutes)

- Students get into small groups and discuss the theme.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਵਿਚਾਰਨਗੇ।
- Students fill in the organizer with new words and their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- Students try to identify the idioms and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- It is expected that students will agree upon certain important idioms and metaphors that highlight the meanings of the *saloks*.
ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਰਮੁਖ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- The class teacher explains to the students how 'imagery' is used in Gurū Granth Sāhib.
ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher explains the theme of the three *saloks*.
- In the three *saloks* discussed in this lesson Gurū Nānak Sāhib says that infinite studies of books or immense collection of knowledge is of no use for spiritual upliftment unless one applies the knowledge gained, to practical life. On the contrary, it increases a person's ego, without any spiritual gains, no matter how much one studies and how many books one memorizes. Only Nām Simran (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ) brings contentment, and only contentment sheds off the shackles of greed and other vices. Contentment brings one closer to Vāhigurū and that is the eternal Truth.

- **Salok 9:** Studying without aim only to collect degrees is not worth the time. Second stanza: examples of all the rituals performed by jogīs (ਜੋਗੀ), sanyāsīs (ਸਨਯਾਸੀ) and so called Pandits are futile. Living a practical life devoid of deceit and corruption, remembrance of Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) and only leading a truthful life will get us closer to our Creator and internal peace.
- **Salok 10:** Everything on the Earth is ephemeral. For example, plants and humans have finite life. The only thing of permanence is Vāhigurū's Identity.
- **Salok 11:** Gurū Nānak Sāhib used similes of planting seeds in the ground for planting Vāhigurū's Name in our hearts. Just as we have to take care of the plant by watering it and providing fertilizer for it to grow healthy, similarly we have to nurture Vāhigurū's name in our heart by weeding out greed, anger and ego for Vāhigurū's Name to grow in our hearts.

Evaluation (On-going)

- The teacher asks oral questions to elicit answers to the new information gained in the *saloks* of the lesson.
- The formal assessment includes questions such as:
 - Describe the essence of the three *saloks*.
 - Why is it not enough to just study or memorize the religious books?
 - How can one identify with Vāhigurū?
 - Write a commentary on "Eternal Truth."

Teacher Resources

- *Darpan* (ਦਰਪਨ) by Professor Sāhib Singh (www.gurugranthdarpan.com).
- Graphic organizer for Meanings.
- Graphic organizer for Idioms.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	Figurative Meaning
ਕੀਰਤਿ	kīrati	ਕੀਰਤਨ	ਜਸ (Praise of Vāhigurū)
ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ	karmā bāhre	ਕਰਮਹੀਣ	ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀਣ (Without Vāhigurū's grace)
ਮੂਲੁ	mūlu	ਮੂਢ	ਪ੍ਰਭੂ (Vāhigurū)
ਢਾਢੀ	ḍhāḍhī	ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਢਾਢੀ	Non entity
ਧਾਵਦੇ	dhāvde	ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ	Wandering lost
ਕੂੜੁ	kūṛu	ਝੂਠ, ਛਲ	ਨਾਸ਼ਵੰਤ (Mortal)
ਕੂੜਿ ਕੂੜੈ	kūṛi kūṛai	ਛਲ ਦਾ ਮੋਹ	ਛਲ, ਝੂਠ ਦਾ ਜਾਲ (Charm/ pull of the false)
ਸਚੁ	sacu	ਕੂੜ ਦਾ ਉਲਟ	ਅਸਲੀਅਤ (Truth)
ਤੇਵੇਹੋ	teveho	ਉਹੋ ਜਿਹਾ	Like him (comparison)
ਜੇਵੇਹੀ	jevehī	ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ	Like him (comparison: these are corresponding pronouns)
ਅਲਖ	alakh	ਜਿਹੜਾ ਸਮਝਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ	ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ (Unfathomable)
ਲਬੁ	labu	ਲਾਲਚ	Greed
ਮਹਤਾ	mahatā	ਵਜ਼ੀਰ	Advisor
ਸਿਕਦਾਰੁ	sikdāru	ਚੌਧਰੀ	Leader
ਹਿਕਮਤਿ	hikmati	ਚਲਾਕੀ	Cunning
ਭਾਹਿ	bhāhi	ਅਗ ਵਿਚ	ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅਗ (Anxiety, desire)
ਮੋਖ ਦੁਆਰੁ	mokh duāru	ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ	Absolute bliss
ਪਰਵਾਣਾ	parvāṇā	ਵੱਟਾ	Measure
ਵਦੀ	vadī	ਬਧੀ ਹੋਈ	Predetermined
ਵੇਕੀ	vekī	ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ	Multicolored

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example From the Text	Meaning	English Meaning
Similes			
Metaphors	ਕੂੜ ਕੀ ਮਲੁ... ਧਰਤਿ ਕਾਇਆਂ ਸਾਧਿ ਕੈ... ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ... ਆਤਮ ਤੀਰਥਿ ਕਰੇ ਨਿਵਾਸੁ... ਸਰਮ ਪਾਹੁ ਤਨਿ ਹੋਇ...	ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਕਾਇਆ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਉੱਤੇ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਉੱਧਮ ਦੀ ਪਾਹ	Sins Prepare oneself to accept Vāhigurū Nām as seed Conscience Hard work and effort (on Vāhigurū)
Idioms	ਕੂੜ ਕੂੜੇ ਨੇਹੁ ਲਗਾ... ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ..	ਛਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਇ ਦਾ ਛਲ ਨਾਲ ਮੋਹ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆਂ	Varied human activities to collect wealth Made efforts

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 12

Unit Name: Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) Grammar

Title: Pronouns 1

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib.
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 5: Grammar (Parts of Speech and Sentence Structure)

- Students identify all parts of speech, types and structure of sentences.
 - Students identify previously learned parts of speech in sample series of paragraphs and sentences.
 - Students use correct and varied sentence types and sentence openings to present a lively and effective personal style.

Standard 10: Reading the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib

- Students will be able to read the *Hukam* from the Gurū Granth Sāhib.
 - Students will be able to receive the *Hukam* during the regular service as well as participate in various recitations, including Akhand Pāṭh (ਅਖੰਡ ਪਾਠ) and Sahaj Pāṭh (ਸਹਜ ਪਾਠ).

Objectives

1. Students will be able to recognize personal pronouns in Gurbāṇī (ਗੁਰਬਾਣੀ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to recognize the pronouns used in the subject and the object position.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਰਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to recognize the spelling of pronouns based on gender.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਲਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪੜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ (ਸਪੈਲਿੰਗ) ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।
4. Students will be able to read the pronouns correctly and understand the relationship in the sentence.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੂਧ ਉਚਾਰਣ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਕੀ ਭਾਵ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be able to recite *hukamnāmā* (ਹੁਕਮਨਾਮਾ) from Gurū Granth Sāhib.
- Students must be able to read Gurbāṇī fluently with some comprehension.

Materials

- Gurū Granth Sāhib *Darpan* (ਦਰਪਨ) by Professor Sāhib Singh
- Gurbānī Viākaran (ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਨ) by Professor Sāhib Singh
- Graphic Organizer list of pronouns

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the personal pronouns used in the Gurū Granth Sāhib.
- The teacher should be familiar with the use of pronouns in the objective and subjective position.
- The teacher should be familiar with the spelling of pronouns based on gender.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Begin discussion with the definition of a pronoun. A pronoun is a word used in place of a noun. For example: The boy is playing soccer. “The boy” will be replaced by “he”. Similarly, a female noun will be replaced by “she”. Students give examples and with the help of the teacher learn the correct use of pronouns. It must be noted that some pronouns are not gender specific.
ਪੜਨਾਂਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਗਲ-ਬਾਤ ਅਰੰਭੋ। ਜਿਹੜੇ ਅਖਰ ਨਾਂਵ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜਨਾਂਵ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਮੂਨਾ: ਮੁੰਡਾ ਫੁਟਬਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਜੇਕਰ ‘ਮੁੰਡਾ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਉਹ’ ਸੰਕੇਤਕ ਵਰਤੀਏ ਤਾਂ ‘ਉਹ’ ਅਖਰ ਪੜਨਾਂਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਲ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਪੜਨਾਂਵ ਲਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- Students get into small groups and try to fill in the organizer with personal pronouns in the subject and object position.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਦੇ ਹਨ।

Exploration (35 minutes)

- Students find subject and object pronouns from given Gurbānī lines from the Gurū Granth Sāhib.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰਤਾਵਾਚਕ ਤੇ ਕਰਮਵਾਚਕ ਪੜਨਾਂਵ ਚੁਣਨਗੇ। ਜਿਵੇਂ, “ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਜੀਵਿਆ ‘ਜਿਨਿ’ ਏਕੁ ਪਛਾਤਾ॥”
- Students are given lines from the Gurū Granth Sāhib and asked to underline the pronouns.
ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ’ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਗਾਉਣਗੇ।
- Students complete the graphic organizer by inserting the pronouns in the appropriate columns.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ।
- Students justify their choices and placement of the pronouns in the column.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਸਣਗੇ।
- Students accomplish the task with teacher assistance.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹ ਕੰਮ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ।
- Students play a game.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਹਨ।
- Teacher writes the number 1 to 15 on a piece of paper, with a Gurbānī line containing a pronoun written next to each.

- ਅਧਿਆਪਕ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ੧ ਤੋਂ ੧੫ ਤਕ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖਕੇ, ਹਰੇਕ ਅੰਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੜਨਾਵ ਹੋਵੇ।
- Start out with a bag of candies. Wrap some paper or newspaper around it.
ਮਿਠਿਆਈ ਜਾਂ ਟਾਫੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਇਕ ਡੱਬਾ ਲੈਕੇ ਉਹਦੇ ਉਪਰ ਕਾਗਜ਼ ਜਾਂ ਅਖਬਾਰ ਲਪੇਟ ਦਿਓ।
 - Once again write the numbers 1 to 15 individually on small pieces of paper. On top of the wrapped newspaper paste any one of these numbers.
ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਵਖ-ਵਖ ਟੁਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ੧ ਤੋਂ ੧੫ ਤਕ ਅੰਕ ਲਿਖ ਦਿਓ। ਮਿਠਿਆਈ ਦੇ ਡੱਬੇ ਉੱਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਅੰਕ ਚਿਪਕਾ ਦਿਓ।
 - Similarly keep wrapping the parcel using the numbers randomly all the way up. There should be some layers between each number.
ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਡੱਬੇ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਲਪੇਟਿਆ ਜਾਏ ਫਿਰ ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਟੁਕੜੇ ਚਿਪਕਾਏ ਜਾਣ। ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਰਖਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਘਟੋ-ਘਟ ਇਕ ਪਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
 - Then get ready to play. Students sit in a circle and pass the parcel around as the music is played. When the music stops the student with the ball peels off the top layer and reads the number.
ਫਿਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੇਡ ਖੇਡਣ ਲਈ ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਣ। ਉਪਰੰਤ ਕੋਈ ਸੰਗੀਤ ਚਲਾ ਕੇ ਡੱਬੇ ਨੂੰ ਗੋਲੇ ਦੀ ਤਰਤੀਵ ਵਿਚ ਘੁਮਾਉਣ। ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਰੁਕਣ ਵੇਲੇ ਡੱਬਾ ਜਿਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਡੱਬੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰਲੀ ਪਰਤ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਅੰਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇਗਾ।
 - From your paper of Gurbānī lines, read the appropriate line corresponding to the number of the peeled layer or have another student read it.
ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਅੰਕ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਗਜ਼ ਤੋਂ ਉਸ ਅੰਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਖੀ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ।
 - The person who opened the parcel picks the pronoun and then categorizes it as subject or object.
ਜਿਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਡੱਬੇ ਉੱਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਲਾਹਿਆ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਵਿਚੋਂ ਪੜਨਾਵ ਲਭ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਵਾਚਕ ਜਾਂ ਕਰਮ ਵਾਚਕ, ਯੋਗ ਵਰਗ ਵਿਚ ਵੰਡੇਗਾ।
 - In addition, the student has to explain and support his/her answer. If the student is not able to explain his/her answer, ask volunteers to help.
ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਜੁਆਬ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਵੀ ਦਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾ ਦਸ ਸਕੇ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖੇ।
 - The game is continued until the last paper of the ball is unwrapped and read.
ਖੇਡ ਉਦੋਂ ਤਕ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦ ਤਕ ਸਾਰੇ ਅੰਕ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।
 - Have the winner share the bag of candy with the students.
ਜੇਤੂ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਠਿਆਈ ਦਾ ਡੱਬਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿਓ।
 - This game enables students to increase fluency in reading Gurbānī and also gives them practice in recognizing personal pronouns.
ਇਹ ਖੇਡ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 - Another game: The teacher writes all the personal pronouns used in the Gurū Granth Sāhib on pieces of cardboard and puts them in a box. Students get turns to pick a pronoun and then say if it is a subject or object pronoun. The lines are on the white board to assist students in deciphering the pronouns.
ਇਕ ਹੋਰ ਖੇਡ: ਅਧਿਆਪਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੜਨਾਵ ਗੱਤੇ ਦੇ ਵਖੋ-ਵਖ ਟੁਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖ ਕੇ ਇਕ ਬਕਸੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਇਕ-ਇਕ ਟੁਕੜਾ ਕੱਢਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਪੜਨਾਵ ਦਾ ਸਹੀ ਵਰਗ (ਕਰਤਾ ਵਾਚਕ ਜਾਂ ਕਰਮ ਵਾਚਕ) ਦਸਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਕਾਂ ਚਿਟੇ ਤਖ਼ਤੇ (ਬੋਰਡ) ਉੱਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

- **ਪੜਨਾਂਵ (Personal Pronoun), ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ (First Person)**
 - ਹਉ ਆਇਆ ਦੂਰਹੁ ਚਲਿ ਕੈ ਮੈ ਤਕੀ ਤਉ ਸਰਣਾਇ ਜੀਉ॥
ਮੈ ਆਸਾ ਰਖੀ ਚਿਤਿ ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਸਭੇ ਦੁਖੁ ਗਵਾਇ ਜੀਉ॥
 - ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਸਰਣ॥
 - ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮੋਹਿ ਕਵਨੁ ਅਨਾਥੁ ਬਿਚਾਰਾ॥
 - ਜਿਨਾ ਪਛਾਤਾ ਸਚੁ ਚੁੰਮਾ ਪੈਰ ਮੂੰ॥
 - ਮੂ ਥੀਆਊ ਤਖਤੁ ਪਿਰੀ ਮਹਿਜੇ ਪਾਤਿਸਾਹ॥
 - ਮੈ ਗਰੀਬ ਸਚੁ ਟੇਕ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ॥
 - ਹਮ ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਣ ਪਖਾਲਦੇ ਧੂੜਿ ਘੋਲਿ ਘੋਲਿ ਪੀਜੈ॥
 - ਇਸੁ ਸੁਖ ਤੇ ਸਿਵ ਬ੍ਰਹਮ ਡਰਾਨਾ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ਹਮਹੁ ਸਾਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ॥
 - ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਦੇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ॥

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- How does Gurbāṇī Grammar differ from the conventional Gurmukhī (ਗੁਰਮੁਖੀ) grammar?
- The teacher explains the rules of grammar to students with examples given above.
- The teacher may ask students to read Gurbāṇī and find additional lines with pronouns in the subject and object positions.
- It is important to note the spelling change with the change of number and gender.
- Spelling rules are consistent in the Gurū Granth Sāhib.

Evaluation (On-going)

- The teacher gives informal assessment to students by asking oral questions pertaining to personal pronouns.
- The teacher makes a formal test paper where students read several Gurbāṇī lines and choose personal pronouns and identify their number as singular or plural.

Teacher Resources

- Gurbāṇī Viākaraṇ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ) by professor Sāhib Singh
- Graphic Organizer
- Games mentioned above

Singular	Plural
ਹਉ, ਮੈ, ਮੋਹਿ, ਮੂ, ਮੂੰ, ਮੋਹਿ	ਹਮ, ਹਮਰੁ, ਅਸੀ, ਹਮਰਿ

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 13 - 15

Unit Name: Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) Grammar

Title: Pronouns 2 – 4

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 5: Grammar: Parts of Speech and Sentence Structure

- Students identify all parts of speech, types and structure of sentences.
 - Students identify previously learned parts of speech in sample series of paragraphs and sentences.
 - Students use correct and varied sentence types and sentence openings to present a lively and effective personal style.

Standard 10: Reading the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib

- Students will be able to read the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib.
 - Students will be able to receive the *Hukam* during the regular service as well as participate in various recitations, including Akhaṇḍ Pāṭh (ਅਖੰਡ ਪਾਠ) and Sahaj Pāṭh (ਸਹਜ ਪਾਠ).

Objectives

1. Students will be able to recognize personal pronouns in Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to recognize the pronouns used in the subject and object position.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to recognize the spelling of pronouns based on gender.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਲਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ (ਸਪੈਲਿੰਗ) ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।
4. Students will be able to read the pronouns correctly and understand the relationship in the sentence.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਸੁਧ ਉਚਾਰਣ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਕੀ ਭਾਵ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be able to recite *hukam* from Gurū Granth Sāhib.
- Students must be able to read Gurbānī fluently with some comprehension.

Materials

- Gurū Granth Sāhib *Darpan* by Professor Sāhib Singh
- Graphic Organizer list of pronouns
- Linguistics of Gurbānī by Harinder Singh

Advanced Preparation

- The teacher should be familiar with the personal pronouns used in the Gurū Granth Sāhib.
- The teacher should be familiar with the use of pronouns in the objective and subjective position.
- The teacher should be familiar with the spelling of pronouns based on gender.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Begin discussion with the definition of a pronoun: A pronoun is a word used in place of a noun. For example, “A boy is playing soccer”. “A boy” will be replaced by “he”. Similarly, a female noun will be replaced by “she”. Students give examples, and with the help of the teacher learn the correct use of pronouns.
ਪੜਨਾਂਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਗਲ-ਬਾਤ ਅਰੰਭੋ। ਜਿਹੜੇ ਅਖਰ ਨਾਂਵ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜਨਾਂਵ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਮੂਨਾ: ਮੁੰਡਾ ਫੁਟਬਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਜੇਕਰ ‘ਮੁੰਡਾ’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਉਹ’ ਸੰਕੇਤਕ ਵਰਤੀਏ ਤਾਂ ‘ਉਹ’ ਅਖਰ ਪੜਨਾਂਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।
- Gurbānī grammar is different from the standard conventional Pañjābī Grammar which has only one first person singular pronoun “ਮੈਂ”. First, the pronouns in Gurū Granth Sāhib come from many different languages. So there are different forms for first person pronoun: ਹਉ, ਮੋਹਿ, ਮੂੰ. Secondly, Gurbānī’s language has come from the 12th to the 17th centuries and it has remained intact in the Gurū Granth Sāhib, while the Pañjābī Language has developed through the centuries to attain its present form. Thirdly, Gurbānī is in verse, poetic form with metric balance to convey a divine message. And finally, the verse form allows to have the subject pronouns to be in the object position, for example; ਜਿਨੀ ਪਛਾਤਾ ਸਚੁ ਚੁੰਮਾ ਪੈਰ “ਮੂੰ”
ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਣ ਅਜੋਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਿਆਕਰਣ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ (ਪੰਜਾਬੀ) ਸਿਰਫ ਇਕ ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਇਕ ਵਚਨ ਪੜਨਾਂਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਮੈਂ)। ਪਹਿਲਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੜਨਾਂਵ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਪੜਨਾਂਵ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਮੌਜੂਦ ਹਨ: ਹਉ, ਮੋਹਿ, ਮੂੰ, ਆਦਿ। ਦੂਜਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਲੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤੋਂ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਕਾਫੀ ਬਦਲਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਜੋਕਾ ਰੂਪ ਅਪਣਾਇਆ। ਤੀਜਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਅਤੇ ਇਲਹਾਮੀ (ਦੈਵੀ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰੀ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਅਖੀਰਲਾ, ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਰਤਾ ਪੜਨਾਂਵ, ਕਰਮ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ: ਜਿਨੀ ਪਛਾਤਾ ਸਚੁ ਚੁੰਮਾ ਪੈਰ “ਮੂੰ”।
- Students get into small groups and try to fill in the organizer with personal pronouns in the subject and object position.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਰਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਭਰਦੇ ਹਨ।

Day 2

- Discuss another form of pronouns used with intransitive verbs. For example, words such as, ‘ਮੁੜੈ’ ‘ਮੁੜਹਿ’ and ‘ਮਾੜੈ’. The influence of the languages and dialects from where these words have been taken is clearly visible. Students get into small groups and discuss the Gurbānī lines.

ਅਕਰਮਕ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ: ‘ਮੁਝੈ’, ‘ਮੁਝਹਿ’ ਅਤੇ ‘ਮਾਝੈ’। ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹ ਸਬਦ ਉਚਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪਰਭਾਵ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- Students choose the pronouns and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜਨਾਂਵ ਚੁਣ ਕੇ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਭਰਦੇ ਹਨ।

Exploration (35 minutes)

- Students find subject and object pronouns from Gurbānī lines from the Gurū Granth Sāhib. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰਤਾਵਾਚਕ ਤੇ ਕਰਮਵਾਚਕ ਪੜਨਾਂਵ ਚੁਣਨਗੇ। ਮਿਸਾਲ: “ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਜੀਵਿਆ ‘ਜਿਨਿ’ ਏਕੁ ਪਛਾਤਾ”॥
- Students are given lines from the Gurū Granth Sāhib and asked to underline the Pronouns. ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਥੱਲੇ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣ ਨੂੰ ਕਹੇ।
- Students complete the graphic organizer by putting the pronouns in the appropriate columns. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਪੜਨਾਂਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ।
- Students justify their choices and placement of the pronouns in the column. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਸਣਗੇ।
- Students accomplish the task with teacher assistance. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਹ ਕੰਮ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੇ।
- **ਪੜਨਾਂਵ (Personal Pronoun), ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ (First Person)**
 - ਹਉ ਆਇਆ ਦੂਰਹੁ ਚਲਿ ਕੈ ਮੈ ਤਕੀ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ਜੀਉ॥
ਮੈ ਆਸਾ ਰਖੀ ਚਿਤਿ ਮਹਿ ਮੇਰਾ ਸਭੇ ਦੁਖੁ ਗਵਾਇ ਜੀਉ॥
 - ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਸਰਣ॥
 - ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮੋਹਿ ਕਵਨੁ ਅਨਾਥੁ ਬੀਚਾਰਾ॥
 - ਜਿਨਾ ਪਛਾਤਾ ਸਚੁ ਚੁੰਮਾ ਪੈਰ ਮੂੰ॥
 - ਮੂ ਥੀਆਉ ਤਖਤੁ ਪਿਰੀ ਮਹਿਜੇ ਪਾਤਿਸਾਹ॥
 - ਮੈ ਗਰੀਬ ਸਚੁ ਟੇਕ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰੇ॥
 - ਹਮ ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਣ ਪਖਾਲਦੇ ਧੂੜਿ ਘੋਲਿ ਘੋਲਿ ਪੀਜੈ॥
 - ਇਸੁ ਸੁਖ ਤੇ ਸਿਵ ਬ੍ਰਹਮ ਡਰਾਨਾ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ਹਮਹੁ ਸਾਚੁ ਕਰਿ ਜਾਨਾ॥
 - ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਦੇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ॥

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- How does Gurbānī Grammar differ from conventional grammar?
- The teacher explains the rules of grammar to students with the help of the examples given above.
- The teacher may ask students to read Gurbānī and find additional lines with pronouns in the subject and object positions.
- It is important to note the spelling change with the change of number and gender.
- Spelling rules are consistent in the Gurū Granth Sāhib.

Evaluation (On-going)

- The teacher gives informal assessment to students by asking oral questions pertaining to personal pronouns.
- The teacher makes a formal test paper where students read several Gurbānī lines and choose personal pronouns and identify their number as singular or plural.

Teacher Resources

- Gurbānī Viākaraṇ by professor Sāhib Singh
- Graphic Organizer
- Singh, Harinder Linguistics of Gurbānī , Sikh Research Institute, 2007

Singular	Plural
ਹਉ, ਮੈ, ਮੋਹਿ, ਮੂ, ਮੂੰ, ਮੋਹਿ	ਹਮ, ਹਮਹੁ, ਅਸੀ, ਹਮਹਿ

Day 2**Intransitive Verbs****Singular**

- ‘ਮੈ’ ਆਧਾਰੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਖਸਮੁ ਮੇਰਾ ‘ਮੈ’ ਤਾਣੁ ਤਕੀਆ ਤੇਰਓ॥
- ‘ਮੋਹਿ’ ਅਧਾਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਰਾਇਨ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਨ ਧਨ ਮੋਰੇ॥
- ਜਿਨੀ ‘ਮੈਡਾ’ ਲਾਲੁ ਰੀਝਾਇਆ ਹਉ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਮਨੁ ਡੋਂਹੀਆ॥
- ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਿ ਬਿਨਉ ਸੁਹਾਗਣਿ ‘ਮੂ’ ਦਸਿ ਡਿਖਾ ਪਿਰੁ ਕੇਹੀਆ॥
- ਸਗਲ ਸੀਗਾਰ ਹੁਣਿ ‘ਮੁਝਹਿ’ ਸੁਹਾਇਆ॥
- ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ‘ਮੋਹਿ’ ਨਾਮ ਦੇਹੁ ਨਾਨਕ ਦਰ ਸਰੀਤਾ॥
- ਸੰਤ ਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਕਥਾ ਰਸੁ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ‘ਮਾਝੈ’ ਦੀਜੈ ਦੇਵਾ ਦੇਵ॥
- ਸੇ ਗੁਣ ‘ਮੁਝੈ’ ਨ ਆਵਨੀ ਕੈ ਜੀ ਦੇਸੁ ਧਰੇਹ॥

Plural

- ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਹਰਿ ‘ਹਮ’ ਭਾਈਆ ਹਰਿ ਹੋਆ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾਲ॥
- ਸੁਖੁ ਮਾਂਗਤ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਆਵੈ॥ ਸੋ ਸੁਖੁ ‘ਹਮਹੁ’ ਨ ਮਾਗਿਆ ਭਾਵੈ॥

Pronouns in object position	Singular	Plural
	ਮੈ, ਮੋਹਿ, ਮੈਡਾ, ਮੂ, ਮੋਹਿ, ਮੁਝੈ, ਮਾਝੈ, ਮੁਝਹਿ	ਹਮ, ਹਮਹੁ

Day 3**Prepositional Pronouns****Singular**

- ‘ਮੈ’ ਸਹੁ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਈ॥
- ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ ‘ਮੈਡਾ’ ਸਾਂਈ॥
- ਦਾਨੁ ‘ਮਹਿੰਡਾ’ ਤਲੀ ਖਾਕੁ ਜੇ ਮਿਲੈ ਤ ਮਸਤਕਿ ਲਾਈਐ॥
- ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਸੁਆਮੀ ‘ਮੇਰੇ’ ਗਨਹੁ ਨ ਮੋਹਿ ਕਮਾਇਓ॥
- ਲੋਇਣ ਲੋਈ ਡਿਠ ਪਿਆਸ ਨ ਬੁਝੈ ‘ਮੂ’ ਘਣੀ॥
- ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆਂ ਬਿਅੰਨਿ ਜਿਨੀ ਡਿਸਦੇ ‘ਮਾ’ ਪਿਰੀ॥
- ਸਦਾ ਰੰਗੀਲਾ ਲਾਲੁ ਪਿਆਰਾ ਇਹੁ ‘ਮਹਿੰਜਾ’ ਆਸਰਾ॥
- ਕਿਸ ਹੀ ਕੋਈ ਕੋਇ ‘ਮੰਵੁ’ ਨਿਮਾਣੀ ਇਕੁ ਤੂ॥
- ਜਿਨਿ ਗਿਆਨ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਲੀਨ ‘ਮੋਰ’॥

Plural

- ‘ਹਮਰੇ’ ਭਰਤਾ ਬਡੇ ਬਿਬੇਕੀ ਆਪੇ ਸੰਤੁ ਕਹਾਵੈ॥
- ਓਹ ‘ਹਮਾਰੈ’ ਮਾਥੈ ਕਾਇਮੁ ਅਉਰੁ ‘ਹਮਰੈ’ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ॥

- ਜੇ ਤੂੰ ਮਿਤ੍ਰ 'ਅਸਾਡਾ' ਹਿਕ ਭੋਰੀ ਨਾ ਵੇਛੋੜਿ॥
- 'ਅਸਾ' ਜੇਹੁ ਨਾਹੀ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਿ ਹਮ ਸਾਕਹ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਬਖਸਿ॥
- ਹਰਿ 'ਹਮਰਾ' ਹਮ ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸੇ ਨਾਨਕ ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਸਚੁ ਦੀਨਾ ਜੀਉ ॥
- ਨਿਤ ਰਵੈ ਸੋਹਾਗਣੀ ਦੇਖੁ 'ਹਮਾਰਾ' ਹਾਲੁ ॥

Prepositional Pronouns	Singular	Plural
	ਮੈ, ਮੈਡਾ, ਮਹਿੰਡਾ, ਮਹਿੰਜਾ, ਮੰਵੁ, ਮੂ, ਮਾ, ਮੋਹਿ, ਮੇਰਾ, ਮੇਰੇ, ਮੇਰਾ, ਮੇਰਲਾ, ਮੇਰ, ਹਮਾਰਾ	ਹਮਰੈ, ਹਮਾਰੈ, ਹਮਰਾ, ਹਮਰੇ, ਅਸਾਡਾ, ਅਸਾ

Day 4

ਮਧਮ ਪੁਰਖ (Second Person)

Singular

- ਜੋ ਤਨੁ 'ਤੇ' ਅਪਨੋ ਕਰਿ ਮਾਨਿਓ ਅਰੁ ਸੁੰਦਰ ਗ੍ਰਿਹ ਨਾਰੀ॥
- 'ਤੂੰ' ਸਤਵੰਤੀ ਤੂੰ ਪਰਧਾਨਿ॥
- ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰੁ 'ਤਉ' ਆਪੇ ਲਾਇਆ ਕਰਮੁ ਕਰਿ॥
- ਜਿਥੈ ਜਾਇ 'ਤੁਧੁ' ਵਰਤਣਾ ਤਿਸ ਕੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾਹਿ॥
- 'ਤੁਧੁ' ਸੰਸਾਰੁ ਉਪਾਇਆ॥ ਸਿਰੇ ਸਿਰਿ ਧੰਧੇ ਲਾਇਆ॥

Plural

- ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ 'ਤੁਮ' ਆਏ ਹਹੁ ਸੋ ਪਾਇਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਾ ਹੇ॥
- ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਰੀਝਾਵੈ 'ਤੇਹੀ'॥
- ਚਲੁ ਰੇ ਬੈਕੁੰਨ 'ਤੁਝਹਿ' ਲੇ ਤਾਰਉ॥
- ਰੇ ਮਨ ਮੈ 'ਤਉ' ਛਿਨ ਛਿਨ ਸਮਝਾਵਾ॥
- ਰੇ ਬਉਰੇ 'ਤੁਹਿ' ਘਰੀ ਨ ਰਾਖੈ ਕੋਈ॥
- ਜਿਸੁ ਦੇਹਿ ਦਰਸੁ ਸੋਈ 'ਤੁਧੁ' ਜਾਣੈ॥
- ਸਾਹਿ ਸਾਹਿ 'ਤੁਝੁ' ਸੰਮਲਾ ਕਦੇ ਨ ਵਿਸਾਰੇਉ॥
- ਨਾਨਕ 'ਤੇ' ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ॥
- 'ਤੇਹਿ' ਚਰਨ ਮਨੁ ਲਾਗੋ ਸਾਰਿੰਗਧਰ॥
- ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਵਨੁ ਰੀਝਾਵੈ 'ਤੇਹੀ'॥
- 'ਤਉ' ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਾਰਗੁ ਪਾਈਐ॥
- 'ਤੁਝੁ' ਸੇਵੀ 'ਤੁਝ' ਤੇ ਪਤਿ ਹੋਇ॥
- ਜਨ ਕੀ ਉਪਮਾ 'ਤੁਝਹਿ' ਵਡਈਆ॥

Prepositional Pronouns	Singular	Plural
	ਤੂੰ, ਤਉ, ਤੁਧੁ, ਤੋਹਿ, ਤੋਹੀ, ਤੁਹਿ, ਤਉ, ਤੁਝ, ਤੁਝਹਿ, ਤੈ	ਤੇ, ਤੁਮ

ਅਨਪੁਰਖ (Third Person)

Singular

- ਇਸਹਿ ਤਿਆਗਿ ਸਤਸੰਗਤਿ ਕਰੈ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਨਾਨਕ 'ਓਹੁ' ਤਰੈ॥
- ਲੋਗੁ ਜਾਨੈ 'ਇਹੁ' ਗੀਤੁ ਹੈ ਇਹੁ ਤਉ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰ॥
- ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਉ ਇਹੁ ਜਗੁ ਬਪੁੜੇ 'ਇਨਿ' ਦੂਜੈ ਭਗਤਿ ਵਿਸਾਰੀ ਜੀਉ॥
- ਰਾਗ ਰਾਗਨੀ ਡਿੰਭ ਹੋਇ ਬੈਠਾ 'ਉਨਿ' ਹਰਿ ਪਹਿ ਕਿਆ ਲੀਨਾ॥

- ‘ਓਇ’ ਸੇਵਨਿ ਸੰਮ੍ਰਿਥੁ ਆਪਣਾ ਬਿਨਸੈ ਸਭੁ ਮੰਦਾ॥
- ‘ਓਇ’ ਜੁ ਦੀਸਹਿ ਅੰਬਰਿ ਤਾਰੇ॥ ਕਿਨਿ ਓਇ ਚੀਤੇ ਚੀਤਨਹਾਰੇ॥
- ਦਾਨੁ ਦੇਇ ਕਰਿ ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ॥ ਲੈਤ ਦੇਤ ‘ਉਨ੍’ ਮੁਕਰਿ ਪਰਨਾ॥
- ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੈਦੇਉ ਨਾਮਾਂ॥ ਭਗਤਿ ਕੈ ਪ੍ਰੇਮਿ ‘ਇਨ’ ਹੀ ਹੈ ਜਾਨਾਂ॥
- ‘ਉਨ’ ਕਵਨੁ ਖਲਾਵੈ ਕਵਨੁ ਚੁਗਾਵੈ ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿਆ॥

Prepositional Pronouns	Singular	Plural
	ਓਹੁ, ਇਹੁ, ਉਨਿ, ਇਨਿ, ਉਨ੍,	ਉਇ, ਓਹਿ, ਏਹਿ, ਉਨ, ਇਨ

- The teacher may give printed lines from the Gurū Granth Sāhib with blanks for pronouns. This sheet could be printed separately for each day, with the pertinent pronouns organizer in front of the students. Students look at the organizer and fill in the appropriate pronouns in the blanks. The game mentioned in lesson one may be repeated on successive days with different pronouns.

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 16

Unit Name: Literary Strategies

Title: Literary Strategies – Example 1

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the passages.
 - Students find similarities and differences between texts in the treatment, scope, or organization of ideas.
 - Students compare the original text to a summary to determine whether the summary accurately captures the main ideas, includes critical details, and conveys the underlying meaning.
 - Students understand and explain the use of a complex mechanical device by following technical directions.
 - Students evaluate the unity, coherence, logic, internal consistency, and structural patterns of text.
 - Students determine and articulate the relationship between the purposes and characteristics of different forms of poetry as related to Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) (e.g. Suhāg (ਸੁਹਾਗ), Ghorī (ਘੋੜੀ), etc).

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
- Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
- Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī passage (with the aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear and well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within and among paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note-taking, outlining, and summarizing to impose structure on a composition draft.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography by using a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 10: Reading the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

- Students will be able to read the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib.
 - Students will be able to receive the *Hukam* during the regular service as well as participate in various recitations, including Akhand Pāth (ਅਖੰਡ ਪਾਠ) and Sahaj Pāth (ਸਹਜ ਪਾਠ).

Objectives

1. Students will be able to recognize the strategies used in the selected *sabads* (ਸਬਦ).
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੋਣਵੇਂ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to identify the strategy used in a particular *sabad*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਵਿਉਂਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to identify the examples used in the *sabad*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਬਦ ਵਿਚ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਲਭ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be able to recite *hukamnāmā* from the Gurū Granth Sāhib.
- Students must have taken the previous lessons in Gurbāṇī (reading).

Materials

- Professor Sāhib Singh *Darpan*
- *Sabads* with meanings, from *Darpan*
- Graphic Organizer

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with strategies used in Gurbāṇī.
- The teacher must know the examples, similes and metaphors used in the *sabads* selected for the lesson.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Gurū Nānak, and all the Nānaks thereafter, used examples from real life to make us understand the virtues needed to become one with the Creator.
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਸਾਂ ਜੋਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਪਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ।
- In the *sabad* (revealed in 15th century) in Sorath Rāg (ਸੋਰਠ ਰਾਗ) Gurū Nānak Sāhib has given examples of four occupations that a man pursues to earn a living. They are:
ਪੰਦਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਸੋਰਠ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰੇ ਇਕ ਸਬਦ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਧਨ ਕਮਾਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚਾਰ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 - Farming
ਖੇਤੀ।
 - Shop keeping
ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ।
 - Trading
ਵਪਾਰ।
 - Service
ਨੌਕਰੀ।
- The virtues of hard work, honesty, loyalty and humility are milestones for success in any walk of life.

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੇ ਉੱਧਮ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

Exploration (35 minutes)

- After the teacher explains the theme of the *sabad*, students get into small groups, and study the *sabad*. They try to find similes and metaphors in the two *sabads* studied in the lesson.
ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਸਬਦ ਦਾ ਪਰਕਰਨ ਸਮਝਾਉਣ ਉਪਰੰਤ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਬਦ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ, ਇਸ ਪਾਠ ਦੌਰਾਨ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਦੋ ਸਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਉਪਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- According to the *sabad* there are four means of making money: farming, business, trade and retaining a job. The earthly wealth will remain here, the only wealth we will take along is that of Nām (ਨਾਮ). To accumulate that wealth we have to work as hard as the farmer works to get his crop, as the shopkeeper strives in his business, as the tradesman struggles to further his trade and as the employee works hard to impress his superior.
ਇਸ ਸਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਧਨ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਚਾਰ ਵਸੀਲੇ ਹਨ: ਵਾਹੀ, ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ, ਵਪਾਰ ਤੇ ਨੌਕਰੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਸਬਦ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀ ਧਨ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਵਾਲਾ ਧਨ ਨਾਮ ਧਨ ਹੈ। ਉਸ (ਨਾਮ ਧਨ) ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸਾਨ ਵਾਹੀ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ, ਵਪਾਰੀ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ।
- Using metaphorical language, Gurū Sāhib has equated *Janeu* (ਜਨੇਊ). He says that one should be provided with virtues of compassion, truth, and contentment. That is what would be the sacred thread for the conscience and constitute an immaculate character. With an immaculate character full of the above virtues one can meet (fathom) the Creator.
ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਨੇਊ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਵਾਸਤੇ ਸਚਾ ਜਨੇਊ, ਦਇਆ ਦੀ ਕਪਾਹ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਸੂਤ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਤ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਤੇ ਸੁਚੇ ਆਚਰਣ ਦੇ ਵਟ ਚਾੜੇ ਗਏ ਹੋਣ; ਭਾਵ ਇਹ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher asks questions from students regarding the two *sabads* and the kinds of examples given in the *sabad*. In addition, students delineate the metaphors used in the second *sabad*.
- The most important question is: Would they find the recurring examples in other *sabads* and other Ragas in the Granth Sahib? The answer is yes.

Evaluation (On-going)

- The teacher asks oral questions, about the *sabads* in particular and about the Gurbānī in general, for informal assessment.
- The teacher may find other *sabads* that indicate similar similes, examples and metaphors for the students' formal assessment.

Teacher Resources

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧

ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ॥

ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ॥

ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਨ ਦੇਖੁ॥੧॥

ਬਾਬਾ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨਾ ਹੋਇ॥ ਇਨਿ ਮਾਇਆ ਜਗੁ ਮੋਹਿਆ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ॥ ਰਹਾਉ॥

ਹਾਣੁ ਹਟੁ ਕਰਿ ਆਰਜਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਵਧੁ॥

ਸੁਰਤਿ ਸੋਚ ਕਰਿ ਭਾਂਡਸਾਲ ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਤਿਸ ਨੋ ਰਖੁ॥

ਵਣਜਾਰਿਆ ਸਿਉ ਵਣਜੁ ਕਰਿ ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨ ਹਸੁ॥੨॥

ਸੁਣਿ ਸਾਸਤ ਸਉਦਾਗਰੀ ਸਤੁ ਘੋੜੇ ਲੈ ਚਲੁ॥

ਖਰਚੁ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆ ਮਤੁ ਮਨ ਜਾਣਹਿ ਕਲੁ॥

ਨਿਰੰਕਾਰ ਕੈ ਦੇਸਿ ਜਾਹਿ ਤਾ ਸੁਖਿ ਲਹਹਿ ਮਹਲੁ॥੩॥

ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਮੰਨਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਕੰਮੁ॥

ਬੰਨੁ ਬਦੀਆ ਕਰਿ ਧਾਵਣੀ ਤਾ ਕੋ ਆਖੈ ਧੰਨੁ॥

ਨਾਨਕ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਕਰਿ ਚੜੈ ਚਵਗਣ ਵੰਨੁ॥੪॥

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧

ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ॥

ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ॥ ਨਾ ਇਹੁ ਤੁਟੈ ਨਾ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਇਹੁ ਜਲੈ ਨਾ ਜਾਇ॥

ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ॥ ਚਉਕਤਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ॥

ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬਿਆ॥ ਓਹੁ ਮੁਆ ਓਹੁ ਝੜਿ ਪਾਇਆ ਵੇਤਗਾ ਗਇਆ॥

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	English Meaning
ਸੂਤੁ	sūtu	ਧਾਗਾ	Thread
ਜਤੁ	jatu	ਆਚਰਣ	Character
ਹਈ	haī	ਜੇ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ	If you have
ਘਤੁ	ghatu	ਪਾ ਦੇ	Put on
ਚਉਕਤਿ	caūkṛi	ਚਾਰ ਕੋਡੀਆਂ	Few pennies
ਅਣਾਇਆ	aṇāiā	ਮੰਗਾਇਆ	Asked for
ਝੜਿ	jhaṛi	ਡਿਗ	Fell off
ਚੜਾਈਆ	caṛāiā	ਦਿੱਤੀ	Gave
ਵੇਤਗਾ	vetagā	ਬਿਨਾ ਜਨੇਊ ਦੇ	Without janeu

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson number: 17

Unit Name: Literary Strategies

Title: Literary Strategy – Example 2

Standards

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the same.
 - Students find similarities and differences between texts in the treatment, scope, or organization of ideas.
 - Students compare the original text to a summary to determine whether the summary accurately captures the main ideas, includes critical details, and conveys the underlying meaning.
 - Students understand and explain the use of a complex mechanical device by following technical directions.
 - Students evaluate the unity, coherence, logic, internal consistency, and structural patterns of text.
 - Students determine and articulate the relationship between the purposes and characteristics of different forms of poetry as related to Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) (e.g. suhāg (ਸੁਹਾਗ), Ghorī (ਘੋੜੀ), etc.).

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 9: Recitations

- Students deliver focused recitations and oral presentations.
 - Students speak in a manner that guides the listener to understand important ideas by using proper phrasing, pitch, and modulation.
 - Students prepare a speech outline based upon a chosen pattern of organization, which generally includes an introduction; transitions, previews, and summaries; a logically developed body; and an effective conclusion.
 - Students clarify and enhance oral presentations through the use of appropriate props (e.g., objects, pictures, charts).
 - Students read prose and poetry aloud with fluency, rhythm, and pace, using appropriate intonation and vocal patterns to emphasize important passages of the text.
 - Students recite poems (six to eight stanzas in length), sections of speeches, or dramatic soliloquies, using voice modulation, tone, and gestures expressively to enhance the meaning.

Standard 10: Reading the *Hukam* (ਹੁਕਮ) from the Gurū Granth Sāhib

- Students will be able to read the *Hukam* from the Gurū Granth Sāhib.
 - Students will be able to receive the *Hukam* during the regular service as well as participate in various recitations, including Akhand Pāth (ਅਖੰਡ ਪਾਠ) and Sahaj Pāth (ਸਹਜ ਪਾਠ).

Objectives

1. Students will be able to identify the real life examples of True Love given in the Gurū Granth Sāhib.

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਵਾਸਤਵਿਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਣਗੇ।

2. Students will be able to enumerate the examples of True Love recurring in the Gurū Granth Sāhib.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਵਾਰ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be able to read Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) fluently.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋਣ।
- Students must be able to recite *hukamnāmā* (ਹੁਕਮਨਾਮਾ) from the Gurū Granth Sāhib.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋਣ।

Materials

- Dry erase board
- Markers
- Pens/pencils
- Lined paper
- Worksheets (provided in Teacher Resources)

Advanced Preparation

- Teachers must be familiar with the examples given in the Gurū Granth Sāhib.
ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- Follow the examples of true love in real life given in the Gurū Granth Sāhib—the relationship that a fish shares with water, the moon with the *cakor* (ਚਕੋਰ), the *cātrik* (ਚਾਤ੍ਰਕ) with a drop of rain water, milk with water, and the lotus with pond water.
ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਚੇ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸਚਾ ਪਿਆਰ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਛੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਚਕੋਰ ਦਾ ਚੰਦ ਨਾਲ, ਚਾਤ੍ਰਕ ਦਾ ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਨਾਲ, ਦੁਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ, ਕੰਵਲ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ, ਆਦਿ।

Engagement

- Ask students to discuss the examples of true love in real life on earth included in the Gurū Granth Sāhib. It is possible that some students may mention the legendary Lailā-Majnū (ਲੈਲਾ-ਮਜਨੂ), Sassī-Punnū (ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ) and the like. Inform them that mention of the legendary characters exists in the Gurū Granth Sāhib but we are looking for more simple and permanent examples from the animal kingdom. If some students give an example or two write them on the board. Then write all the examples given above.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਪਤਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ? ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਲੈਲਾ-ਮਜਨੂ, ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੇਵੇ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਰਜ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਸੌਖੀਆਂ ਤੇ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨੀ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਮਿਸਾਲ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖੋ। ਫਿਰ ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਲਿਖੋ।
- Discuss the examples with the students:
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ:
 - No matter how much the water beats on the lotus, the flower still blooms in it.

ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਵਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਕੇ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਭਿਜਾ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਹੋਰ ਖਿੜਦਾ ਹੈ।

- No matter how much the water beats the fish around it loves and thrives being in it.
ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਛੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪਾਣੀ ਵਧਦਾ ਹੈ ਮਛੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਮਛੀ ਪਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਇਕ ਪਲ ਨਹੀਂ ਜੀ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- No matter how thirsty the *cātrik* (bird) is, it waits for a drop of rain water to quench its thirst.
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਦਾ ਮੀਂਹ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਭਾਵੇਂ ਪਿਆਸਾ ਮਰ ਜਾਏ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੂੰਦ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਸਚੀ ਲਗਨ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।
- Even if the water evaporates when milk is boiled it still protects the milk from scorching.
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਦੁਧ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਉਬਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਧ ਨੂੰ ਜਲਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- The *cakor* gazes at the moon non-stop in adoration, and in anticipation even when the moon is not there on a moonless night.
ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਕੋਰ ਦਾ ਚੰਦ ਨਾਲ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਚੰਦ ਮਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਚਕੋਰ ਇਕ ਟਕ ਆਕਾਸ਼ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਏਗਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹ ਆਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚਕੋਰ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਬਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- The essence of all the examples is that our love for Vāhigurū is based on Faith and it is unconditional. There is no room for argument or complaint, neither is there any room for bribe.
ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਨਿਚੋੜ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਤਾਂਘ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੋਈ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਥੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।

Exploration (25-30 minutes)

- Give your students a worksheet to practice the examples in the Gurū Granth Sāhib. Students follow directions to complete the worksheet.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਚਾ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਣ। ਪਰਚੇ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Give them about 10 minutes to complete the task.
ਕੰਮ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 10 ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਓ।
- After they have completed the first worksheet give out the second worksheet that they must complete following the directions given on the top of the sheet.
ਪਹਿਲਾ ਅਭਿਆਸ ਪਰਚਾ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 10-15 ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਪਰਚਾ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੋ।
- Ask students to write their names on both the worksheets. Then collect both at the end of class time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੋਨੋਂ ਅਭਿਆਸ ਪਰਚਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਹੋ ਤੇ ਕਲਾਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਪਰਚੇ ਲੈ ਲਵੋ।

Explanation/ Extension (5-10 words)

- Hand out an equal number of green and pink cards to students. Tell them that each card has one word on it.
ਅੱਧੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰੇ ਕਾਰਡ ਤੇ ਅੱਧਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬੀ ਕਾਰਡ ਵੰਡ ਦਿਓ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

- Inform them that when the signal is given they have to get up and find the matching card that will complete the example pair of True Love that they have learned today. For example: the cardholder with Moon on his card has to find a card holder with the bird *cakor* on it.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਹੀ ਪਿਆਰਾ ਲਭਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੋੜੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਸਿਖਿਆ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ: ਚਕੋਰ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡ ਨੇ ਚੰਦ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡ ਨੂੰ ਲਭਣਾ ਹੈ।
- All card holders must find their corresponding card holders. Only then is the game over. Tell your students that in the game of True Love with Vahgurū no one is a loser because it is based on Faith. The first one to find his/ her match wins this worldly game.
ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਲਭ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਖੇਡ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਾਰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ।

Evaluation (on-going)

- The teacher will give informal assessment to her/his students
- Formal assessment will be given to assure that the real life examples of nature are well understood by students.

Teacher Resources**Worksheet 1**

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਜੋੜ ਲਭੋ:

੧. ਲੈਲਾ	ਪਾਣੀ/ਨੀਰ
੨. ਦੁਧ	ਮੀਂਹ/ਮੇਹ
੩. ਚਾਤ੍ਰਕ	ਚੰਦ
੪. ਸੂਰਜ/ਸੂਰ	ਚਕਵੀ
੫. ਚਕੋਰ	ਮਜਨੂੰ
੬. ਮੱਛੀ	ਕੰਵਲ/ਕਮਲ
੭. ਪਾਣੀ	

Worksheet 2

ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਅਖਰਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ:

ਨੀਰ, ਜਲ, ਚਾਤ੍ਰਕ, ਮਛਲੀ, ਚਕਵੀ, ਚਕੋਰ, ਦੁਧ, ਪ੍ਰੇਮ, ਪ੍ਰੇਮੀ

੧. ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ _____ ਕਮਲੇਹਿ॥
੨. ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਮਛਲੀ _____॥
੩. ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ _____ ਹੋਇ॥
੪. ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ _____ ਸੂਰ॥
੫. ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ _____ ਮੇਹਿ॥
੬. ਮੇਰੇ ਮਨਿ _____ ਲਗੇ ਹਰਿ ਤੀਰ॥
੭. ਤੂ ਦਰਿਆਉ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਮੈ _____ ਕੈਸੇ ਅੰਤੁ ਲਹਾ॥

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 18

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 12, 13 and 14

Standards

Standard 1: Oral and Silent Reading

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) passage (with aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear and well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within and among paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note-taking, outlining, and summarizing to impose structure on composition drafts.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography by using a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 8: Recitations of 24 *paūrīs* (ਪਉੜੀ) with *saloks* of Āsā kī Vār

- Students recite 24 *paūrīs* with *saloks* of Āsā kī Vār.

Objectives

1. Students will be able to read Gurbānī fluently and with correct intonation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੁਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to decipher the meanings of new words and idioms.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to write a well organized paragraph summarizing the salient points of *saloks*.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਰ ਸਲੋਕ ਦਾ ਭਾਵ ਇਕ ਚੰਗੇ ਸੰਗਠਿਤ ਬੰਦ (ਪੈਰ੍ਹੇ) ਵਿਚ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be familiar with Āsā kī Vār.
- Students must be able to read Gurbāṇī fluently.
- Students must have read and completed the first eleven *saloks* of Āsā kī Vār.
- Students must have prior knowledge of the use of idioms, metaphors and similes in Gurbāṇī, especially, in Āsā kī Vār.

Materials

- Copies of Āsā kī Vār *salok* number 12, 13 and 14 with *ṣṭīk* (ਸਟੀਕ)
- Graphic organizer for meanings
- Graphic organizer for idioms
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with the three *saloks*, their themes, meanings of new words as well as their idioms.
- The teacher must be familiar with the ideology of Gurbāṇī that recurs in the *saloks* of Āsā kī Vār.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Students read aloud one *salok* at a time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕਸਾਰ ਇਕ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Students highlight new words and take notes as the teacher explains their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- The teacher discusses the themes of the *saloks*.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੇ।
- The teacher discusses meanings of new words (literal as well as figurative) in the context of Gurbāṇī, to highlight the essence and theme of the *salok*.
ਅਧਿਆਪਕ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮਝਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਖਰੀ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਰਥ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

Exploration (35 minutes)

- Students get into small groups and discuss the theme.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਪਰਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ।
- Students fill in the organizer with new words and their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- Students try to identify the idioms and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- It is expected that students will agree upon certain important idioms and metaphors that highlight the meanings of the *saloks*.
ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਰਮੁਖ ਅਖਾਣਾਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher explains the theme of the three *saloks*.

- Gurū Nānak Sāhib has condemned the different practices of attaining salvation by: punishing the body, giving alms and charity to Brahmins and their kin, and observing higher and lower caste.
ਇਹਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ, ਦਾਨ ਦੇਣ ਜਾਂ ਛੋਟੀ ਵਡੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- Assignment: Write a paragraph describing different practices that you have observed in our community which are performed for worldly gains. For example, fasting for the health and success of a loved one.
ਘਰ ਲਈ ਕੰਮ: ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਫ਼ਾਇਦੇ ਲਈ ਹੋ ਰਹੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖੋ। ਜਿਵੇਂ: ਕਿਸੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਰੋਜ਼ੇ/ਵਰਤ ਰਖਣੇ, ਆਦਿ।

Evaluation (On-going)

- Teacher asks oral questions to elicit answers to the new information gained in the *saloks* from the lesson.
- The formal assessment includes questions such as:
 - Describe the essence of the three *saloks*.
 - How can one attain oneness with Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ)?
 - Write a commentary on Nām Simran (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ).

Teacher Resources

- *Darpan* by Professor Sāhib Singh (www.gurugranthdarpan.com).
- Graphic organizer for Meanings.
- Graphic organizer for idioms.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	Figurative Meaning
ਜਾਤਿ	jāti	ਸ਼੍ਰੇਣੀ	ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (Creation)
ਜੋਤਿ	joti	ਚਾਨਣ	ਰਬ ਦਾ ਨੂਰ ਜਾਂ ਪਰਕਾਸ਼ (Light (presence) of Vāhigurū)
ਅਕਲ	akal	ਬੁਧੀ	ਸੰਪੂਰਨ (Complete)
ਕਲਾ	kalā	ਹੁਨਰ, ਕਾਰੀਗਰੀ	ਹਿਸਾ, ਟੋਟਾ, ਖੇਡ (Part)
ਜੋਗ ਸਬਦੰ	jog sabdaṅ	ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਧਰਮ	The way (faith) of the jogīs
ਸਬਦੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਹ	sabdaṅ brāhmaṇah	ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਧਰਮ	Ved, the way of the brāhmaṇah
ਸੂਦ੍ਰ ਸਬਦੰ	sūdra sabdaṅ	ਸੂਦਰਾਂ ਦਾ ਧਰਮ	The responsibility (way) of the shūdra
ਪਰਾ ਕ੍ਰਿਤਹ	parā kritah	ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ	Service of the others
ਕੁੰਭੇ	kumbhe	ਘੜਾ	Pitcher, earthen waterpot
ਓਮੀ	omī	ਅਨਪੜ੍ਹ	Illiterate, rustic
ਘਾਲੇ	ghāle	ਖਰੇ	ਸਾਧਨਾ (Earn, do)
ਮੁਹਿ ਚਲੈ	muhi calai	ਮੂੰਹ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ	ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ (At one's own will)
ਪਾਰਜਾਤੁ	pārjātu	ਸੁਅਰਗ ਦੇ ਪੰਜ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਰੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋ ਮਨੋਕਾਮਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।	One of the five mythical trees that fulfils wishes.
ਪਰਾਛਤ	parāchat	ਪਾਪ	Evil, sin
ਭਾਉ ਭਗਤਿ	bhāu bhagati	ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ	Loving devotion
ਅੰਜਨ	añjan	ਸੁਰਮਾ	ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ (Wisdom)
ਬੋਹਿਥਾ	bohithā	ਜਹਾਜ਼	ਗੁਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਸਮਾਨ (Savior, liberator)
ਦੀਰਘ	dīragh	ਲੰਮਾ	Cronic, hard to give up
ਮੁਚੁ	mucu	ਮੋਟਾ, ਵਡਾ	Gaint, pompous
ਗਉਰਾ	gaūrā	ਭਾਰਾ	Worthy, one with virtues
ਹੰਤਾ	hantā	ਸ਼ਿਕਾਰੀ	A wicked, sweet tongued person
ਕੁਸੁਧੇ	kusudhe	ਖੋਟ	Pretender
ਦੋਜਕਿ	dojaki	ਨਰਕ	Facing ones wrong deeds
ਖਰਾ	kharā	ਬਹੁਤ	Too much, clearly
ਨੰਗਾ	naṅgā	ਬਿਨਾ ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ	ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘੇੜ ਕੇ (Withouth any facade, true self)
ਕਪੜ ਰੂਪ	kapaṛ rūp	ਸੁੰਦਰਤਾ	ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕਪੜਾ (Mortal body)

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example From the Text	Meanings
Similes	ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ ਜਲ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭੁ ਨ ਹੋਇ॥ ਗਿਆਨ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨੁ ਰਹੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਗਿਆਨੁ ਨ ਹੋਇ॥	ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਘੜੇ ਵਿਚ ਬਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਮਨ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
Metaphors	ਦੁਖੁ ਦਾਰੂ ਸੁਖੁ ਰੋਗੁ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨ ਹੋਈ॥ ਇਕੁ ਰਬੁ ਇਕੁ ਰਬਵਾਹੁ॥	ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਦੁਖ ਇਲਾਜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਖ ਰੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
Idioms		

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 19

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 15, 16 and 17

Standards

Standard 1: Reading and Reading-Comprehension

- Students achieve fluent oral and silent reading skills, through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Material

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) passage (with aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear and well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within and among paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note-taking, outlining, and summarizing to impose structure on composition drafts.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography by using a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 7: Listening and Speaking

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
 - Students analyze oral interpretations of literature, including language choice and delivery, and the effect of the interpretations on the listener.

Standard 8: Recitations of 24 *paūrīs* (ਪਉੜੀ) with *saloks* of Āsā Kī Vār

- Students recite 24 *paūrīs* with *saloks* of Āsā kī Vār.

Objectives

1. Students will be able to read Gurbānī fluently and with correct intonation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੁਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to decipher the meanings of new words and their function in the sentence.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to write a well organized paragraph summarizing the salient points of *saloks*.

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਭਾਵ ਇਕ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਬੰਦ (ਧੌਰੇ) ਵਿਚ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be familiar with *Āsā kī Vār*.
- Students must be able to read *Gurbānī* fluently.
- Students must have read and completed the first fourteen *saloks* of *Āsā kī Vār*.
- Students must have prior knowledge of the use of idioms, metaphors and similes in *Gurbānī*, especially, *Āsā kī Vār*.
- Students should have covered *Āsā kī Vār* lesson 1 to 5.

Materials

- Copies of *Āsā kī Vār salok* numbers 15, 16 and 17 with *sfīk* (ਸਟੀਕ)
- Graphic organizer for meanings
- Graphic organizer for idioms
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with the three *saloks*, their themes, meanings of new words as well as their idioms.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Briefly review *saloks* from the previous class and continue on to the next *saloks*.
ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।
- Students read aloud, one *salok* at a time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕਸਾਰ ਇਕ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Students highlight new words and take notes as the teacher explains their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- The teacher discusses the themes of the *saloks*.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੇ।
- The teacher discusses the meanings of new words (literal as well as figurative) in the context of *Gurbānī*, to highlight the essence and theme of the *salok*.
ਅਧਿਆਪਕ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮਝਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਖਰੀ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਰਥ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

Exploration (35 minutes)

- Students get into small groups, and discuss the theme.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਵਿਚਾਰਨਗੇ।
- Students fill in the organizer with new words and their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- Students try to identify the idioms and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- It is expected that students will agree upon certain important idioms and metaphors that highlight the meaning of the *saloks*.
ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਰਮੁੱਖ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ, ਜੋ ਸਲੋਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher explains the theme of the three *saloks*. For example:
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੇ। ਜਿਵੇਂ:
 - Gurū Nānak Sāhib has condemned the different practices of attaining salvation by punishing the body, giving alms and charity to Brahmins and their kin, and of observing higher and lower caste.
ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਸਮੀ ਜਨੇਊ ਪਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੰਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਧਾਗੇ ਦੇ ਜਨੇਊ ਵਿਚ ਕਰਨੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ। ਅਸਲੀ ਜਨੇਊ ਸਚਾਈ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣਾ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

Evaluation (On-going)

- The teacher asks oral questions to elicit answers to the new information gained in *saloks* from the lesson.
- The formal assessment includes questions such as,
 - Describe the essence of the three *saloks*.
 - Describe the meaning of the paragraph, “ਦਇਆ ਕਪਾਹ...ਚਲੇ ਪਾਇ॥” Why is it not beneficial to only study all the *Veds* (ਵੇਦ) and the religious books for spiritual gains?
 - How can one attain oneness with Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ)?
 - Write a commentary on Nām Simran (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ).

Teacher Resources

- Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ) (www.gurugranthdarpan.com).
- Graphic Organizer for meanings.
- Graphic Organizer for figurative language.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	Figurative Meaning
ਸੂਤੁ	sūtu	ਧਾਗਾ, ਸੂਤਰ	Thread for continued concentration
ਗੰਢੀ	gaṇḍhī	ਗੰਢ	Make self control the knot
ਜਤੁ	jatu	ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖਣਾ	ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਸ ਵਿਚ ਰਖਣਾ (Self control)
ਸਚੁ	sacu	ਸਚ	ਆਚਰਨ
ਅਣਾਇਆ	aṇāiā	ਮੰਗਵਾਇਆ	
ਸਿਖਾ	sikhā	ਸਿਖਿਆ	Spiritual knowledge
ਝੜਿ	jhaṛi	ਭਿੰਨ ਕੇ	Destroyed
ਵੇਤਗਾ	vetagā	ਬਿਨਾ ਜਨੇਊ ਦੇ	Without any merit
ਜਾਰੀਆ	jārīā	ਯਾਰੀਆਂ	ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਧਿਆਨ
ਪਹਿਨਾਮੀਆ	pahināmīā	ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ	Hidden bad deeds
ਸਚੁ ਸੂਤੁ	sacu sūtu	ਸਚਾ ਧਾਗਾ	ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ
ਵਤੈ	vatai	ਜਾਂਦਾ	ਭੌਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ (Wandering)
ਮਨਹੁ ਚਿੰਦਿਆ	manahu cindīā	ਮੰਨ ਇਛਤ	Mind's wants
ਪੈਧਾ ਜਾਇਸੀ	paidhā jāisī	ਇਜ਼ਤ ਨਾਲ	With grace and respect
ਕਰੁ	karu	ਟੈਕਸ	
ਧਾਨੁ	dhānu	ਹਰਾਮ ਦਾ ਧਨ	ਹਰਾਮ ਦਾ ਭੋਜਨ
ਮਲੇਛਾਂ	malechām	ਮਾੜੀ ਨੀਤ	ਭਰਿਸ਼ਟੀ ਮਤ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ
ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ	māṇas khāṇe	ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਵਢੀ ਖੋਰ	ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਲੁਟਣ ਵਾਲੇ
ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ	jagat kāsāi	Butcher	ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਅਭਾਖਿਆ	abhākhiā	ਨਾ ਬੋਲਣ ਯੋਗ ਬੋਲੀ	ਕਲਮਾ
ਮਨਿ ਜੂਠੈ	mani jūṭhai	ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ	Unclean soul
ਮੇਦਨੀ	mednī	ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	God's creation
ਸੁਲਤਾਨਾ	sultānā	ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ	Kingdom
ਘਾਹੁ	ghāhu	ਘਾਹ	Reduced to nothing
ਭਿਖ	bhikhu	ਖੋਰ	
ਮੋਹਾਕਾ	mohākā	ਚੋਰ	
ਪਿਤਰੀ	pitarī	ਮਰ ਗਏ ਵਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ	Donate in memory of the dead
ਸਿਵਾਣੀਐ	siñṇāṇīai	ਪਛਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ	Recognizable

ਮੁਸਫੀ	musphī	ਇਨਸਾਫ	Judgment day
ਜੂਠੇ	jūṭhe	ਜੂਠਾ	ਮਨ ਦੀ ਅਪਵਿਤਰਤਾ
ਪਲਾਣੇ	palāṇe	ਕਾਠੀਆਂ	ਤਿਆਰ-ਬਰ ਤਿਆਰ
ਹਰਮ	haram	ਮਹਲ	ਧਨ ਮਾਲ, ਕੋਠੀਆਂ
ਚੀਜ	cīj	ਮਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੁਗਲ	ਮਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੁਗਲ
ਫੁਰਮਾਇਸਿ	phurmāisi	ਹੁਕਮ	ਮੌਜਾਂ ਕਰਨੀਆਂ
ਮਹਲਤਿ	mahlati	ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ	ਧਨ-ਦੌਲਤ
ਜਰੁ	jaru	ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ	

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example From the Text	Meanings
Similes	ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ॥ ਇਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ॥	ਦਇਆ ਦੀ ਕਪਾਹ, ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਸੂਤ, ਸਤ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਤੇ ਸੁਚੇ ਆਚਰਣ ਦੇ ਵਟ ਚਾੜੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਅਸਲੀ ਜਨੇਊ ਹੈ।
Metaphors	ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਰਹਿ ਨਿਵਾਜ॥ ਛੁਰੀ ਵਗਾਇਨ ਤਿਨ ਗਲਿ ਤਾਗ॥ ਨਦਰਿ ਉਪਨੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ॥	ਵਡੀ ਖੋਰ ਹਾਕਮ ਨਿਮਾਜ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵਡੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ 'ਤੇ ਉਲਟੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਗਾਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
Idioms	ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ॥ ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ॥ ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ॥	ਮਨ ਦੀ ਭਿਟ ਲਾਲਚ ਹੈ ਤੇ ਜੀਭ ਦੀ ਭਿਟ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਪਰਾਈ ਇਸਤਰੀ ਤੇ ਪਰਾਏ ਧਨ ਵਲ ਮੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਹੈ।

Grade: 8

Course: Bolī (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 20

Unit Name: Ghorīā (ਘੋੜੀਆ)

Title: Ghorīā (ਘੋੜੀਆ)

Standards

Standard 2: Comprehension of Appropriate Passages

- Students comprehend grade-appropriate reading passages and summarize the passages.
 - Students find similarities and differences between texts in the treatment, scope, or organization of ideas.
 - Students compare the original text to a summary to determine whether the summary accurately captures the main ideas, includes critical details, and conveys the underlying meaning.
 - Students understand and explain the use of a complex mechanical device by following technical directions.
 - Students evaluate the unity, coherence, logic, internal consistency, and structural patterns of text.
 - Students determine and articulate the relationship between the purposes and characteristics of different forms of poetry as related to Gurbānī (e.g. suhāg, Ghorī, etc.).

Objectives

1. Students learn different forms of poetry with a focus on Ghorī.
ਘੋੜੀਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਖ-ਵਖ ਕਾਵਿ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Prerequisites

- None.

Materials

- Sabad handout
- Writing material
- Dry erase board
- Notebooks
- Guru Granth *Darpan* (ਦਰਪਨ)
- Pañjābī- English dictionary
- <http://www.thesikhencyclopedia.com/sikh-scriptures-and-literature/ghorian-4.html>

Advanced Preparation

- Teacher should go over the readings and be comfortable with poetic forms, especially Ghorī.
- On the board, in the center, write: ਘੋੜਾ - HORSE (Mare).

Engagement (15-20 minutes)

- Greet students and have them settle in.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖੋ ਤੇ ਬੈਠਣ ਦਿਓ।
- Do a short review of their last class.
ਪਿਛਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।

- Now pointing to the board ask them to tell you anything that comes to their mind when they see the word ਘੋੜਾ – HORSE.
ਬੋਰਡ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਕਿ ਘੋੜਾ ਅਖਰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- As they tell you different words, or phrases write it around the words on the board.
ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਖਰਾਂ ਜਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਉੱਤੇ ਲਿਖ ਦਿਓ।
- This activity is intended to be casual and fun, to create an understanding of what we know of horses. Based on this activity we will discuss the Sabad.
ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਖੇਡ ਹਲਕੇ-ਫੁਲਕੇ ਮਹੌਲ ਵਿਚ ਕਰੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਸਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਘੋੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪਰਚਲਤ ਸੋਚ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਬਣਾਓ।
- Therefore, try to bring about the phrase “a means of transportation.”
ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ “ਆਵਾਜਾਹੀ ਜਾਂ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਸਾਧਨ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਓ।
- Explain to students that before cars, airplanes, trains, etc. the horse was seen as a swift means of transportation, and an important one.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਆਵਾਜਾਹੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਧਨ ਜਿਵੇਂ ਕਾਰ, ਹਵਾਈ-ਜਹਾਜ਼, ਰੇਲ ਗੱਡੀਆਂ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਆਵਾਜਾਹੀ ਅਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਪੁੱਜਣ ਦੇ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਸਾਧਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
- Once you feel enough has been shared about horses, ask students one more questions before moving on to the exploration section:
ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਘੋੜੇ ਬਾਰੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਸਮਝ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸੁਆਲ ਹੋਰ ਪੁਛੋ।
 - Do you know of any other names for a horse besides ਘੋੜਾ?
ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ‘ਘੋੜਾ’ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਂ ਪਤਾ ਹੈ?

Exploration (35 minutes)

- If any of the students can tell you any of the words in Gurbānī then congratulate them and use that as your transitioning point to say that there are different metaphors used in Gurbānī as well as certain poetic forms.
ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਾਂ ਦਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਓ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮੋੜਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਈ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ।
- One such form is ‘ਘੋੜੀਆ’ . Gurū Rāmdās Sāhib wrote two Sabads in Rāg Vāḍhansu using the metaphor horse and he also called in ‘ਘੋੜੀਆ’ .
ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰੂਪ ‘ਘੋੜੀਆ’ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਡਹੰਸੁ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦੋ ਸਬਦ ‘ਘੋੜੀ’ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਚਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਵੀ ‘ਘੋੜੀਆ’ ਹੈ।
- Ask students if they can think of why it was called that?
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛੋ ਜੇਕਰ ਉਹ ਦਸ ਸਕਣ ਕੇ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਂ ‘ਘੋੜੀਆ’ ਕਿਉਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ।
- If any student/ students know why, congratulate them and then pass out the write-up below on ਘੋੜੀਆ.
ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਸ ਸਕੇ ਦਾ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੀ ਦਿਓ ਅਤੇ ਘੋੜੀਆ ਉੱਤੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਲੇਖ ਵੰਡ ਦਿਓ।
- If they do not know why, feel free to ask them questions that might give them some hints, such as:
ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਾ ਦਸ ਸਕਣ ਤਾਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਸੁਆਲ ਪੁਛੋ:
 - In the Pañjābī culture is there a celebration where you might see a horse?
ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਸਮ ਜਾਂ ਜਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?
 - At a wedding do you hear songs being sung when a groom is getting on a horse?
ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਲਾੜੇ ਦੇ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣੇ ਹਨ?

- You can continue to ask a few of these questions and then as a group either read the write up on ਘੋੜੀਆ or you can just summarize it.
ਸੁਆਲ ਪੁਛਣ ਉਪਰੰਤ ਸੰਗਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਘੋੜੀਆ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹੋ ਜਾਂ ਇਸਦਾ ਸਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਓ।
- Once everyone has understood the context in which Gurū Sāhib revealed this Sabad start working out a translation as a group.
ਜੇਰਕ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਸ ਸਬਦ ਦਾ ਪਰਸੰਗ (ਸੰਧਰਭ), ਜਿਸ ਪਰਥਾਇ ਇਹ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿਲਕੇ ਸਬਦ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰੋ।
- To begin with, break the class into four groups and assign the Sabad to each group.
ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬਦ ਦੇ ਦਿਓ।
- Using the Gurū Granth Darpan and the Pañjābī-English dictionary help students find the meaning for each word and come up with a line by line translation as well as a synopsis of the Sabad.
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਟੀਕਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ-ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਰਤ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਲਭਣ ਅਤੇ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜਮਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਸਬਦ ਦਾ ਸਾਰ ਅਤੇ ਭਾਵ ਲਭਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।
- A list of words have been provided for the teacher to help the students.
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਚੋਣਵੇਂ (ਔਖੇ) ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- Pass out the second Sabad for homework and have students try to translate it; you can discuss it in the next class.

Evaluation (On-going)

- The teacher should pay special attention to students during translations and discussion.

Teacher Resources

Ghoṛīā (ਘੋੜੀਆ) pages 575 to 576 – Sabads by Gurū Rāmdās Sāhib in Rāg Vaḍhansu in the Gurū Granth Sāhib. The word ‘ghoṛīā’ in Pañjābī is the plural form of ghoṛī, a mare. In Pañjābī folk poetry, these types of lyrical songs are sung on the occasion of marriage. Pañjābī marriages consist of a series of ceremonies performed at different stages of the festivity. In one of these ceremonies, the bridegroom mounts a handsomely decorated mare to go to the house of the bride where a reception awaits. The sisters of the bridegroom feed the mare with crushed gram from a plate and embellish the mare with bridle strings. They sing the songs of ghoṛī and other girls and women join them in chorus as the bridegroom climbs on the back of the mare. The ghoṛīā hymns, composed by Gurū Rāmdās, Sāhib are lyrics of exquisite beauty, woven around images and symbols appropriate to the occasion of marriage, in particular to the ceremony of ghoṛī. These hymns depict human life as a precious opportunity to be united with Vāhigurū, just as marriage is the opportunity to be united with the bride. The human body is the mare trying to reach the ultimate goal, the Almighty. The mind must be harnessed, conquered, and controlled, just as the saddle and bridle control the mare and direct it to its intended path.

Have students complete the English meaning in the organizer below as they go over the Sabad.

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪ ਘੋੜੀਆ ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਦੇਹ ਤੇਜਣਿ ਜੀ ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ॥ ਧੰਨੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਪੁੰਨਿ ਪਾਈਆ ਰਾਮ॥

ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਵਡ ਪੁੰਨੇ ਪਾਈਆ ਦੇਹ ਸੁ ਕੰਚਨ ਚੰਗੜੀਆ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗੁ ਚਲੂਲਾ ਪਾਵੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਵ ਰੰਗੜੀਆ॥

ਏਹ ਦੇਹ ਸੁ ਬਾਂਕੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਜਾਪੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਵੀਆ॥ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈ ਨਾਮੁ ਸਖਾਈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ॥

Word	Transcription	Pañjābī Meaning	English Meaning
ਤੇਜਣਿ	tejaṇi	ਘੋੜੀ	
ਉਪਾਈਆ	upāīā	ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ	
ਮਾਣਸ	māṇas	ਬੰਦਾ, ਇਨਸਾਨ	
ਚੰਗੜੀਆ	caṅgaṛīā	ਚੰਗੀ, ਸੋਹਣੀ	
ਚਲੂਲਾ	calūlā	ਗੂੜਾ	
ਪੁੰਨਿ	punni	ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ	
ਬਾਂਕੀ	bāṁkī	ਸੋਹਣੀ	

ਦੇਹ ਪਾਵਉ ਜੀਨੁ ਬੁਝਿ ਚੰਗਾ ਰਾਮ॥ ਚੜਿ ਲੰਘਾ ਜੀ ਬਿਖਮੁ ਭੁਇਅੰਗਾ ਰਾਮ॥

ਬਿਖਮੁ ਭੁਇਅੰਗਾ ਅਨਤ ਤਰੰਗਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਏ॥ ਹਰਿ ਬੋਹਿਥਿ ਚੜਿ ਵਡਭਾਗੀ ਲੰਘੈ ਗੁਰੁ ਖੇਵਟੁ ਸਬਦਿ ਤਰਾਏ॥

ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਹਰਿ ਰੰਗੀ ਹਰਿ ਚੰਗਾ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਿਰਬਾਣ ਪਦੁ ਪਾਈਆ ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਹਰਿ ਪਦੁ ਚੰਗਾ॥

Word	Transcription	Pañjābī Meaning	English Meaning
ਜੀਨੁ	jīni	ਜੀਨ, ਕਾਠੀ	
ਲੰਘਾ	laṅghā	ਮੈਂ ਲੰਘਦਾ/ਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ	
ਭੁਇਅੰਗਾ	bhuiāṅgā	ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ (ਭੁਇ-ਅੰਗ - ਧਰਤੀ ਦਾ ਅੰਗ)	
ਖੇਵਟੁ	khevaṭu	ਮਲਾਹ	
ਨਿਰਬਾਣ	nirbāṇ	ਵਾਸਨਾ-ਰਹਿਤ	
ਪਦੁ	padu	ਦਰਜਾ	

ਕੜੀਆਲੁ ਮੁਖੇ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਰਾਮ॥ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਚਾਬਕੁ ਲਾਇਆ ਰਾਮ॥
ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ ਮਨੁ ਜਿਣੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੀਤਿਆ॥ ਅਘੜੋ ਘੜਾਵੈ ਸਬਦੁ ਪਾਵੈ ਅਪਿਉ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਤਿਆ॥
ਸੁਣਿ ਸੁਣ ਬਾਣੀ ਗੁਰਿ ਵਖਾਣੀ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਤੁਰੀ ਚੜਾਇਆ॥ ਮਹਾ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਬਿਖੜਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇਆ॥

Word	Transcription	Pañjābī Meaning	English Meaning
ਕੜੀਆਲ	kaṛīāl	ਲਗਾਮ	
ਚਾਬਕੁ	cābaku	ਚਾਬਕ, ਕੋੜਾ (ਕੋਰੜਾ)	
ਅਘੜੋ	agharo	ਨਾਹ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਲੁੜ (ਮਨ)	
ਘੜਾਵੈ	gharāvai	ਘੜਦਾ/ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ	
ਤੁਰੀ	turī	ਘੋੜੀ (ਸ਼ਰੀਰ)	
ਬਿਖੜਾ	bikhrā	ਔਖਾ	

ਘੋੜੀ ਤੇਜਣਿ ਦੇਹ ਰਾਮਿ ਉਪਾਈਆ ਰਾਮ॥ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੈ ਸਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਤੁਖਾਈਆ ਰਾਮ॥
ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਪੈ ਸਾ ਧੰਨੁ ਸਾਬਾਸੈ ਧੁਰਿ ਪਾਇਆ ਕਿਰਤੁ ਜੁੜਦਾ॥
ਚੜਿ ਦੇਹੜਿ ਘੋੜੀ ਬਿਖਮੁ ਲਘਾਏ ਮਿਲੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਮਾਨੰਦਾ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਾਜੁ ਰਚਾਇਆ ਪੂਰੈ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਜੰਵ ਆਈ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਵਰੁ ਪਾਇਆ ਮੰਗਲੁ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਵਾਧਾਈ॥

Word	Transcription	Pañjābī Meaning	English Meaning
ਜਾਪੈ	jāpai	ਜਪਦਾ ਹੈ	
ਤੁਖਾਈਆ	tukhāīā	ਤੁਖਾਈ, ਘੋੜੀ	
ਜੁੜਦਾ	jurandā	ਇਕਠਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ	
ਦੇਹੜਿ	dehari	ਸੋਹਣੀ ਦੇਹ, ਕਾਇਆ	

ਵਡਹੰਸੁ ਮਹਲਾ ੪॥ ਦੇਹ ਤੇਜਨੜੀ ਹਰਿ ਨਵ ਚੰਗੀਆ ਰਾਮ॥
ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਮੰਗੀਆ ਰਾਮ॥
ਗਿਆਨ ਮੰਗੀ ਹਰਿ ਕਥਾ ਚੰਗੀ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਜਾਣੀਆ॥
ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਸਫਲਿਉ ਕੀਆ ਕਰਤੈ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਖਾਣੀਆ॥
ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹਰਿ ਜਨ ਮੰਗੀਆ॥
ਜਨੁ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਚੰਗੀਆ॥੧॥

ਦੇਹ ਕੰਚਨ ਜੀਨੁ ਸੁਵਿਨਾ ਰਾਮ॥ ਜੜਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਤੰਨਾ ਰਾਮ॥
ਜੜਿ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਗੋਵਿੰਦ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸੁਖ ਘਣੇ॥
ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਪਾਇਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਰੰਗ ਹਰਿ ਬਣੇ॥
ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹਰਿ ਨਵਤਨ ਹਰਿ ਨਵ ਚੰਗੀਆ॥
ਨਾਨਕੁ ਵਖਾਣੈ ਨਾਮੁ ਜਾਣੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੰਗੀਆ॥੨॥

ਕੜੀਆਲੁ ਮੁਖੇ ਗੁਰਿ ਅੰਕਸੁ ਪਾਇਆ ਰਾਮ॥
ਮਨੁ ਮੈਗਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਵਸਿ ਆਇਆ ਰਾਮ॥
ਮਨੁ ਵਸਗਤਿ ਆਇਆ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਸਾ ਧਨ ਕੰਤਿ ਪਿਆਰੀ॥
ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗਾ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਸੋਹੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਰੀ॥
ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੀ ਸਹਜੇ ਮਾਤੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਇਆ॥
ਨਾਨਕ ਜਨੁ ਹਰਿ ਦਾਸੁ ਕਹਤੁ ਹੈ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ॥੩॥

Grade: 8

Course: Boli (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 21

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 18, 19 and 20

Standards

Standard 1: Reading and Reading-Comprehension

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of the Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī passage (with aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear and well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within and among paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note-taking, outlining, and summarizing to impose structure on composition drafts.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography by using a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 7: Listening and Speaking

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
 - Students analyze oral interpretations of literature, including language choice and delivery, and the effect of the interpretations on the listener.

Standard 8: Recitations of 24 *paūrīs* (ਪਉੜੀ) with *saloks* of Āsā Kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

- Students recite 24 *paūrīs* with *saloks* of Āsā kī Vār.

Objectives

1. Students will be able to read Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) fluently, with correct intonation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to decipher the meanings of new words and their function in the sentence.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to write a well organized paragraph summarizing the salient points of *saloks*.

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਕ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਬੰਦ (ਪੈਰ੍ਹਾ) ਵਿਚ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be familiar with Āsā kī Vār.
- Students must be able to read Gurbānī fluently.
- Students must have read and completed the first 17 *saloks* of Āsā kī Vār.
- Students must have prior knowledge of the use of idioms, metaphors and similes in Gurbānī, especially, Āsā kī Vār.

Materials

- Copies of Āsā kī Vār *salok* numbers 18, 19, and 20 with *stīk* (ਸਟੀਕ)
- Graphic organizer for meanings
- Graphic organizer for idioms
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with the three *saloks*, their themes, idioms, as well as meanings of new words.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Review previous lesson briefly.
ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।
- Students read aloud, one *salok* at a time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕਸਾਰ ਇਕ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Students highlight new words and take notes as the teacher explains their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- The teacher discusses the theme of the *saloks*.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੇ।
- The teacher discusses the meanings of new words (literal as well as figurative) in the context of Gurbānī, to highlight the essence and theme of the *salok*.
ਅਧਿਆਪਕ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮਝਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਖਰੀ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਰਥ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

Exploration (35 minutes)

- Students get into small groups, and discuss the theme.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਵਿਚਾਰਨਗੇ।
- Students fill in the organizer with new words and their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- Students try to identify the idioms and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਕੇ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਦੇ ਹਨ।
- It is expected that students will agree upon certain important idioms and metaphors that highlight the meaning of the *saloks*.
ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਰਮੁੱਖ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher explains the theme of the *saloks*.

- Gurū Sāhib has condemned the practice of ‘ਸੁਤਕ’ (uncleanliness), a stigma attached to a woman who delivers a baby. The mother of the baby cannot touch anything for fear of polluting anything she touches. Gurū Sāhib reiterated the fact that those who practice Nām Simran (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ) do not believe in such superstitions. All three *saloks* expand on the theme of superstitions against a woman. In *salok* 19, Gurū Sāhib actually hails woman for her being the mother and her role in propagation of life. Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) has created this world and only Vāhigurū’s will prevails. None of the superstitions can prolong or shorten life for anyone.

Evaluation (On-going)

- The teacher asks oral questions to elicit answers to the new information gained in the *saloks* from the lesson.
- The formal assessment includes questions such as:
 - Describe the essence of the three *saloks*.
 - Describe the meanings of the paragraph, “ਮਨ ਕਾ ਸੁਤਕ ਲੋਭ ਹੈ...ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ”.
 - Summarize the stanza about the status of “woman.”
 - Describe the figurative meaning of ਸੁਤਕ।
 - How can we apply lessons learned in these *saloks* to our lives?

Teacher Resources

- Professor Sāhib Singh's *Darpan* (www.gurugranthdarpan.com)
- Graphic Organizer for meanings.
- Graphic Organizer for figurative Language.

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	Figurative Meaning
ਸੂਤਕੁ	sūtaku	ਭਿਟ, ਅਪਵਿਤਰ	Customary belief of uncleanness
ਤ੍ਰਿਅ	tria	ਇਸਤਰੀ	
ਏਵ	ev	ਇਸ ਤਰਾਂ/ਇਵੇਂ	
ਸਭ ਤੈ	sabh tai	ਸਭ ਥਾਂ	
ਗਿਆਨੁ	giānu	ਸੋਝੀ, ਸਮਝ	ਗੁਰਮਤ ਗਿਆਨ (wisdom)
ਹੰਸਾ ਆਦਮੀ	hansā ādmī	ਚੰਗੇ ਇਨਸਾਨ	ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹੰਸ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ
ਲਾਇਤਬਾਰੀ	lāitbārī	ਚੁਗਲੀ, ਨਿੰਦਿਆ	
ਜਮ ਪੁਰਿ	jam puri	ਨਰਕ	
ਸਭੋ	sabho	ਬਿਲਕੁਲ	ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ
ਸੰਬਾਹਿ	sambāhi	ਇਕਤਰ ਕਰ ਕੇ	
ਸਹਿ	sahi	ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ	ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ
ਜੇਵਿਆ	jeviā	ਖਾਧਾ	
ਕੁਹਥੀ ਜਾਈ	kuhathī jāī	ਗੰਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ	
ਦੋਖੁ	dokhu	ਦੋਸ਼	
ਘਿਰਤੁ	ghiratu	ਘਿਓ	
ਪਾਕੁ	pāku	ਪਵਿਤਰ	
ਗਡਿਆ	gaḍiā	ਰਲਿਆ	
ਊਚਰਹਿ	ūcarahi	ਜਪਦੇ	
ਰਸ	ras	ਤਰਾਂ ਤਰਾਂ ਦੇ ਖਾਣਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਦ	Enjoyment of variety of foods
ਭੰਡੁ	bhaṇḍu	ਇਸਤ੍ਰੀ	
ਨਿੰਮੀਐ	nimmīai	ਗਰਭ ਵਿਚ ਬਣਤਰ ਬਣਦੀ ਹੈ	
ਰਾਹੁ	rāhu	ਰਸਤਾ	Propagation
ਬੰਧਾਨੁ	bandhānu	ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ	
ਬਾਝੁ	bājhu	ਬਿਨਾ	
ਸੰਢੀਐ	saṇḍhīai	ਭੁਗਤੀ ਦਾ ਹੈ	
ਕਾਇਤੁ	kāitu	ਕਿਸ ਲਈ	
ਹੰਢੀਐ	haṇḍhīai	ਖਪੀਏ	
ਗਾਰਬਿ	gārabi	ਹੰਕਾਰ	
ਲੁਝੀਐ	lujhīai	ਝਗੜੀਏ	

ਫਿਕੈ	phikai	ਰੁਖਾ, ਔਖਾ	
ਮੁਹਿ	muhi	ਮੂੰਹ 'ਤੇ	
ਪਾਣਾ	pāṇā	ਜੁਤੀਆਂ	
ਪੈਜ	paij	ਇਜ਼ਤ	ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ
ਫੈਲੁ	phailu	ਵਿਖਾਵਾ	
ਗੁਦੜੁ	gudaṛu	ਫਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਪੜੇ	ਰੁੱਖਾ-ਪਨ, ਸਾਦਾ-ਪਨ
ਹਮਾ ਤੁਮ੍ਹਾ	hamā tumhā	ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ	

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example From the Text	Meanings
Similes	ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ॥ ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ॥ ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ॥	Uncleanliness of mind is greed, of tongue is deceit, of eyes is desire for another woman and lust, of ears is hearing evil by listening to or talking ill of other people
Metaphors	ਜਿਨ੍ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਗੁਦੜੁ	ਸਾਫ ਮੰਨ ਤੇ ਸਾਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ

Grade: 8

Course: Bolī (ਬੋਲੀ)

Lesson Number: 22

Unit Name: Āsā kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

Title: Salok (ਸਲੋਕ) 21, 22, 23, and 24

Standards

Standard 1: Reading and Reading-Comprehension

- Students achieve fluent oral and silent reading skills through understanding of basic features of reading, including letter patterns and translation into spoken language.
 - Students analyze idioms, analogies, metaphors, and similes to infer the literal and figurative meanings of phrases.
 - Students understand the salient points in the history of Pañjābī (ਪੰਜਾਬੀ) language and use common word origins to determine the historical influences on Pañjābī word meanings.
 - Students read aloud fluently and accurately, with appropriate intonation and expression.

Standard 3: Source Materials

- Students demonstrate utilization of outside source materials.
 - Students utilize English Translations of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ).
 - Students utilize Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ).

Standard 4: Writing Sentences and Paragraphs

- Students write clear and coherent sentences and paragraphs that develop a central idea focusing on a translation and brief interpretation of a Gurbānī (ਗੁਰਬਾਣੀ) passage (with aid of English Translations).
 - Students create compositions that establish a controlling impression, have a coherent thesis, and end with a clear, well-supported conclusion.
 - Students establish coherence within and among paragraphs through effective transitions, parallel structures, and similar writing techniques.
 - Students exhibit careful reading and insight in their interpretations.
 - Students use strategies of note-taking, outlining, and summarizing to impose structure on composition drafts.
 - Students give credit for both quoted and paraphrased information in a bibliography by using a consistent and sanctioned format and methodology for citations.

Standard 7: Listening and Speaking

- Students listen critically and respond appropriately to oral communication.
 - Students analyze oral interpretations of literature, including language choice and delivery, and the effect of the interpretations on the listener.

Standard 8: Recitations of 24 paūrīs (ਪਉੜੀ) with saloks of Āsā Kī Vār (ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ)

- Students recite 24 *paūrīs* with *saloks* of Āsā kī Vār.

Objectives

1. Students will be able to read Gurbānī fluently, with correct intonation.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝ ਸਕਣਗੇ।
2. Students will be able to decipher the meanings of new words and their function in the sentence.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦਸ ਸਕਣਗੇ।
3. Students will be able to write a well organized paragraph summarizing the salient points of *saloks*.

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਇਕ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਬੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖ ਸਕਣਗੇ।

Prerequisites

- Students must be familiar with Āsā kī Vār.
- Students must be able to read Gurbānī fluently.
- Students must have read and completed the first twenty *saloks* of Āsā kī Vār.
- Students must have prior knowledge of the use of idioms, metaphors and similes in Gurbānī, especially, Āsā kī Vār.

Materials

- Copies of Āsā kī Vār *salok* numbers 21, 22, 23 and 24 with *stīk* (ਸਟੀਕ)
- Graphic organizer for meanings
- Graphic organizer for idioms
- Highlighters

Advanced Preparation

- The teacher must be familiar with the four *saloks*, their themes, idioms as well as meanings of new words.

Engagement (15 - 20 minutes)

- Briefly review *saloks* of previous class and continue on to the next *saloks*.
ਪਿਛਲੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਓ।
- Students read aloud, one *salok* at a time.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕਸਾਰ ਇਕ ਸਲੋਕ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।
- Students highlight new words and take notes as the teacher explains their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।
- The teacher discusses the themes of the *saloks*.
ਅਧਿਆਪਕ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ (ਪਰਸੰਗ) ਬਾਰੇ ਗਲ ਕਰੇ।
- The teacher discusses the meaning of new words (literal as well as figurative) in the context of Gurbānī, to highlight the essence and theme of the *salok*.
ਅਧਿਆਪਕ ਨਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮਝਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਖਰੀ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰਕ ਅਰਥ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

Exploration (35 minutes)

- Students get into small groups and discuss the theme.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਟੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਕਰਨ ਵਿਚਾਰਨਗੇ।
- Students fill in the organizer with new words and their meanings.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਵੇਂ ਅਖਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- Students try to identify the idioms and complete the organizer.
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਗਰਾਫਿਕ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਵਿਚ ਭਰਨਗੇ।
- It is expected that students will agree upon certain important idioms and metaphors that highlight the meaning of the *saloks*.
ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਰਮੁੱਖ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾ ਸਕਣਗੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

Explanation/ Extension (5-10 minutes)

- The teacher explains the theme of the four *saloks*.

- **Salok 21:** Gurū Nānak Sāhib has emphasized true love with the Beloved and total surrender to Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ). We cannot have conditional love, that is, if Vāhigurū grants our wishes we then adore Vāhigurū, but if our wishes are not granted we are full of complaints and find faults with Vāhigurū instead of accepting the Ultimate Will.
ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੇਵਕ ਨੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮਨਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ।
- **Salok 22:** This *salok* is a continuation of the previous one. Gurū Nānak Sāhib says that we have to discard our ego, totally surrender ourselves to Vāhigurū and not question Vāhigurū's Will.
ਮਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੇ ਸੁਆਲ ਜੁਆਬ ਦੀ ਆਦਤ ਛੱਡ ਕੇ ਹੀ ਅਸਲੀ ਸਿਮਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **Salok 23:** The theme is the same as *salok* number 22: Give up your ego and with *Sevā* (ਸੇਵਾ) and *Simran* (ਸਿਮਰਨ) attain oneness with the Creator.
ਹੰਕਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਤੇ ਸੇਵਾ, ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- **Salok 24:** Vāhigurū is the Creator and the Destroyer of Life. Total surrender to Vāhigurū will help to accept Vāhigurū's Will, and only *Simran* can bring eternal peace.
ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ।

Evaluation (On-going)

- The teacher asks oral questions to elicit answers to the new information gained in the *saloks* from the lesson.
- The formal assessment includes questions such as:
 - Describe the essence of the three *saloks*.
 - Describe the meanings of the paragraph, “ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬੁ ਦੇਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ॥”.
 - How can we incorporate the lesson learned from the *saloks* into our lives?
 - Write a commentary on “True Friendship,” as delineated in the 21st *salok*.

Teacher Resources

- Professor Sāhib Singh's *Darpan* (ਦਰਪਨ)
- Graphic Organizer for meanings
- Graphic Organizer for figurative language

Meanings of select words (ਚੋਣਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ)

Word	Transcription	Literal Meaning	Figurative Meaning
ਆਸਕੁ	āsaku	ਪ੍ਰੇਮ	ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤੀ
ਕਾਂਢੀਐ	kāmḍhīai	ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ	ਮਿਲਦਾ ਹੈ
ਸਲਾਮੁ	salāmu	ਸਿਰ ਨਿਵਾਣਾ	ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ
ਜਬਾਬੁ	jabābu	ਆਕੜਨਾ	ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕਰਨੀ
ਘੁਥਾ	ghuthā	ਖੁੰਝਿਆ	
ਚਾਕਰੁ	cākaru	ਨੌਕਰ	ਸੇਵਕ
ਗਾਰਬੁ	gārabu	ਹੰਕਾਰ	
ਘਣੇਰੀਆ	ghaṇerīā	ਬਹੁਤੀਆਂ	
ਜੀਇ	jīi	ਮੰਨ ਵਿਚ	
ਉਗਵੈ	ugavai	ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ	ਜ਼ਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਇਆਣੇ	iāṇe	ਅਣਜਾਣ	ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਭਰਿਆ ਮੰਨ
ਨਿਰਜਾਸਿ	nirjāsi	ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ	
ਵਡਾਰੁ	vaḍārū	ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ	
ਥੇਹੁ	thehu	ਨਿਸ਼ਾਨ	
ਵੇਰਾਸਿ	verāsi	ਉਲਟ	
ਕਰਮਾਤਿ	karmāti	ਬਖਸ਼ਿਸ਼	
ਸਾਖਤੀ	sākhatī	ਸਾਜਨਾ	
ਮਾਰ	mār	ਨਾਸ	
ਗਲੀ	galī	ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ	
ਜੰਜੀਰੀਆ	jañjīrīā	ਰੱਸੇ	ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਰੱਸੇ
ਕਰਣਾ	karṇā	ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ	
ਸਾਰ	sār	ਸੰਭਾਲ	
ਨਿਹਾਲੀ	nihālī	ਤਲਾਈ	
ਉਥਾਪਿ	uthāpi	ਨਾਸ ਕਰਕੇ	
ਵਡਿਆਈਆ	vaḍiāiā	ਗੁਣ	
ਖਾਦਰ	kādar	ਪਰਮਾਤਮਾ	
ਬਾਹਰੀ	bāharī	ਬਿਨਾ	
ਰਜਾਇ	rajāi	ਰਜਾ, ਮਰਜ਼ੀ	

Figurative Language (ਅਲੰਕਾਰਕ ਭਾਸ਼ਾ)

Literary Terms	Example From the Text	Meaning
Similes	ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਲੀਕ ਜਿਉ ਤਿਸ ਦਾ ਥਾਉ ਨ ਬੋਹੁ॥	ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜਾਂ ਛੋਟੇ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨੀ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਲਕੀਰ ਖਿਚਣੀ
Metaphors	ਤੇਵੇਹਾ ਪਾਸਾ ਢਾਲੀਐ ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਬੀਜੇ ਬਿਖੁ ਮੰਗੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ	ਉਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਕਰੀਏ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਚੰਗੇ ਫਲ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨਾ
Idioms	ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬੁ ਦੋਵੈ ਕਰੇ ਇਕਿ ਨਿਹਾਲੀ ਪੈ ਸਵਨਿ ਇਕਿ ਉਪਰਿ ਰਹਨਿ ਖੜੇ	ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਈ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਔਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਤਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ
Idioms	ਦੇ ਲੰਮੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ	ਦੂਰ ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ

Course: Boli and Virsā**Unit: Celebration Ideas for Grades 6-8****Lesson Number: Optional (1- 4 days)****Gurū Nānak Sāhib's Prakāsh Pūrab****Grade 6**

- During class time, get students to write personal letters to Gurū Nānak Sāhib (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ) thanking him for his teachings, etc. Students can express their admiration, their understanding of Gurū Nānak Sāhib's teachings and their gratitude for Gurū Nānak Sāhib's service to humanity. Invite parents and community members to the school and get students to share these letters with their parents and peers in an assembly.

Grade 7

- Get students to come up with a creative way of teaching younger students (Kindergarten to Grade 2) about Gurū Nānak Sāhib and his life. They can choose a couple of stories about Gurū Nānak Sāhib and teach the younger children (some ideas include performing a play, putting together a picture book, developing a puppet show etc.). Students must plan content, develop a plan, provide information to parents of younger children, and implement their plan. This will help them with their coordination and leadership skills.

Grade 8

- Have students develop a workshop for parents on the message of Gurū Nānak Sāhib. Have them begin with their understanding of what they learned from the Singh Sabhā Movement in reasserting the values of the Gurūs. Students should take into consideration rituals that have crept into Sikhī presently and in their workshop highlight those as well as provide recommendations for change based on Gurū Nānak Sāhib's message.

Bandī Chor Divas**Grade 6**

- Students can make a Bandī Chor (ਬੰਦੀ ਛੋੜ) memorial album in which they can record stories, lectures, poetry and kīrtan (ਕੀਰਤਨ). All students will need is a recording device. Get students to design an album/ CD cover and a flyer announcing its release. Students can market their CD to their school community or local neighborhood/ *gurduārā*.

Grade 7

- Get students to put together a film of Bandī Chor greetings. They can go around the school and video-tape school administrators, other students, teachers, etc. explaining what Bandī Chor means to them and how they celebrate the special day. The video can be played at an assembly, or students can go from class to class showing their project to the rest of the school.

Grade 8

- Introduce students to various organizations that promote justice and protection of human rights such as Amnesty International, Association in Defence of the Wrongfully Convicted or Ensaaf. Get students to research some of the projects that these organizations are engaged in and get them to come up with a fundraising event that will raise money for these organizations. Get students to write a letter to the organization telling them about Gurū Harigobind Sāhib (ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ), his role in freeing the prisoners of Gavāliar

(ਗਵਾਲੀਅਰ) and his commitment to justice. The letter should ask the organization what their primary needs are. Based on the response to the letter from the organization, students should strategize on how to work together to fulfill the most important need.

Holā Mahallā

Grade 6

- One of the traditional ways of celebrating Holā Mahalā (ਹੋਲਾ ਮਹਲਾ) is by reciting poetry and ḍhaḍī vārāṁ (ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ). In both their Boli and Virsā curriculum students are exposed to ḍhaḍī vārāṁ and other poetry. Get students to put together a “darbār” (ਦਰਬਾਰ) in which they recite poetry that they wrote for the occasion or in their classes. This poetry can be in English or in Pañjābī. Teachers can invite parents and other members of the community to come and listen to their readings.

Grade 7

- Holā Mahalā is a time when Sikhs practice their martial arts skills. In order to get students to appreciate the excitement and physical activity that this celebration represents, get students to organize a Play Day for the entire school. Get students to organize competitive games and activities that all students will be able to participate in. If possible, include some sports that are normally performed during Holā Mahalā, such as archery, wrestling, gatkā, etc. Students should develop a plan and identify the kind of resources as to what they will need, and provide that plan to the school administrators. They should be ready to defend why they need certain resources.

Grade 8

- Organization of laṅgar (ਲੰਗਰ) is an important part of Holā Mahalā festivities and of Sikhī in general too. Get students to organize a Laṅgar Day for the community. It can be the school community, the local neighborhood or other schools/ community centers (brainstorm with your students about the ideal location for the laṅgar; it should be in an area where they will be able to get the most exposure to people of other communities, specifically those who need it). They should participate in planning the menu, in preparation of the laṅgar, making signboards announcing free laṅgar in celebration of Holā Mahalā, encouraging people of all communities to partake the food in paṅgat (ਪੰਗਤ), and in serving the food. Get students to write a paragraph about the celebration which they can distribute to people who come to the Laṅgar Day. Identify student speakers who would explain the importance of Holā Mahalā and laṅgar to groups of visitors. This event can also be organized as an open house.

Sikh Women’s Day

Grade 6

- Have students create a tribute to Sikh women. They can do this through developing an interview questionnaire in which they focus on the inspiration that Sikh women have got from being Sikh. Once they each student has interviewed 2-3 Sikh women, have them work in groups of 4-6 to develop a play that highlights this inspiration. These plays can be conducted for the rest of the school students or for the school community at large.

Grade 7

- International Women’s Day began almost 30 years ago to celebrate the progress made in advancing women’s rights and to assess the challenges that remain. Have students conduct some research on a women’s shelter in your community, and as a class spend some time with

these women to tell them inspiring stories about Sikh women. If you feel that your students are mature enough, allow them to hear the challenges that these women have faced at the women's shelter.

Grade 8

- Have students conduct “an education on women health issues” day for the school community at large. They can get information online and should consider trying to get someone to talk to the saṅgat about the various issues. The day should also include presentations by students on inspirational Sikh women.
- Another option is to get students to look at various Sikh organizations and individuals who have made a significant impact in the local community for the work they have done in empowering women. Have students showcase these organizations and encourage the community to get involved with these.

Introduction to Sikh (ਸਿੱਖ) Celebrations

Every community observes certain holidays and participates in different celebrations. Usually these holidays are a time of celebration, remembrance and reflections on the perseverance of a certain community. The South Asian community has several holidays that are shared by different communities, yet each community has its own reason for a particular holiday or celebration. As educators it is important to be familiar with the different celebrations, so that we can help students share their own culture with others in order to build unity in diversity. It is, therefore, even more important to be aware of celebrations that happen to coincide around the same time as the majority community's celebration and to be clear in the distinction of purpose. The Sikh community, for example, celebrates Divālī (ਦਿਵਾਲੀ), often known as Bandī Chor (ਬੰਦੀ ਛੋੜ), for very different reasons than the Hindū (ਹਿੰਦੂ) community. Below we provide a few Sikh celebrations that often go unnoticed or if celebrated are often celebrated without understanding the special motivation and message behind it.

Gurū Nānak Sāhib (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ)

Gurū Nānak Sāhib¹ was the founder of the Sikh religion – Sikhī² (ਸਿੱਖੀ). Born in 1469 in the Western Pañjāb (ਪੰਜਾਬ) village of Talvaṇḍī (ਤਲਵੰਡੀ) to a simple Hindū family, his father Mahtā Kalyāṇ Dās (ਮਹਤਾ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ) was an accountant with the local Muslim authorities. From an early age Gurū Nānak Sāhib made friends with both Hindū and Muslim children and was very inquisitive about the meaning of life. At the age of six he went to the village school to learn languages, literature, and science.

Gurū Nānak Sāhib was married, at the age of 16, to Sulakhaṇī (ਸੁਲਖਣੀ), daughter of a pious merchant. Gurū Nānak Sāhib loved his wife and they had two sons Srī Cand (ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ) in 1494, and Lakhmī Cand (ਲਖਮੀ ਚੰਦ) 3 years later. He then took up a job as an accountant in charge of the stores of the Muslim governor.

The next stage of his life began in 1499 with extensive travels to spread the message of One Universal Integrative Force. Accompanied by his Muslim *rabāb* (ਰਬਾਬ) player Mardānā (ਮਰਦਾਨਾ), Gurū Nānak Sāhib undertook long journeys to convey his message to the people in the form of musical renditions. With a mix of intellect and candid humor, he was able to effectively get the message across to people to concentrate and contemplate on the Divine Force that brought all together.

Gurū Nānak Sāhib returned home 12 years after his first long journey. He then set out on a 2nd journey, traveling as far south as Sri Lanka. Upon his return North he founded a settlement known as Kartārpur (ਕਰਤਾਰਪੁਰ) on the western banks of the Rāvī (ਰਾਵੀ) river. On his 3rd great journey Gurū Nānak Sāhib traveled as far North as Tibet, and on his 4th journey in life Gurū Nānak Sāhib, dressed in the blue garb of a Muslim pilgrim, traveled to the west and visited Mekkā (ਮੱਕਾ), Madīnā (ਮਦੀਨਾ) and Baghdād (ਬਾਗਦਾਦ).

While returning home from his journey he stopped at Saidpur (ਸੈਦਪੁਰ) in western Pañjāb. This was during the invasion of the first Mughal Emperor Bābar (ਬਾਬਰ). Gurū Nānak, Mardānā and many other men and women were taken prisoner by the Mughals. While in jail Gurū Nānak sang a divine hymn about the senseless slaughter of the innocent by the Mughal invaders. Gurū Nānak Sāhib was not afraid to use the divine hymns as his communication tool to speak up against unjust torture and killings. Upon hearing these, the jailer reported it to Bābar who, realizing that Gurū Nānak was a

great religious figure who spoke the truth, asked the Gurū's forgiveness and set him free, offering him a pouch of hashish. Gurū Nānak refused saying that he was already intoxicated with Divine Love. After having spent a lifetime of traveling abroad and setting up congregations, Gurū Nānak Sāhib returned home to Pañjāb. He settled down at Kartārpur with his wife and sons. He believed in a casteless society without any distinctions based on birth-right, religion, or sex. He institutionalized the common kitchen called Laṅgar (ਲੰਗਰ) in Sikhī. Here all sit together and share a common meal, whether they are kings or beggars.

In 1532, Gurū Nānak Sāhib was approached by a follower by the name of Lahiṇā (ਲਹਿਣਾ). He was a great devotee of the Hindū goddess Durgā (ਦੁਰਗਾ). Once Lahaṇā met Gurū Nānak Sāhib and listened to the divine word, he understood Gurū Sāhib's message. He left his previous beliefs and became an ardent disciple of the Gurū. Lahaṇā's devotion to Gurū Nānak was absolute and over time he became Gurū Nānak Sāhib's most devoted disciple. Gurū Sāhib then blessed Lahaṇā with a new name, Aṅgad (ਅੰਗਦ) (a part of me) and anointed him as his successor. When Gurū Nānak Sāhib gathered his followers together for prayers, he invited Aṅgad to occupy the seat of the Gurū. Thus Gurū Aṅgad Sāhib was ordained as the successor to Gurū Nānak Sāhib. On 22 September, 1539 Gurū Nānak passed away.

After Gurū Aṅgad Sāhib, the merit based Gurūship continued to be passed on to eight others till, after the tenth master, Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ), the eternal Gurūship was passed on to the Gurū Granth Sāhib (Sikh scriptural canon) and for the interpretation of it, the Gurū Khālāsā Panth (collective community of all initiated Sikhs) being given the responsibility. Though the ten Gurūs were ten different individuals, their message and methodology were the same—to connect and be in harmony with the Divine. Each Gurū played a great role in shaping Sikhī into what it is.

Thus, having spread the words of revolution throughout his lifetime, Gurū Nānak Sāhib successfully challenged and questioned the existing religious tenets and laid the foundations of Sikhī. Once the foundation was laid, the succeeding Gurūs continued to guide the people of South-Asia to realize their purpose in life as sovereign individuals.

Sikhs celebrate the message of Gurū Nānak Sāhib daily, but there are many organized celebrations around the time of his birthday. Adults and children alike congregate at the *Gurduārā* (ਗੁਰਦੁਆਰਾ) (Sikh place of worship and learning) to participate in the singing of divine hymns, listen to stories of Gurū Nānak Sāhib's life and to remind each other of Gurū Nānak Sāhib's message of harmony with the Truth. Communities also participate in helping the needy by providing meals, money and more importantly by being with the needy to fulfill Gurū Nānak Sāhib's message of equality.

Vaisākhī (ਵੈਸਾਖੀ)

More than three hundred years ago on the Vaisākhī³ Day in 1699, Gurū Gobind Singh Sāhib (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ), the tenth Gurū of the Sikhs established the Khālāsā (ਖਾਲਸਾ) Order of the Sikhs, by initiating his Sikhs through an Amrit (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ceremony and then becoming initiated himself too. This event holds paramount significance in the history of the community. Sikhs derive their formal, consolidated identity from this day, including their distinctive physical appearance and the names Singh (ਸਿੰਘ) and Kaur (ਕੌਰ). Thus, Vaisākhī has a special spirit of unity, identity and commitment for the Sikhs.

On Vaisākhī day of 1699, Gurū Gobind Singh Sāhib asked all his Sikhs to get together in Anandpur (ਅਨੰਦਪੁਰ). It was common practice for the Sikhs to come together twice a year during Vaisākhī and

Divālī (ਦਿਵਾਲੀ) as they coincided with harvest times. When everyone got together at Anandpur Sāhib, Gurū Sāhib came in front of the congregation and asked for someone to give their head to him. At first people were confused, but then a brave man got up and offered his head. Gurū Sāhib came back with a sword with blood on it. He then asked for another head, and in the same way he asked for five heads. He brought back all five dressed in dastārs and other articles of faith that have since become an inseparable part of the Sikh identity. He called the five Sikhs the Pañj Piāre (ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ)— the beloved five. The Gurū initiated the Pañj Piāre with Ammrit (ambrosial nectar), which he made by mixing water and patāse (sugar like candy) while reciting divine hymns. He then asked them to initiate him into the Khālsā by giving him Ammrit in turn.

The five articles of faith commonly known as the “Five Ks” among the Sikhs, are worn by all initiated Sikhs today.

Sikh Articles of Faith⁴

- **Kes** (ਕੇਸ - hair) is a reminder to be saintly. Ammrit requires keeping the hair as an article of faith of the Khālsā.
- **Kaṅghā** (ਕੰਘਾ - comb) is a reminder to be hygienic or clean.
- **Karā** (ਕੜਾ - bangle) is a reminder to exercise restraint and refrain from doing bad deeds. It reminds a Sikh of his/ her promise to Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) and that he/ she should not perform any act that is not good in its intent.
- **Kachahirā** (ਕਛਹਿਰਾ - underwear) has the moral significance of reminding a Sikh of the need to exercise self-restraint over passions and desires. It also demands ever-readiness to fight for justice.
- **Kirpān** (ਕਿਰਪਾਨ - sword) is the reminder to exercise courage and self-defense. It upholds dignity, self-reliance, and the capacity and readiness to defend the weak and the oppressed. It is a constant reminder to a Sikh to defend the truth and uphold Sikh values.

Vaisākhī is celebrated on 14 April every year. Today, Sikhs all over the world celebrate by organizing religious services, including the full reading of the Sikh scriptural canon, the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ), prayers, singing of hymns and community service. Culturally, there are activities like martial arts exhibitions, parades, sports festivals, and song and dance. Families come together during this important festive occasion and some even exchange gifts.

Bandī Chor Divas (ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ) (commonly known as Divālī)

Divālī is an Indo-Aryan festival of lights, celebrated by many South-Asian communities. The Sikhs celebrate Bandī Chor Divas (Emancipation Day) on the same day. There have been two significant events in Sikh history that are remembered on or around Divālī. Both these events are directly related to an individual's resolve to stand up for the rights and freedom of others, thus it is called Bandī Chor Divas (Emancipation Day).

Gurū Harigobind Sāhib (ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ) – The Grand Emancipator

Bandī Chor is a very special time for the Sikhs because we celebrate the return of Gurū Harigobind Sāhib from his unjust imprisonment in Gavāliar (ਗਵਾਲਿਅਰ) fort by Mughal Emperor Jahāṅgīr (ਜਹਾਂਗੀਰ). During his detention, the Gurū's well-wishers such as Bhāi Jethā (ਭਾਈ ਜੇਠਾ), and the Muslim mystic Hazrat Mīām Mīr (ਹਜ਼ਰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ) rallied for Gurū Harigobind Sāhib to be released. Although Emperor Jahāṅgīr granted his freedom, Gurū Harigobind Sāhib refused to leave the prison because 52 other rulers were also being held captive unfairly. In protest, the Gurū insisted on remaining there

for as long as the other prisoners were held there. At this, the emperor conceded that however many prisoners could hold onto Gurū Harigobind's *Colā* (ਚੋਲਾ - Robe) at the emancipation would also be released. So a special *Colā* was stitched by the Gurū's well-wishers; it had 52 strips attached to it, to be held by each prisoner.

To celebrate Gurū Harigobind Sāhib's return, lamps were lit in Ammritsar (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ). Gurū Sāhib and this event have come to be known as Bandī Chor, which loosely translates as 'the release of the imprisoned' or 'the grand emancipator.' Since then this occasion is celebrated and commemorated.

Bandī Chor Divas is a time of celebration for Sikhs because Gurū Sāhib sacrificed and rejected personal freedom in order to defend the innocent and the exploited. Around this time we also think of the martyrdom of Bhāi Manī Singh (ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ) who raised his voice against unjust treatment of Sikhs.

Bhāi Manī Singh

Bhāi⁵ Manī Singh was a contemporary of the tenth Gurū of the Sikhs, Gurū Gobind Singh Sāhib. Their lifelong friendship began when they were children. Bhāi Manī Singh remained loyal and devoted to the Gurū his entire life. He also had the great privilege of spending some time with the Gurū at Damdamā (ਦਮਦਮਾ) where he hand-scribed a copy of the Gurū Granth Sāhib (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) (the Sikh Scriptural Canon) while the Gurū dictated the *Bāṇī* (ਬਾਣੀ). After Gurū Sāhib passed away, Bhāi Manī Singh was appointed *Granthī* (ਗ੍ਰੰਥੀ), custodian of Darbār Sāhib (ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ). He was well respected and admired by all.

For a number of years, Sikhs used to come together twice a year during Vaisākhī and Divālī. They chose these two holidays because they coincided with harvest times. This time allowed them to relax, celebrate a good harvest, but more importantly meet as a community and discuss important issues they were facing. During this time, the Mughal rulers (Muslim heads and Hindu administrators) had given orders to massacre the Sikhs. They made an extra effort to make sure that Sikhs could not congregate in large numbers. Due to this reason the Divālī festival had not been held in Ammritsar for some time. In 1738, Bhāi Manī Singh decided to ask for permission from the governor of Lāhaur (ਲਾਹੌਰ) to hold the festival. The permission was granted on the condition that Bhāi Manī Singh would pay the government Rs. 5,000 after the festival. Bhāi Manī Singh had believed that he would be able to pay this amount from the offerings made by the Sikhs. He sent out invitations to Sikhs all over Pañjāb. Everyone was excited to attend the festival—many Sikhs began to leave for the journey to Ammritsar shortly after they learned about the Divālī festival.

However, Bhāi Manī Singh had not known of the governor's true intentions earlier. The governor claimed that he was sending a force of some officers to keep order during the festival but Bhāi Manī Singh knew that something did not appear right. The large force sent by the governor was under the command of Divān Lakhpat Rāi (ਦਿਵਾਨ ਲਖਪਤ ਰਾਇ) who hated the Sikhs and was a sworn enemy of them. The force wasn't sent to keep order, but to keep the Sikhs away from Ammritsar. Lakhpat Rāi and the governor were afraid of allowing too many Sikhs to congregate. They had decided to have the force march into the city on the day of the festival so that the Sikhs would become afraid and leave on their own. Bhāi Manī Singh destroyed their plan by sending out another letter telling Sikhs not to come to Ammritsar.

Since no festival was held, Bhāi Manī Singh refused to make the payment. This was also a declaration of sovereignty. The governor had Bhāi Manī Singh arrested for failing to make the payment. He was taken as prisoner, to Lāhaur, in chains. There, he was brutally tortured. He was given the opportunity

to save himself by converting to Islam. Bhāi Manī Singh remained calm and refused to convert. Orders were issued that his body should be cut to pieces, limb by limb. As the executioner was about to begin, Bhāi Sāhib sat serenely. His focus was on Vāhigurū (ਵਾਹਿਗੁਰੂ). Bhāi Manī Singh attained martyrdom about one month after the day on which the Divālī festival was to have been held in 1738. Bhāi Manī Singh reflected the teaching of the Gurū's in his life. His martyrdom signifies the importance of the right to assemble freely. Sikhs remember the great leadership and sacrifice of Bhāi Manī Singh during this time.

As children become more aware of this important celebration, they have started to create and exchange greeting cards for this celebration, in turn, educating their family and friends about the significance of these important days.

Holā Mahallā (ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ)

Holā Mahallā is an annual festival that is held in the month of March. This celebration was started by Gurū Gobind Singh Sāhib in 1701. It was a day where Sikhs practiced their military exercises through mock battles. The battles were followed by music and poetry competitions. This tradition has continued even today. These days many *Nihāng*⁶ (ਨਿਹੰਗ) Singhs continue to carry on the tradition of celebrating Holā Mahallā in the traditional way that Gurū Gobind Singh Sāhib used to. They display their skills with arms through the means of mock battles. *Nihāngs* also are proficient at horseback riding. Not only can they ride bare-back, but they can also stand on two horses as the horses are going at lightening speeds.

Holā Mahallā attracts thousands of people from all over the world each year. Sikhs from near by villages come to Anandpur Sāhib to help with the *sevā* (ਸੇਵਾ) (selfless service of making food, cleaning the facilities, washing dishes and taking care of visitors).

This amazing occasion has become a three day event where different activities take place each day. There is a separate day to watch the astounding skills of the *Nihāngs*. Then there is a day that is focused on the *Darbār* (ਦਰਬਾਰ) (the Gurū's court) where different *Rāgīs* (ਰਾਗੀ) (devotional singers) come to perform Kīrtan (ਕੀਰਤਨ) (singing of Sikh hymns) along with religious and political speeches.

These three days are filled with excitement, devotion and food. Locals and non-locals look forward to this event each year because it reminds them of the skills that our Gurūs passed on. It is wonderful to be able to see some Sikhs continuing to carry on the tradition of our Gurūs. In the western world this special festival is slowly becoming more and more popular. Some *Gurduārās* are celebrating it by having *Gatkā* (ਗਤਕਾ) (Sikh martial art) demonstrations, having folk singers share history through songs, and Sikh Olympics for the children.

Reference:

1. Sāhib, literally master, is used as a reverential suffix to exhibit the sovereign nature alongside the name of a Gurū (Sikh prophet or divine teacher).
2. Sikhī is commonly mislabeled Sikhism. The '-ism' often connotes different theologies within a larger doctrine. Sikhī does not fit under this as it does not have a set of different theologies or doctrines.
3. Vaisākhī is the beginning of the year in the traditional calendars of South-Asia (India, Pakistan, Bangladesh, Nepal, Sri Lanka, Burma and Bhutan). This is not the case for Sikhs. For Sikhs according to Nānakshāhī calendar, Vaisākhī is on the 14th of April, but it is not the beginning of the New Year, Cet-March 14th is.
4. Though these are explanations, all explanations are incomplete. There is no analytical or

utilitarian explanation that does justice. A Sikh accepts the 5 Ks as “gifts” from the Gurū. Even those who haven’t given the public commitment through Amrit, accept these as ideals that all Sikhs aspire to.

5. Bhāī, literally meaning brother, is a term often used as a form of respect or endearment.
6. Historically, *Nihāngs* have exhibited unparalleled commitment towards safeguarding the Sikh sovereignty, especially in confronting the imperial forces.

ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਹਰ ਕਿਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਛੁੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਤਿਓਹਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਇਹ ਛੁੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਤਿਓਹਾਰ ਕਈ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ, ਯਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੱਖਣ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਜਾਂ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਲੋਂ, ਲਗ-ਭਗ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਦਿਵਾਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਦੀ ਗਲ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਿਹੜੇ ਮਨਾਏ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਪਿਛਲੀ ਖਾਸ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਿਖ ਧਰਮ (ਸਿੱਖੀ) ਦੇ ਬਾਨੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਾਲ ੧੪੬੯ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ, ਪਿਤਾ ਮਹਤਾ ਕਲਯਾਣ ਦਾਸ, ਜਿਹੜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਮੁਨੀਮ ਸਨ, ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਪ੍ਰਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਿਖਣ ਲਈ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ੧੬ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸੁਲਖਣੀ, ਇਕ ਨੇਕ ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਧੀ, ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ, ੧੪੮੪ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਲਖਮੀ ਚੰਦ, ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਮੁਨੀਮ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ।

੧੪੮੯ ਵਿਚ ਇਕ ਜੋਤ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪੈਦਲ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਆਇਆ। ਸੰਗੀਤਮਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਈ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ, ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਪਏ। ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਹਾਸ ਰਸ ਭਰੇ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਲਾਹੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਟਿਕਾਉਣ ਅਤੇ ਧਿਆਉਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ (ਉਦਾਸੀ) ੧੨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਆਏ। ਦੂਜੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਦੱਖਣ ਵਲ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਗਏ। ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਡੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ। ਆਪਣੇ ਤੀਜੇ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤਰ ਵਲ ਤਿੱਬਤ ਤਕ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਣਾ, ਨੀਲਾ ਚੌਲਾ, ਪਾਇਆ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਇਸ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮੱਕੇ, ਮਦੀਨੇ ਅਤੇ ਬਘਦਾਦ ਵੀ ਗਏ।

ਇਸ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਵਾਪਸੀ ਦੌਰਾਨ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸੈਦਪੁਰ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੁਗਲ ਰਾਜੇ ਬਾਬਰ ਨੇ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਮਰਦਾਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾਇਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਗਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੇਸਮਝੀ ਨਾਲ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਬਿਆਨਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੈ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਅਨੁਚਿਤ ਤਸੀਹੇ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਜੇਲਰ ਨੇ ਬਾਬਰ ਨੂੰ

ਦਸਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਚ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੋਂ ਖਿਆ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਲਾਹੀ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਪਏ ਹਾਂ।

ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਦੀਆਂ ਫੇਰੀਆਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪੰਜਾਬ ਮੁੜ ਆਏ। ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਜਨਮ, ਧਰਮ ਜਾਂ ਲਿੰਗ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਅਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਯਕੀਨ ਰਖਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੀ ਰਸੋਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਚਲਾਈ। ਇੱਥੇ ਰਾਜੇ ਤੇ ਭਿਖਾਰੀ ਸਾਰੇ ਇਕਠੇ ਬੈਠਦੇ ਅਤੇ ਇਕ ਸਮਾਨ ਭੋਜਨ ਛਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਲ ੧੫੩੨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ, ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ, ਮਿਲੇ। ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵੀ, ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮਝ ਆਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਚੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਸਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੇਵਕ ਬਣੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਦਕਾ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨਾਮ, ਅੰਗਦ (ਮੇਰਾ ਅੰਗ), ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਵਾਰਿਸ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕਠੇ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਮਿਲੀ। ਸਤੰਬਰ ੨੨, ੧੫੩੯ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ। ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ (ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਈਚਾਰਾ) ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ। ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਸਨ ਪਰ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਤੇ ਰੱਬੀ ਏਕਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਕ ਸਮਾਨ ਸੀ। ਹਰ ਇਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਿਖੀ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਏ।

ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਪਾਈ ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਬਾਕੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਦੱਖਣੀ-ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਕਸਦ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਿਖਾਉਣਾ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿਖ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਗਠਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਇਲਾਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਸਚ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਲਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋਕਿ ਸਿਖੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ।

ਵੈਸਾਖੀ

ਲਗ-ਭਗ ੩੦੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਲ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਲਈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਨਿਆਰਾ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਸਿੰਘ' ਤੇ

‘ਕੌਰ’ ਵੀ ਇਸੇ ਦਿਨ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਉਚੇਚਾ ਸਥਾਨ ਰਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ, ਇਕਰੂਪਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਇਹਸਾਸ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਲ ੧੬੯੯ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਆਮ ਸੀ ਕਿ ਸਿਖ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ, ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਸਮੇਂ, ਇਕੱਠੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਸਿਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਪਰ ਫਿਰ ਇਕ ਸੂਰਮੇ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖੂਨ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੁੜਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਸੀਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਜਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ, ਕਕਾਰ ਤੇ ਦਸਤਾਰ, ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਕਹਿਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ (ਖੰਡ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ) ਘੋਲੇ। ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਸਿਖੀ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਕਾਰ (ਪੰਜ ਕਕੇ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸਿਖ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਪੰਜ ਅੰਗ (ਕਕਾਰ)

- ਕੇਸ - ਸੰਤ ਸੁਭਾਅ ਰਖਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।
- ਕੰਘਾ - ਅਰੋਗਤਾ/ਸਫ਼ਾਈ ਰਖਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਕੜਾ - ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖ ਨੂੰ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ/ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਇਰਾਦਾ/ਨੀਅਤ ਵਿਚ ਖੋਟ ਹੋਵੇ।
- ਕਛਹਿਰਾ - ਇਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਦਾਚਾਰਕ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸੰਜਮ ਰਖਣ ਦੀ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਲਈ ਲੜਨ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵੀ ਇਹ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਕਿਰਪਾਨ - ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਵੈ-ਮਾਨ ਤੇ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੰਭਾਲਣ, ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਤੇ ਰਖਿਆ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਨ ਦੀ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਕਦਰੋ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵੈਸਾਖੀ ਹਰ ਸਾਲ ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜ-ਕਲ ਸਿਖ ਵੈਸਾਖੀ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਪਾਠ, ਅਰਦਾਸਾਂ, ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਤਕੇ ਦੇ ਪਰਦਰਸ਼ਨ, ਪਰੇਡਾਂ, ਖੇਡ-ਮੇਲੇ, ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਨੱਚਣ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਲੋਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ (ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਵਾਲੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਦਿਵਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਆਰੀਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ-ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਸਿਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ (ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਿਨ) ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਿਵਾਲੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾ ਸੰਬੰਧ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਹੈ। ਸਿਖ ਨੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੜਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ (ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਿਨ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ - ਵੱਡਾ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿਖਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਖਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਰਾਜੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਬਿਨਾ ਵਜ੍ਹਾ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭ-ਚਿੰਤਕ ਭਾਈ ਜੇਠਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਜੀ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਜਲਸੇ ਕੀਤੇ। ਭਾਵੇਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂ ਉੱਥੇ ਹੋਰ ੫੨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾ ਛੱਡਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਥੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕੈਦੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣਗੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੁਭ-ਚਿੰਤਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਚੋਲਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ੫੨ ਪਟੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ੫੨ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਦੀਵੇ ਬਾਲੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਕਹਿਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਆਮ ਤਰਜਮਾ ‘ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ’ ਜਾਂ ‘ਵੱਡਾ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ’ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਅਤੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੰਦੀ ਛੋੜ ਦਿਵਸ ਸਿਖਾਂ ਲਈ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਲਤਾੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਈ ਨਾ-ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਨਿਆਈ ਵਤੀਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਚੁਕੀ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੜੀ ਮਿਤਰਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੌਰਾਨ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਦਮਦਮਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਸਮਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਬਤਾਉਣ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਿਖ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰੀ, ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਸਮੇਂ ਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਦਿਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਸਾਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਰਾਮ ਕਰਨ, ਚੰਗੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਾਰਨ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁੱਦਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋਕੇ ਓਸ ਵੇਲੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ) ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇਕੱਠ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਨਾ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਲ ੧੭੩੮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਕੋਲੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਕੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਮਨਾਈ ਜਾਵੇ। ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ੫,੦੦੦ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਰਕਮ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਉਤਾਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਦੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸੱਦੇ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਫ਼ਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਾ। ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਉਹਾਰ ਦੌਰਾਨ ਅਮਨ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਇਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਿਵਾਨ ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਗਵਰਨਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੱਟੜ ਵੈਰੀ ਸੀ। ਫ਼ੌਜ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਣ ਲਈ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ। ਲਖਪਤ

ਰਾਇ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਡਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤਿਉਹਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਫੌਜੀ ਦਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਭੈ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛਡਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਪਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾ ਆਉਣ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ।

ਤਿਉਹਾਰ ਨਾ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਸੀ। ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾਕੇ ਜੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜਕੇ ਲਾਹੌਰ ਲੈ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟੇ ਜਾਣ। ਜਦੋਂ ਜਲਾਦ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ੧੭੩੮ ਦੀ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤੋਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਡਰ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਅਜ ਵੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਸੁਚੇਤਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਾਰਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ।

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ੧੭੦੧ ਤੋਂ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਿਨ ਸਿਖ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜੀ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਕਲੀ ਜੰਗ ਲੜਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਅਜ ਵੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜ-ਕਲ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਰਵਾਇਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਮਨਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਝੂਠੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਲੜਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਿਹੰਗ ਘੋੜ-ਸਵਾਰੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਾ-ਕੇਵਲ ਬਿਨਾਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਹ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਦੋ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਖੜੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਹਰ ਸਾਲ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ (ਲੰਗਰ ਬਨਾਉਣ, ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ) ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਵਖਰੀਆਂ-ਵਖਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲੋਂ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਦਿਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵਖਰੇ-ਵਖਰੇ ਰਾਗੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ-ਕੇਂਦਰ ਰੱਖਕੇ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਦਿਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਜੋਸ਼, ਉਮਾਹ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਕੁਝ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੀ ਪਰਸਿੱਧੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਗਤਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਢਾਢੀ ਵਾਰਾਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡ-ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

੧. ਸਾਹਿਬ, ਜਿਸਦਾ ਅਖਰੀ ਅਰਥ “ਮਾਲਕ” ਹੈ, ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਰਬਸ਼ਕਤੀਮਾਨਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਵਜੋਂ ਪਿਛੇਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
੨. ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਸਿਖ-ਮਤ (ਸਿਖਇਜ਼ਮ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗਲਤ ਹੈ। ‘ਇਜ਼ਮ’ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਵਡੇਰੇ ਪੰਥ/ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਿਤ ਰੂਪ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਹ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
੩. ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਨ ਦੱਖਣੀ-ਏਸ਼ੀਆ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਨੇਪਾਲ, ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ, ਬਰਮਾ ਅਤੇ ਭੂਟਾਨ) ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਜੰਤਰੀ (ਕੈਲੰਡਰ) ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸੂਰਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ (ਕੈਲੰਡਰ) ਮੁਤਾਬਕ, ਸਿੱਖ ਵੈਸਾਖੀ ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਿਨ ਚੇਤ-ਮਾਰਚ ੧੪ ਦਾ ਹੈ।
੪. ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਅਧੂਰੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਜਾਂ ਉਪਯੋਗੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਆ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਪੰਜ ਕੱਕੇ (੫-ਕੱਕੇ) ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਤੋਹਫੇ ਹਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।
੫. ਭਾਈ ਦੇ ਅਖਰੀ ਅਰਥ ਹਨ ਭਰਾ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਕਸਰ ਸਤਿਕਾਰ ਜਾਂ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
੬. ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ’ਤੇ, ਨਿਹੰਗਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸਰਬੋਤਮਤਾ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਲਈ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਬਣਿਆ।